מוסף על המשמר
מס' 37 (868)
11 בספטמבר 1987
י"ז באלול תשמ"ז

ממתינים לעשן לבן

מאבק על שכרו של הסקטור הציבורי

אחרי 40 שנה

לעומת 213 חברים ב־1947
מונה האוכלוסיה ב־1987:

חברים	414
ילדים	214
חברת נוער	28
אולפן	46
בצבא	22
אורחים	20
הורים	11
שונים	10
סה"כ	755

ארצות מוצא — קיבוץ גלויות 28 ארצות

הרכב דימוגרפי

0—18	240
19—39	230
40—59	115
60+	130

קרקע — 2000 דונם

משק תפוקות: ענפים חקלאיים וענפי עזר:
כותנה
מטע אבוקדו
פרדס
רפת
גידולי בעל
חממה לגידול ירקות
חממה לגידול פרחים

יעקב גוירמן

לפני

בשנת 1939 — בעור שערי הארץ נעולים פרצה סירת מעפילים קטנה בנפח של 800 טון, בשם „אורט־קולורדר" את המצור הימי, שהוטל ע"י הצי הבריטי. על אף המצור, הצליחו המעפילים לרדת בחוף קיבוץ שפיים.

בין המעפילים קבוצה של 40 חברי קיבוץ ד' של השומר הצעיר מצ'.ס.ר. הם הצליחו לפרוץ את המצור ולהשליך עוגן בחוף מכטחים — מאז ייקרא הקיבוץ בשם „העוגן".

חברי הקבוצה רובם חניכי תנועת „השומר הצעיר" מצ'כוסלובקיה. חברי ארגון ד' וארגון על החומה והשלמה של חברים מהתנועה שבאוסטריה שהעפילו לפני, תוך ואחרי המלחמה, בדרך לא דרך.

מול הצי הבריטי של הור מעלתו. פרץ צי ההעפלה שלנו את המצור. חברנו הגיעו באוניות: „קולורדו־אטרטו", „מתילדה", „פטריה", „אטלנטיק", „מפקור", „בולבול", „חנה סנש", „הגנה", „מכס נורדוי", „הרצל" עם דל, מוכה ונרדף יצא וירד על העליונה.

שמונה שנים של חיי קיבוץ במושבה בכפר־סבא, היו כבחינת שנים של היערכות והכנה לקראת יום העליה לקרקע.

יום העליה לקרקע

שוב מתהדק המצור הבריטי נגד היישוב היהודי. גזירות נגד רכישות קרקע על ידי יהודים. מדיניות „הספר הלבן" מיושמת בשטח. לא נותנים להקים נקודות ישוב חדשות.

ביום זה פרצנו את המצור היבשתי. הפעם השלכנו עוגן באדמות ואדי קובאני שבעמק חפר, כורתים ברית עם אדמה זו לנצח. היום, י"ב אלול תש"ז, 24.8.1947, הוא יום ההולדת של קיבוץ העוגן.

הננו מודעים למכסת הקרקע והמצומצמת שהועמדה לרשותנו ע"י הק.ק.ל — 800 ד' בלבד, המחייבת אותנו לשלב חקלאות ותעשיה. אין אנו באים לבנות את הקיבוץ בידיים ריקות.

בבוקר עוד לא היה זכר ליישוב, באשמורת הבוקר, יצאה השיירה לדרך מקיבוץ מעברות — השכן החדש שלנו לעתיד לבוא — וכעת עומדת הנקודה על תילה.

שלושה צריפים, מגדל מים, זרקור, בית „נוקטה", גדר תיל, עמדות שמירה תעלות חפירה — הכל מוכן.

מלאכת „הבראשית" של „היום הראשון" תמה.

שרגא וייל

במשך 40 שנה נכתב „סיפור המעשה"

בראשית, ב„יום הראשון", ביום העליה לקרקע הבטחנו והאמננו „כי גבעה זו, שהיתה טרף לעקרבים, תיהפך ליישוב פורח שוקק חיים".

הנה, מה רואות עינינו: סבים סבתות, אבות אמהות, בנים בנות, נכדים נכדות, נינים חיים ביחד. יישוב תוסס, פעיל, מפתח פעילות לא רק בתחום המשק בלבד.

פעילות חברתית, תרבותית, חינוכית, אמנותית, ספורטיבית, עם כל מבני הציבור, כולו טובל בירוק, הדשאים וצל העצים — אין עוד זכר לשממה.

בימים אלה הקיבוץ אינו משוחרר מבעיות המעיקות עליו יום יום. לא דומה קיבוץ רב־גילי על בעיותיו לקיבוץ צעיר. כיצד ויקמים היחסים בין הדורים השונים! כיצד ניתן לנהל חיים לפי עקרונות, נוהלים וכללים, שנתקבלו לפני עשרות בשנים ע"י קבוצת מייסדים! כיצד ניתן להתאימם לגילים הצעירים!

זהו מאבק מתמיד, רצוף, יום־יומי, תוך תמורות ושינויים בתחומי מתחומי החיים. קיימות בעיות של קליטה, לינה משפחתית, בעיות קיום של מוסדות חינוך, אך מעל לכל, הודהות אידיאית של כלל הציבור, נוכח המציאות הפוליטית החדשה.

קיבוץ העוגן — חברה חיונית להתמודד עם יש גדול, שנוצר במשך 40 שנה ועוד חזון נכוחנו!

משה בן דוד

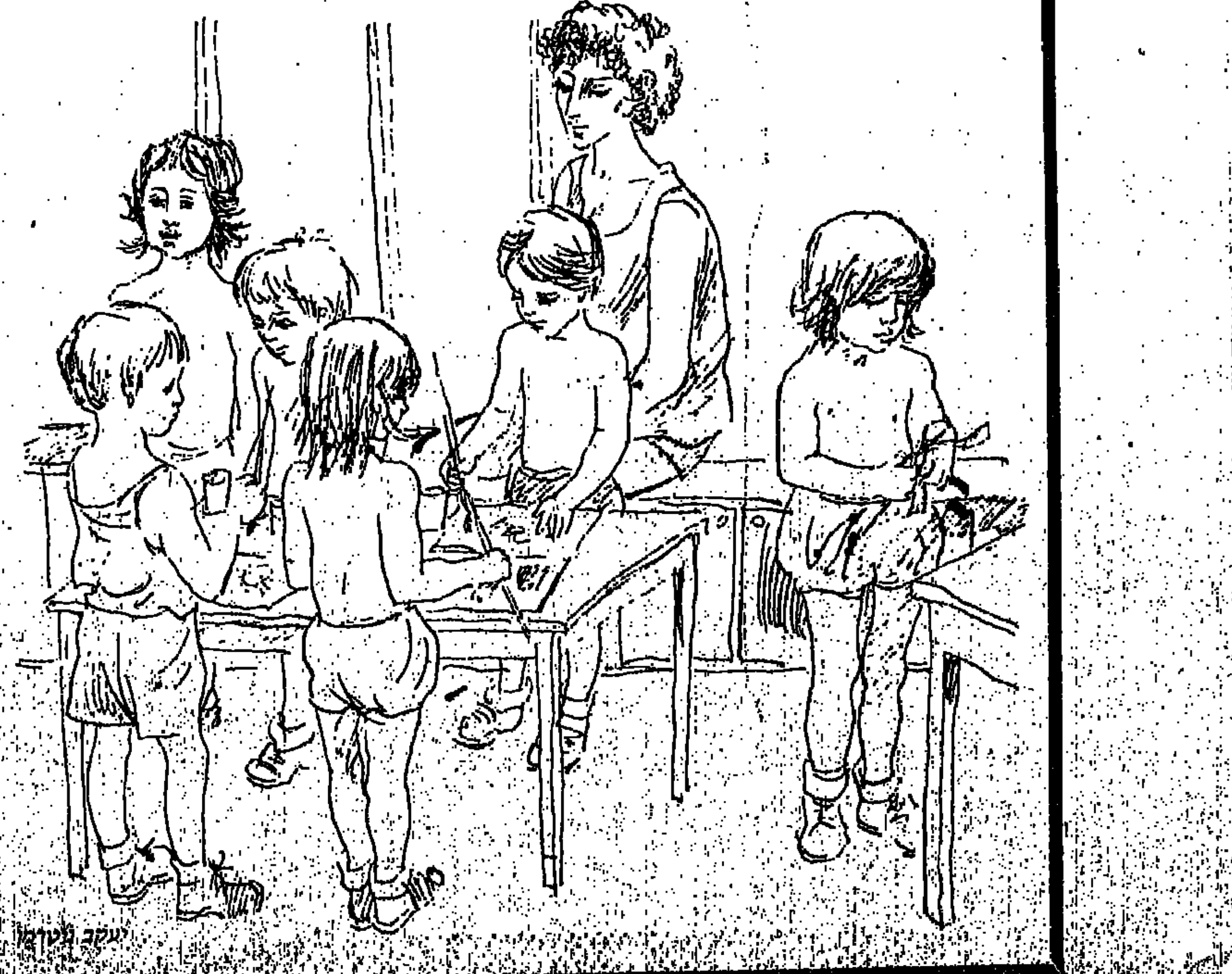

יעקב גוירמן

כתובת המערכת:
"על המשמר", רח' חומה ומגדל 2, ת"א
העורך הראשון: בצלאל לב ז"ל
עורך: ישראל זמיר
עורכת משנה: תאיר זבולון
מזכירות: רוני גופר
עיצוב גרפי: ארנון אבני
ביצוע גרפי: שושנה זילבר

הפעם:

כתבות

■ בין וענונו ל„לביא" — דיון ציבורי על הנשק הגרעיני — מאת שלמה אהרונסון 6
■ לינטע ודוד — קורותיה של אשה פגועת ראש — מאת חנה רוזנטל 8
■ אדולן עד עולם — התחליף לגמילה הפך לסם שמתמכרים לו — מאת אלישבע איילון 10
■ דברים שרואים מכאן — שני מקומונים בבאר־שבע בוחרים מלכת יופי — מאת שלי יחימוביץ' 12
■ גבעת הצעקות אינה עונה — מג'דל שמס — המאבק על זהות — מאת אהוד דור 14
■ הרב המרקד — להקת אומסק בישראל — מאת שמואל בונים 16
■ לידה, בגרות, זיקנה, מוות — סרט חדש לקראת הקרנה — מאת יעל ישראל 18
■ עלייתו ורציחתו של סלבדור איינדה — 14 שנה לרצח המנהיג — מאת יהודה צור 20

מדורים וטורים

■ הלו חותם 4
■ שלום בית — מאת חיה יוסף 17
טורים מאת: עודד ליפשיץ – 2; נתן רענן – 2; דינה גורן – 3; זאב צחור – 3; הרסגור – 3; ג'גו – 4; יעקב רבי – 5; שמואל בונים – 5;
■ כל יום — עיצוב: רחל דביר 22־27
■ בשער — המאבק על השכר

יוקרה

אבדן זיכרון זמני

על זיכרונו של ראש־הממשלה, לא נתווכח. ולא נרחיק את העדות אל פרשת גלעדי או אל רצח ברנדוט, שכן באלה הימים עסקינן. השבוע, בישיבתו של מרכז „חרות" באריאל דיבר מי שכינה את חוסיין בשם „המלך הקטן" על דברי המטכ"ל בעניין „הלביא".

שמיר אמר כי השתתפותו של צה"ל בוויכוח על „הלביא" היא דבר שאין דעתו שלו סובלת. ובציטוט מדויק: „היה זה משגה ואני מקווה שמשגה זה יהיה חד־פעמי ולא יחזור יותר". האמנם חד־פעמיות?

מי שזוכר כיצד יצא צה"ל מן הבוץ הלבנוני — אליו הכניסוהו בגין, שרון ושמיר — יודע היטב כי ללא הלחץ שהפעיל המטכ"ל על הממשלה, ואילו נהגו על־פי הליכוד היינו עדיין תקועים שם, כעצם בגרון, עד עצם היום הזה. לבד מן הצורך להימלט משם בעור שיניים, אמרו האלופים כי המשך השהייה בארץ־הבוץ תהרוס כליל את תכנית האימונים של צה"ל ותפגום בכושרו המבצעי, המיועד להגנה על ביטחונה של ישראל. אלמלא פעלה אז „שדולת" המטכ"ל, ספק אם היה נמצא העוז בידי דוד לוי להצטרף אל המערך ולתבוע נסיגה מלבנון.

גם אז, כמו היום בעניין המטוס, מגלים העומדים בראש הצבא אחריות לאומית גבוהה יותר מאשר מחציתה הימנית של הממשלה. אלופי המטכ"ל חרדים למערכות הנשק האפשריות שבהן צריך הצבא להיות מצויד, והיה אם תפרוץ מלחמה. הם האמונים על מתן הנשק הזה בידי החיילים שעל שלומם — ועל שלומנו — הם מופקדים, לא פעם אחת, יעניו חריג חד־פעמי ובלתי נסבל, אלא פעמיים קם הצבא והביע את דאגתו בדיוק בתחום עליו הוא אמון: ההגנה והביטחון.

מול שיקולים אלקטורליים, יוקרת שווקים, פופולריות של כיכרות וגאווה לאומית מדומה — עומד, למזלנו, צבא שלהנהגתו יש אך ורק שיקול אחד: למלא את יעדו האמיתי בהצלחה המרבית. אם — חס וחלילה — תפרוץ מלחמה. מערכת הביטחון והמטכ"ל הם שחילצו אותנו מן ההסתבכות בפרוטקטוראט השטוע, עליו ביקש להשתלט אריק שרון, בפעם הזאת הם השמיעו קולם — ברשות ובסמכות — מנגד ייצורו של מטוס יקר ומיותר, אשר ממילא זנבו, מנועו וכנפיו, היו אמורים להיות מיוצרים באמריקה. ואם כמוצר לוואי, דברי האלופים גם הצילו את ישראל משואה כלכלית, אליה מבקש הליכוד להובילנו. מה לנו כי נלין עליהם?

ביקורתו של ראש לח"י על דברי העומדים בראש צה"ל היא חריגה ובלתי־נסבלת. יש רק לקוות כי התבטאות זאת תהא חד־פעמית. רשאי העומד בראש הליכוד לשסות את חברי המרכז שלו במערך ובשריו, אך בל יהין — בדברו בפניהם באריאל, כאשר הוא פותח עוד צוהר אל מערכת הבחירות הבאה — לשסות את ההמון הנגרר אחרי הליכוד באחד הגורמים היקרים לנו מכל: בצבא ההגנה לישראל.

● נתן רענן

ההיסטוריה צעירה תמיד
מיכאל הרסגור

זהירות - איאטולים בפעולה!

שעה שעיני העולם מכוונות אל המפרץ, עליו מעיק איום האיאטולים האיראניים, עשוי הישראלי המסייר במערב לגלות איום מסוג אחר המופעל על ידי האיאטולים האורתודוקסיים היהודים. שליחי אגו"י וש"ס חותרים, בקהילות אירופה, לפלג את העם היהודי. הם פועלים בגלוי נגד היהודים הרפורמיים והקונסרבטיביים. בצרפת נודע לי שתחת השפעת החרדים מנסים למנוע מרפורמים או קונסרבטיבים לקבור את מתיהם בבתי־קברות יהודיים כלליים. עתה נפל לידי הביטאון היהודי מבלגיה „מבטים" (REGARDS) מס' 188 (יולי אוגוסט 1987) אשר מפרסם, תחת הכותרת „שערוריה בז'נבה" את סיפור מעשיו של רב הקהילה החדש, מר מיכאל לוי בן־ששון, אשר בא

בקרוב על המצח יהיו תמונותיהם של רבני ש"ס ואגו"י

מישראל להיות רועה רוחני לאחינו השווייצריים.

קהילת ז'נבה היא קהילה מבוססת, משכילה ואוהדת את ישראל, למרות העובדה שבנו של הנשיא הרצוג ירד לז'נבה כאשר העדיף לא לחיות בארץ. מהר מאוד הראה רבה החדש של קהילת ז'נבה שהוא שייך למשפחתו הרוחנית של הרב יצחק פרץ. לזוג צעיר — שניהם אנשי אוניברסיטה — אמר בפשטות: „אל תקיימו יחסים מיניים במשך היום, כי אז ילדכם ייוולדו אלבינו!".

בערב בו הרצה על השואה ומשמעותה, גילה לשומעיו את הדברים הבאים: השואה, לדעתו, היתה עונש אלוהי אשר הוטל על יהודי אירופה, וזאת, מפני שסטו מדרך ההלכה ונטו להתבוללות. מכאן, לפי רבנו המלומד, שיהודים אשר לא הלכו בדרכם של יהודי אירופה לא סבלו מן השואה ולא נרצחו על ידי הנאצים, כדוגמת היהודים הספרדיים. הרב שכח את גורלם של יהודי יוגוסלביה או יוון תחת הכיבוש הנאצי — אשר ברובם המכריע היו ספרדים. לקהילת ז'נבה הנדהמת הסביר הרב החכם, שקרבנות השואה היו אשמים לעצם התרחשותה — והנאצים, על כן, לא פעלו אלא בתור מטה הזעם של אלוהים. מכאן שהרב, ההולך כנראה בדרכו הרעיונית של הרב פרץ, משחרר את הנאצים מן האחריות הנוראה הרובצת עליהם. הוא מצטרף, על־ידי דיבוריו, לכל אותם מטהרי השרץ, כמו פוריסון הצרפתי, נולטה הגרמני או וורז'ס (סנגורו של בארבי), המשתדלים להביא לידי טשטוש הרצח ההמוני ול„באנאליזציה" של הזוועות הנאציות.

לאמיתו של דבר, מי שמכיר את דעותיהם של הרבנים החרדים על השואה, והשקפת „המחרידים" (המיסיונרים המחזירים בתשובה) בישראל, אינו משתומם. מי שמכיר את תולדות השואה יודע שרוב המנהיגים האורתודוקסים הטיפו לפאטאליזם והשלמה עם האסון — רק השמאל, ובעיקר השמאל הציוני־סוציאליסטי בוורשה ובגטאות אחרים, הרים את נס המרד. הרקע הרעיוני השונה מסביר תופעה זאת. אולם כאשר אנשים, בעלי השקפת עולם פרימיטיבית כזאת, נשלחים מן הארץ כדי להוסיף בינה, תבונה ו„יהדות" בקהילות התפוצות, לא מדובר עוד בתופעה היסטורית שאין טרגית ממנה, כמו השואה. מדובר בניסיון עכשווי, פעיל ונמרץ, להקטין, לדלל ולדרדר את העם היהודי. רבנים כשליחי אגו"י או ש"ס באים בשם המדינה לסכסך בין אשכנזים לספרדים, בין הגולה לבין ישראל, בין מאמינים לחילוניים. הרבנים, כמו זה המצוטט בביטאון היהודי הבלגי, אינם נושאים במוחותיהם רעיון מודרני, הומאני או לאומי. הם התגלמות החושך הרוחני המוחלט ביותר. מעשיהם של שליחי החושך בחו"ל חייבים לפקוח את העיניים גם על התורה אותה הם מוזגים בתלמידיהם־קרבנותיהם שבחינוך הישראלי. ולא מדובר רק בזרם הדתי־ממלכתי או העצמאי־חרדי; כידוע פותחים גם מנהלי החינוך הממלכתי הכללי את הדלת לרווחה לפני שגרירים אלה של שנאת ישראל ושל הפיגור המחשבתי. אם לא ימנעו זאת מהם, הם יורידו את ישראל לדרגת התיאוקרטיה האטומה והרצחנית אשר השתלטה על איראן ומציון ייצא טמטום ודבר האיוולת מירושלים — טהרן השנייה...

בנות ישראל, האם כבר תפרתן לעצמכן את הצ'אדורים ההכרחיים?

מלה רעה

שיר של דם וחלום

בחברה טובה

אריק השמן אמר לחיילים בלבנון שהעיתונות היא רעל. אריק הרזה זימרר שהעיתונים שופכים דם. „על מה אתה חולם בלילה אחרי שפיכת הדם?" מתנגנת בלחן עדין שאלתו של אריק איינשטיין לעיתונאי הקטן שלו. מה זאת אומרת על מה? על המצות שיאפה מדם קרבנותיו!

רוחב דעת

רבים וכן טובים בציבור העתונאים הזדרזו להודיע שאין להם דבר נגד השיר, שהם רחבי דעת, תומכים בחופש הביטוי, ספורטיביים, בעד „פייר פליי", יודעים לקבל ביקורת ולא רק לבקר אחרים. בעמדה כזו יש יותר משמץ פוזה לכיוון רכישת פופולריות זולה בקרב ציבור הקוראים, ויותר משמץ ניסיון לטשטש ולטייח את החומרה שבשיר. כמו כל ניסיון להעליל עלילות שווא על ציבור שלם, לטעון שהיהודים שופכים דם, או שכל הערבים, או כל המתנחלים, הם רוצחים — זהו שיר תועבה. גם אם שר אותו זמר מוכשר ואהוב. אין לכך דבר עם חופש הביטוי או חופש הביקורת כלפי עיתונאים: רק לפני שבוע שיבח טור זה שופט שגזר מאסר על תנאי וקנס על שני עיתונאים שהסיתו לערוף את ראשיהם של ראשי עיר ערביים, ולא להסתפק בקטיעת רגליהם.

„חותם" הוא מהמוספים היחידים שפותחים את דפיהם למכתבי ביקורת של הקוראים, וב„דף הירוק", מוסף אחר של „על המשמר", קורה תכופות שכמות הביקורת של הקוראים עולה על אורכן של הכתבות שהם מבקרים... אין שום פסול בביקורת על תופעות בעיתונים, על עיתונאים מסוימים או על דברים מסוימים שכתבו אותם עיתונאים. מה שאסור לעיתונים אסור גם לזמרים, ודינו של אריק איינשטיין כדינו של עיתונאי שהיה כותב שהזמרים, בהכללה, הם שיכורים, מסוממים ואנסי קטינות.

צרות אופקים

האומץ האמיתי הוא, במקרה זה, לא של אלה שמקבלים ב„לארג'" את השיר, אלא של צבי זינגר מ„ידיעות" ושלושת העיתונאים מחיפה שפנו לבית המשפט בעניין השיר. מול רחבי הדעת למיניהם, עמדה כזו אינה פופולרית, ובעיני רבים בציבור הפנייה לערכאות מצטיירת כתגובת־יתר קטנונית ונקמנית. ההיפך הוא הנכון, ואין כאן עניין אישי: חזקה על צבי זינגר ושלושת חבריו שהם יודעים שאריק איינשטיין לא תקף אותם אישית. פנייתם לערכאות מעידה על נכונות להשקיע זמן ומשאבים בעניין הנראה להם, ובצדק, כעקרוני ונוגע לטובת הכלל: מניעת הסתה נגד ציבור שלם.

„החוק" אומר זינגר „אוסר לגרום נזק ללא הצדקה לשמו של אדם, או למנוע מאדם לעסוק באופן חופשי במשלח ידו. סעיפים אחרים בחוק אוסרים לפרסם שמועה או ידיעה שעלולות לעורר פחד או להפריע את שלום הציבור, כשהמפרסם יודע שהן כוזבות. לא דרשתי להפסיק את שידור השיר. הבאתי את הנושא לבית־המשפט, שיפסוק".

פנייה כזו לבית־המשפט היא אזרחות טובה לשמה.

אם לזינגר ולשכמותו קוראים צרי־אופקים הלוואי ירבו כמותם בישראל!

● עודד ליפשיץ

רשות דיבור

לשמואל להיס יו"ר עמותת אל"י (אזרחים למניעת ירידה)

יש דרכים למנוע ירידה

השבוע איימו רבים מעובדי התעשייה האווירית לרדת מן הארץ. גם הטייסים המובטלים יצאו באיום דומה. שאלתי את עו"ד שמואל להיס, המתאמץ זה שנים לעצור את תופעת הירידה, האם יש לו מרשם כיצד פותרים את הבעיה הזאת בפרט ואת בעיית הירידה ההולכת וגוברת בכלל.

יש לי טענות קשות ביותר כנגד הממסד. אוזלת יד ומחדלים בעשייה הם המאפיינים את הטיפול במניעת ירידה. מלל וסרק של מקבלי החלטות לא ימנעו את התופעה. צריך לעשות מעשים.

הנה לך הזדמנות לתת מרשם מעשי לפתרון בעיה בוערת — בעיית התעשייה האווירית.

הייתי מצפה ששרי העבודה, הביטחון, הקליטה והאוצר, ישבו עם עובדי התעשייה האווירית ויציעו להם שורה של אלטרנטיבות. כמו, למשל, הסבה תעסוקתית, כמו, למשל, מתן הלוואות עומדות וכמו, למשל, בניית תכניות קונקרטיות לתעסוקה. אני מבקש להדגיש שמה שחשוב הוא, לשתף את העובדים במערכת היצירה והבנייה של האלטרנטיבות השונות. לא ייתכן שהממסד יעסוק בנושא בחלונות הגבוהים והעובדים הזוטרים יישארו למטה, חסרי אונים.

הגורם העיקרי לאיום בירידה נובע מתחושות של מרירות, תסכול וחוסר אונים כלפי הממסד, ובעיקר כלפי הרשות המבצעת. אחת הסכנות שבעקבות תחושת הניכור באה האדישות, הן מצד הממורמר והן מצד הממסד. מכאן ועד לירידה מהארץ הדרך קצרה.

יש רבים המאיימים בירידה כדרך להשגת דברים. מה דעתך על תופעה כזו?

בשום פנים ואופן אין הצדקה לאיום מהסוג הזה. המאיים הקלאסי לרדת מהארץ אומר: „אם אתם מתעלמים ממני — אני מתעלם מכם". את מי הוא מעניש? הוא „מעניש" גוף ערטילאי שנקרא מדינה.

בוא נאמר שאותו מאיים יירד מהארץ. ירוויח יותר כסף בשנה שנתיים הראשונות מחר ומאידך ילדיו יקבלו חינוך לא יהודי, האווירה סביבו תהיה מנוכרת ורגש הגעגועים יכרסם בכל פה. לא אחת עמדתי בקשר עם אנשים שעמדו על סף עזיבת הארץ והצעתי להם לקבל את ההצעות האלטרנטיביות שניתנו להם. בדרך כלל על רקע של פרנסה, שכן הניכור של החיים בגולה הוא אלמנט שאותו אינם מכירים. ואם היו חווים אותו, אין ספק שהיו ממהרים וחוזרים.

האם אתה מסכים להנחה שאדם היורד מן הארץ הוא אדם שלא מזדהה במאה אחוז עם המדינה?

אין ספק שלכל יורד יש חסך כזה או אחר של זהות ושייכות יהודית מורשתית מסורתית. בכל יורד טמון כשלון של מערכת החינוך. אין לי גם ספק שאם הממסד היה מודה בקיום הבעיה הרצינית הזו, שמתרחבת והולכת, היתה משתנה המדיניות והיו משתנות הדרכים לטיפול בתופעה. די אם אתן דוגמה אחת: למה לא נותנים לכל חיל משוחרר הלוואה עומדת בסכום של 3000 עד 5000 דולר? הרי ישראלי חוזר, אחרי שנתיים, מקבל פטור ששוויו המעשי הוא לפחות 10,000 דולר. האם הוא עדיף?

● אלי הכהן

תקשורת

הצוללות שדלפו

נסיעתו של שר הביטחון לגרמניה, שאחת ממטרותיה היא לחתום שם על עיסקה לרכישת צוללות בשביל חיל הים, מעלה פרשה נשכחת שאירעה לפני שלושים שנה. היתה זו הפעם הראשונה בתולדות מדינת ישראל בה פורסמה בעיתונות הדלפה מדיוני הממשלה, מטבע הדברים, היו לפרסום ההוא תוצאות דרמטיות מאוד. ואלה פרטי המעשה:

בדצמבר 1957, החליט בן גוריון לשגר לגרמניה את משה דיין על מנת שינהל שם מו"מ על רכישת צוללות. בן גוריון צפה מן הסתם, שכוונתו לרכוש בגרמניה נשק עבור צה"ל תעורר סערה ציבורית והתנגדות גם בקרב שרי הממשלה. הוא לא ביקש, אפוא, את אישור הממשלה לשליחות, אך העניין הועלה בכל זאת בממשלה, ברגע האחרון ממש, על־ידי נציג מפ"ם השר ישראל ברזילי שלמד על כך מידיעה שקרא בעיתון גרמני. בלית ברירה אישר בן גוריון באוזני חבריו את דבר השליחות ואף הצליח, על חודו של קול, להעביר החלטת ממשלה שאישרה אותה. שרי מפ"ם, אחדות העבודה וגם כמה משרי מפא"י הצביעו נגד.

למחרת, בראש העמוד הראשון של ביטאון אחדות העבודה, „למרחב", הופיעה ידיעה סתומה בעניין „החלטה מדינית חמורה שנתקבלה בממשלה ברוב זעום של שרי מפא"י". בידיעה לא נאמר דבר על טבעה של ההחלטה, ודבר השליחות המתוכננת לגרמניה

פרשת הצוללות ב־1957 והדלפת הפרשה על־ידי השר ישראל ברזילי. שרי מפ"ם ואחה"ע הצביעו נגד. מימין, ישראל ברזילי

לא הוזכר בה אפילו ברמז. הוא גם לא הוזכר בשום מקום אחר בעיתון, רק למחרתו, מידיעה בעיתון „דבר", ניתן היה ללמוד כי בן גוריון דרש את התפטרות שרי „אחדות העבודה" מן הממשלה לאחר שהודיע בוועדת החוץ והביטחון כי „שליחות ביטחונית לגרמניה בוטלה בגלל מעשה הדלפה חמור של 'אחדות העבודה'", מאמר המערכת ב„דבר" של אותו יום האשים את שרי אחה"ע בחבלה בעבודת הממשלה משיקולי בחירות, באמצעות הדלפה לעיתונות. בימים שלאחר מכן מלאים העיתונים בדיווחים על הסערה הפוליטית סביב דרישתו של ב.ג. כי שרי אחה"ע יתפטרו מפני שחיבלו בביטחון המדינה. השרים, כרמל ובר־יהודה, סירבו כמובן להתפטר, שכן, אילו עשו כך היו, למעשה, מקבלים על עצמם אשמה חמורה זו, רק כעבור שבוע נודע ברבים טבעה של השליחות, והפעם לא מהדלפה אלא מפיו של בן גוריון עצמו, שבנאום בכנסת אמר: „הועמדנו בפני סכנה חדשה במימד חדש, וסכנה חמורה מאוד, ודרוש לנו ציוד הפועל באותו מימד, במימד שאין רואים אותו לא מהיבשה ולא מהאוויר. ויש כלי מלחמה הפועל במימד הזה... זה ורק זה היה דבר השליחות שראיתי בה הכרח...". בסופו של דבר, בוטלה השליחות ובוטלה רכישת הצוללות, ואין לדעת אם אמנם נגרם הדבר בגלל הפרסום, או שמא חזרו בהם הגרמנים מסיבות אחרות. בן גוריון, מצידו, המשיך לדרוש את התפטרות שרי אחה"ע, וכאשר אלה עמדו בסירובם, התפטר הוא עצמו והביא בכך להתפטרות הממשלה כולה.

לאחר כמה ימים, כצפוי, הוא נעתר לבקשות שהופנו אליו והסכים להקים ממשלה חדשה. היתה זו בדיוק אותה ממשלה כמו קודם, והיא כללה גם את כרמל ובר יהודה. את הקמתה התנה בן גוריון בכך שיוחקק חוק ש„יגדיר מה הם הדברים הנכללים בגדר סודות המדינה האסורים בפרסום, ויכלול בכל אופן דיוני הממשלה בענייני חוץ וביטחון, וכן שאר הדיונים שהממשלה עצמה לא תיתן להם פרסום." ועדת העורכים, שתחילה נעלבה ונבהלה מן הכוונה לחוקק חוק כזה, שוכנעה, בעקבות פגישה עם בן גוריון, לשתף פעולה בניסוח הצעת החוק.

מטעמים שונים התקבל החוק רק כעבור כ־10 שנים, זמן רב אחרי שב.ג. עצמו כבר יצא מן התמונה. האיסור האמור מצוי בסעיף 28 לחוק יסוד הממשלה. בניגוד לרושם המתקבל מן התיאורים המתפרסמים בתקשורת על תיפקודה של ממשלת ישראל, סעיף זה עדיין שריר וקיים. כיום קשה להאמין, אבל עובדה: לפני שלושים שנה, היה פרסומה של הדלפה מדיוני הממשלה מעשה כל כך לא מקובל, עד שהיה עילה למשבר ממשלתי שהביא להתפטרות ראש הממשלה. וזאת הגם שמה שפורסם היה מנוסח בצורה כל כך סתומה עד כי מי שלא היה ממילא בסוד העניין, כלל לא היה יכול לדעת במה המדובר.

● דינה גורן

הלו... חותם

טירונים „בעזרת השם"

לפניכם ראיה שבצה"ל, על גבי טפסים רשמיים, הונהג לאחרונה להוסיף את הכותרת הדתית „בעזרת השם". כל פירוט נוסף על הכתוב בטופס הרשמי המצ"ב מיותר לדעתנו.

דומה שמיותר גם להרגיש את השערוריה שבדבר: צה"ל, כגוף צבאי ולאומי, חייב להיות משוחרר מכל השתייכות פוליטית ודתית. אין לנו ספק, שבמקרה הנדון מדובר ב„יוזמה מקומית". נוסח זה הוזכר לאחרונה לא אחת במאורע מסוג זה. אולם, לדעתנו, אין ההתחפרות תחת מסווה של „יוזמה מקומית" או „יוזמה אישית-פרטית", פוטרת את צה"ל או את האחראים למחדל מאחריותו להתחרדות ההולכת וגוברת בו וביחידותיו. אם יתייחסו לפרשייה זו כמו בעבר במעין „סלחנות", „הבנה אבהית" או אפילו נזיפה — יביא הדבר, כפי שהיה במקרים קודמים — לתחושת הישג מצד הגורמים החרדיים, החותרים להשתלט על צה"ל ולהגברת המאמצים מצידם בכיוון זה. נקיטת יד חזקה, וענישה בלתי מתפשרת, היא בלבד תרתיע מפקדים מלהתחרד ומלהכניס תכנים דתיים בלתי-חוקיים למסגרת הכללית של הצבא.

טלילה בן-פורת
ע.ל.ה. עמותה למניעת ההשתלטות החרדית

בע"ה

הזמנה

לכבוד משפחת [redacted]

* הנכם מוזמנים לטקס סיום טירונות של בנכם [redacted]

* הטקס יתקיים בתאריך 28.7.87, במחנה דותן בשעה 16:00 בדיוק.

* הסעות מאורגנות מאגד חדרה בשעה 15:00,
ההסעות בתשלום.

* הפיזור, שעה מגמר הטקס, נא לדייק.

נשמח לראותכם.

בברכה,
מפקד היחידה.

904293

כמו בגרמניה

תגובה למכתבו של נתן גרוס, (חותם מס' 34, 21.8): קודם כל לגבי האשמות אישיות כגון „ארם אכול שנאה עצמית" וכו', יש להזכיר לנתן גרוס שאותן האשמות העלו אנטישמים ואף נאצים כלפי אלה שהתריעו על הנטיות האנטישמיות שבקרב עמים, ובמיוחד כנגד אלה שהשמיעו דברים כאלה בחוץ-לארץ. הסופר האנטי-נאצי הגרמני הנודע, טוכולסקי, אף נידון למאסר מפני שהתריע, וגם מחוץ לגרמניה, על שגרמניה מפירה את חוזה השלום של ורסאי על-ידי התדיינות בלתי חוקית.

גרוס טוען כנגדי שאני זוכר מה עשה ישראל לעמלק ושוכח מה עשה עמלק לישראל. בדיוק כך! לפי התנ"ך התנפל עמלק על ישראל בצורה ברברית, והוכה בקרב. לכן, לפי התנ"ך, צריכים אפילו אחרי מאות שנים (ולפי ההלכה אפילו היום) להשמיד כל תינוק עמלקי, והצו של שמואל להרוג תינוקות עמלקים אכן ניתן אחרי מאות שנים. התירוץ על מר גרוס להצדקת הרצח הזה דומה להפליא, ולא במקרה, לתירוצים של רוצחי „המחתרת היהודית". גם הם טוענים שלשים פצצה באוטובוס ולרצוח את כל יושביו הערבים, כולל תינוקות, מוצדק או מתורץ במה שעשו ערבים ליהודים קודם. זה שאותו תינוק עמלקי או ערבי לא הרג מעולם שום יהודי, לא עולה על דעתם, בדיוק כמו שלא עלה על דעת האנטישמיים או הנאצים שתינוק יהודי שנרצח אינו אשם במותו של ישו.

הג'נוסייד הנאמר בתורה הוא מיוחד במינו בעולם העתיק. הבבלים, היוונים, הרומאים וכו', בוודאי הרגו ורצחו בסערת קרב וכדומה, בוודאי הגלו או מכרו לעבדים, אבל מצווה דתית להריגת כל העם, צו מיוחד להריגת תינוקות אין למצוא בהם. באותו אופן לגבי המהפכה הצרפתית: בוודאי היו בה מעשי זוועה, אבל צו רשמי או משפט מהפכני לא שפט תינוקות או ילדים למוות מפני שהיו אריסטוקרטים. אשר לחמלניצקי, כמובן שהוא היה גם רוצח, וזה ההבדל ביני לבין מר גרוס: הוא אינו מסוגל, פשוט, להגיד על שמואל הנביא או יהושע או יואב שנוסף לכל המעלות האחרות שלהם הם היו גם רוצחים מבצעי ג'נוסייד, ויותר גרועים מחמלניצקי, מפני שכמו אצל „המחתרת היהודית" ותומכיה, נתן גרוס לא חושב שהריגת תינוקות לא-יהודים על-ידי יהודים הוא רצח.

רב אוניברסיטת בר-אילן משה הס הציע להשמיד את כל הערבים בגלל התקדים הדתי של עמלק, זכה באוניברסיטה הזאת לגינויים של בודדים ומעטים בלבד. האם אין זה מתקשר איכשהו לעובדה, ששוב הובאה לידיעת הציבור, בזמן הפוגרומים של רמת-עמידר, שאוניברסיטת בר-אילן אוסרת באופן עקרוני על ערבים לגור במעונות הסטודנטים שלה? מעניין מאוד מה היה אומר נתן גרוס על אוניברסיטה קתולית האוסרת מגורי יהודים במעונותיה, שהכומר הרשמי שלה מציע להשמיד את כל היהודים?

על „חוק החנינה" הצביעו 40 ח"כים (שליש מחברי הבית), למעשה מציע החוק לשחרר, גם בעתיד, כל יהודי הרוצח ערבי מסיבות אידאולוגיות. והנה מציין כתבכם מוטי בסוק, ובצדק רב, שבהצעה על החוק הזה בקרב הליכוד התמונה לא היתה כולה שחורה: הרבה ח"כים של הליכוד הצביעו נגד, או נמנעו מהצבעה או לא השתתפו בה, אבל כל הסיעות הדתיות וכל חבריהן הצביעו בעד חוק זה. לדעתי, זה מראה עד לאן ההשפעה של חוקי התורה בעניין השמדת עם מגיעה. לכן, אני חושב שכאשר כתבתי על „חלקים ניכרים מיהדות זמנינו" או הצבעתי על היהדות הדתית, השתמשתי בלשון זהירה.

אשר ל„אמצעים" שבהם חסידי השמדת עמלק חושבים על השמדת ערבים (וברצינות!). מוטב שנזכור שהדמיון האנושי פורה הוא, גם לרעה. איש לא יכול היה לחזות את תאי הגאזים, אבל הרקע והנכונות הוכשרו לכך כבר בתעמולה הנאצית. המצב אצלנו אינו שונה. אם הגרמנים היו מודעים או למהותה של הנאציות הם היו יכולים כמעט בוודאות לעצור אותה בעוד מועד, ומסיבה זו אני כותב.

פרופ' ישראל שחק
ירושלים

רצח תינוקות

(תשובתו של נתן גרוס) מי שקורא את מכתבו של פרופ' שחק יקבל רושם כי נתן גרוס אינו אלא רוצח תינוקות, מצדיק רצח תינוקות ומסית לרצח תינוקות. (ובייחוד תינוקות ערביים). לכן, בלי הסתייגויות, התחמקויות, ופיתולים פלפוליסטיים כלשהם, אני מצהיר בזה הצהרה חגיגית, חד-משמעית ובלתי חוזרת: אני נגדו!!

יותר מזה: אני מגנה בכל לשון של גינוי לא רק רצח תינוקות ערביים ויהודיים אני גם נגד רצח מבוגרים, אני נגד כל רצח כזה המבוצע בידי מחבלים יהודים או ערבים, ויותר מזה: אני גם נגד רצח שבמלחמה. כל מלחמה. אין בעיני מלחמה צודקת, אני מכיר בזכות כל עם להתגונן, אני גם נגד היסטוריה — כי היסטוריה היא היא המובילה לרצח. הן ההיסטוריה הגרמנית והן היהודית.

אינני היסטוריון ולא אוכל לפתוח במחקר „מי נתן את ההוראה לרצח תינוקות", אך גם פרופ' שחק אינו היסטוריון, ואני מטיל ספק בקביעותיו ההיסטוריוסופיות. בנוגע ליוונים ארמוז רק כי הספרטנים נהגו לרצוח בדם קר את כל התינוקות ה„לא-מוצלחים", אשר לרומאים איני בטוח אם קאטו הגדול לא כלל בדרישותיו החוזרות ונשנות להשמדה טוטלית של קרתגה גם רצח תינוקות. לא אגיע לסין או יפן אבל בתנ"ך נאמר כי פרעה המצרי נתן הוראה לרצוח את כל התינוקות היהודיים ממין זכר. וראו: למרות הרצח הנתעב הזה אין הספר מסית את העם היהודי נגד העם המצרי, אלא מחייב את היהודים לזכור כי הם היו עבדים במצרים וללמוד מכך לקח חיובי!

חמלניצקי היה גם רוצח, אבל היהודים, בעיני פרופ' שחק, הם רוצחים בלי „גם" (הוא לא אמר זאת? יתכן כי זה רק משתמע מדבריו...) סתם רוצחים מקצועיים ותו לא. אמת, ישראל שחק — גם אצל יהודים יש רוצחים כמו אצל הגויים. בזה אין אנו נבדלים מעמים אחרים אם־כי, במשך דורות רבים־רבים האמנו שיהודים הם גנבים, נבלים, רמאים, נושכי-נשך — כל מה שתרצו — רק לא רוצחים!, לא כל שכן רוצחי תינוקות!! אבל דווקא בזה האשימו אותנו הגויים ופרופ' שחק חוזר וחוזר על כך לאמור: אנא, ראו את היהודים האלה רוצחי התינוקות! והוא עוד מתפאר בזה!

אכן, לא נשלה את עצמנו: גם יהודים רוצחים, ויש להודות בזה עם כל הצער שבלב. אבל, עם כל הכבוד לפרופסור הנכבד, קשה לומר שהם מתמחים דווקא ברצח תינוקות!

הזכיר פרופ' שחק את קורט טוכולסקי. הוא היה אמנם יהודי, אבל שנא את הגרמנים כגרמני, כמו שהיינה שנא אותם כגרמני. אך היו גרמנים כמו אריך קסטנר או תומס מאן שלא היו יהודים ושנאו את עמם לא פחות. אסתכן ואביע כאן דעה, שלא תוסיף לי אולי פופולריות: כמו ששונאי הגרמנים הגדולים ביותר היו הגרמנים עצמם, כך שונאי היהודים הגדולים-ביותר היו היהודים. אין, לדעתי, שני עמים שהוציאו מקרבם כל כך הרבה שנאה עצמית כמו הגרמנים והיהודים.

לא אוכל לעמוד ולהשיב על כל פסוק של ישראל שחק, אך עמדתו ברורה לי: שלושה־ארבעה מיליוני יהודים (כולל תינוקות) מהווים סכנת-מוות לערבים, אך אין אף מלה של רמז בפיו של הפרופסור על הסכנה הצפויה ממאתיים מיליון ערבים ליהודים. הם אוהבים אותנו ואנו רוצים לרצוח את התינוקות שלהם. נו, באמת... תפרגן, תוסיף משהו לשיווי משקל!

אני חי בעולם קונקרטי ואני חייב לחיות בו בין שהוא מוצא חן בעיני בין אם לאו. אין לי ספק (ולמי יש?) כי יש לתקנו תיקון רציני, וזהו פרוצס היסטורי ארוך מאוד. איך לתקנו זה סיפור אחר, אך אינני מאמין כי העולם יתוקן על-ידי שנאה — לא מימין ולא משמאל. לכן אינני יכול לקבל את התפרצויות השנאה של פרופ' שחק. העולם, עם כל מגבלותיו והדעות הקדומות השורצות בו, התקדם וממשיך להתקדם — והוא, פרופסור שחק, עדיין תקוע בעמדה של רצח תינוקות לפני שלושת אלפים שנה.

בנקודה זו אני מפסיק את הוויכוח עם פרופ' שחק. אינני סבור שהצלחתי לשכנע אותו, כשם שהוא לא שכנע אותי. אבל לשם מה יש קוראים? שישפטו!

נתן גרוס
גבעתיים

שמואל בונים

„... מי שמך לאיש שר ושופט עלינו...?"

העם בציון מהלך כסהרורי. נושא עיניים מלאות חרדה אל הקרקס הקרוי – הממשלה, ולבו כבד עליו. ובזירה ההצגה חוגגת. שרים מהלכים על חבל, עושים עמידת ידיים, מפריחים בלונים באוויר, קופצים דרך חישוקים של אש, מתיזים קצף, 'עושים שריר', מפילים זה את זה בתפיסת 'נלסון' ותוך כדי כך מעיפים הם מבטים מלאי גאווה על העם כאומרים: „איך אנחנו, האא!". כל זאת לצלילי תזמורת המנגנת מארש אבל.

אנחנו, העם, יושבים מסביב המומים, ולמרות המראה המצחיק, לא בא לנו לצחוק. (ברוסית יש מימרה: „לולא היה זה הטיפש שלי, גם אני הייתי צוחק"). מה נשאר לנו לעשות!! האפשרות היחידה – לצאת אט-אט בשקט ולהשאיר את הממשלה לנפשה, ללא קהל. או במילים אחרות – **על העם להתפטר.** אין דרך אחרת. „איש לאוהליך יעקוב..." נראה אותה, נראה מה היא תעשה ללא עם. אנחנו פשוט נתעלם נמנה. הצלמים לא יצלמו אותה, העתונאים לא יכתבו, לא נגיש משקה וכריכים בישיבת הממשלה, נכבה את החשמל, לא נסיע אותה במכוניות (שתרוץ ברגל), נסגור את המזגנים. העם, לא השר ארנס, נתפטר מן הממשלה.

תראו שפתאום נחוש בהקלה. שקט ושלווה ירדו עלינו. מחיה נפשות! אדם יפגוש את רעהו בפנים מאירות, יברך אותו לשלום ולא ישאל כלל: „שמעת חדשות? יש התפתחות!" ושניהם ירדו אל שפת הים לחזות בשקיעה הנפלאה.

תראו שהיא, הממשלה, עוד תבוא אלינו על ארבע להתחנן שנחזור. תבטיח להיות נבונה, שקולה. תישבע שכל מה שעשתה – עשתה למעננו. ואנחנו? אנחנו גם לא נציץ לעברה. אנחנו נחיה לנו בטוב ונלך אל שפת הים לראות את השקיעה.

יש אימרה יהודית האומרת: „עם אמא כזאת, כבר מוטב יתום".

יעקב רבי

על מתורגמנים ומתורגמניות

כמה מטובי המתרגמים לעברית בזמננו הם בעצם מתורגמניות. טול ספרים אחרים שהועתקו ללשוננו בשנים האחרונות, על הצד הנאה והמדוייק ביותר, ומצאת שבזכותן של נשים באו לעולם — נשים שהן תלמידות-חכמים, בעלות יתרון-הכשר וחן ונועם: כך תרגומיהן של אילנה המרמן מגרמנית „מארשראצקי" ליוסף רוט, „בית בודנברוק" לתומאס מאן, אף הוא מגרמנית (של נילי מירסקי), „קן האצילים" לטורגנייב, מעשה ידי אותה מתרגמת, שידה רב לה גם ברוסית; ולאחרונה „יריד ההבלים" מאנגלית, יצירת-מופת של תקריי, בתרגומה של אסתר כספי. גם בדור הקודם הצטיינו לכאורה כמה סופרות נודעות במעשי-התרגום שלהן, כגון לאה גולדברג ב„מלחמה ושלום" ו„נעורי המלך אנרי הרביעי", אבל לא היתה להן שליטה בשפת התרגום, לא מבחינה סגנונית ולא מצד הסמאנטיקה, ואילו המתרגמות של עכשיו שולטות בה במידה בעברית ובשפת המקור.

נקל לומר שמלאכת-המחשבת של שלוש המעתיקות החיות עימנו מושכות את ייחוסן ויתרונן בשרונן מגבר שבגבהים, שעד לאחרונה, ואולי ממש עד לאחרונה, היה נחשב לראשון במעלה ברוחו ובדורותיו: אברהם שלונסקי, שכן שלונסקי, אומר דב סדן במסתו „מלשון ללשון", „היה תמיד שלונסקי. ותכונת העיקר שבאופיו — היותו החונן ונותן, וכיד רחבה (ברוכה היה נותן). תכונת-עיקר זו ליוותה את כל מעשיו הגדולים והקטנים, וליוותם כאותם ברקי-המצאה ובאותו חין-ערך וטוב-טעם. — רואני גדולה מיוחדת בתרגומי הפרוזה הסיפורית שלו, וברשותכם אפרש דברי, לאמור: וודאי גדולים מעשיו בחמשת הכרכים, וגדול פושקין שמירק והותיר מירקו, וגדולה פמליית המשוררים, ועיקרם המשוררים בשתיים הלשונות, רוסית ויידיש, שהיו לו לשונות מוטבעות, ולצידם משוררי לשונות אחרות, מהן שהיו לשונות קנויות, אם בסאה גדושה ואם בסאה מחוקה..."

שוני ודמיון

צא וראה צד דמיון בין המתרגמות החדשות שלנו וצד שוני בינן ובין שלונסקי, שכמוהן כמוהו „ירדן רחבה וברוכה", ממש מעיין המתגבר, ואף הן מיטיבות למרק גדולי פרוזאיקנים ופמליות של משוררים, בין השאר ברוסית הגם שלא ביידיש, ואילו צד השוני הוא שמכריע, אבל השוני איננו דווקא עברית של היום או של תמול-שלשום להבדיל מערבי-רם, ישן-נושן של שפת-עבר, או שפע רב של עברית חרישה, שלא כהאה שר הלשון עד שקם שלונסקי והפיח בה רוח, אלא חידושי הלשון הללו של מתורגמניותינו נוצרו כדרך הטבע, חדש וישן, כרוכים יחדיו כגון בפיסקה אחת ב„יריד ההבלים" שהתקינה אסתר כספי: „רודון ורעייתו, האילו בטובם להזדקק לשירותיהם של כל חנוני מיס קרולי וספקיה שניאותו לשרתם, כמה מהם היו להוטים לעשות כן, בייחוד העניים שבהם, לפלא היה, כאיזו התמרה עיקשת גררה והביאה מרי שבת בשבתו הכובסת מטוטינג את מריצת הכבסים..."

תן דעתך לדיוק שבתואר עיקשת, מלשון עיקש ופתלתול, להבדיל מן עקשנית שאינה אלא אשה המעמידה על דעתה, אולם בעברית של ימינו שתי המלים הוספות למעשה זו את זו — בטעות. מרי שבת בשבתו נשמע ביטוי עברי או יהודי כהלכה, אך למעשה הוא שייך לסמאנטיקה „היהודית-נוצרית". וודאי שכך צריך לומר „מריצה של כבסים" ולא „עגלה של כביסה", אבל אשרי בעל פרוזה שמקפיד על כך, בימי שלונסקי כבימי אסתר כספי. אגב, ראוי לומר מלים של שבח על הערות-שוליים ועל פירוש מלים זרות (בעיקר צרפתיות — כיאות לסיפור שעלילתו מתרחשת בשתי מערכות-תרבות: דו-לשונית או רב-לשונית זו אופיינית להומאן של תקריי) לעולם אל תזלזל בלעוזים האלה, כגון נרד-שיר, שמקובלים היינו כי עניינו שחמט, עד שבאה אסתר כספי והורתה לנו — לא-כי, אלא נרד-שיר הוא שחוק צנוע יותר, שכיום אנו קוראים לו בערבית ובשפות מזרח אחרות — ש ש ־ ב ש.

פשטות טראגית

ועוד קטע קצר וחביב מ„יריד ההבלים" „רבקה לא התקשתה להפליג בשיחות ממושכות שבקרבת-לבבות נעימה עם מיס בריגס, כל שהתרחש מאז הסתלקותה הפתאומית של בכי מביתה של מיס קרולי במארק ליין ועד היום הזה, כל סימני המחלה של מיס קרולי ופרטי הטיפול הרפואי בה, ואחרון-אחרון — נסיגתה המשמחת של מיסיס ביוט משדה-המערכה — את כל אלה גוללה אשת-אמונה הזקנה באותו פירוט מדוקדק שנשים דרכן להתענג עליו". שים לב להומור היבש, האנגלי כליבך, שמכל מקום, עבריותו, אקטואליותו, משתמרות בתרגום הן בצירופי-מלים מקובלים כמו „נסיגה משמחת" והן בלשון-חכמים כמו „שנשים דרכן להתענג עליו".

ולבסוף, משהו מסיפור שקיעתה האפית של משפחת בודנברוק לתומאס מאן הצעיר, מעשה ידי נילי מירסקי, אם המשפחה הזקנה נוטה למות: קצב תנועותיה של החולה גבר והלך, אי-שקט נורא ומצוקה ופחד שאין להביעו במלים, תחושת אובדן ללא גבול ותכלה מילאו מן הסתם מכף רגל ועד ראש את הגוף הזה שכבר נפל בידי המוות". אכן פשטות טראגית המדברת בעד עצמה, בלי יותרת של מליצה.

*

מסתו של דב סדן על לשון שלונסקי כלולה באסופת „אורחות ושבילים", עם עובד, תשל"ח. תרגומיהן של אילנה המרמן ונילי מירסקי ראו אור בעשור האחרון בספריה לעם של הוצאת עם עובד. „יריד ההבלים" במהדורת אסתר כספי הופיע השנה במוסד ביאליק.

בין ועננו ל„לביא"

אם נכונות ההערכות, בעקבות גילויי ועננו, הרי בידי ישראל עצמה גרעינית ניכרת. אין היא עוד „גמד גרעיני". ה„לביא" הוא סטייה מן האסטרטגיה של הימנעות מרכש נוסף של טנקים ומטוסים. הוויכוח על נשק גרעיני גם מן ההיבט הפוליטי

מאת

שלמה אהרונסון

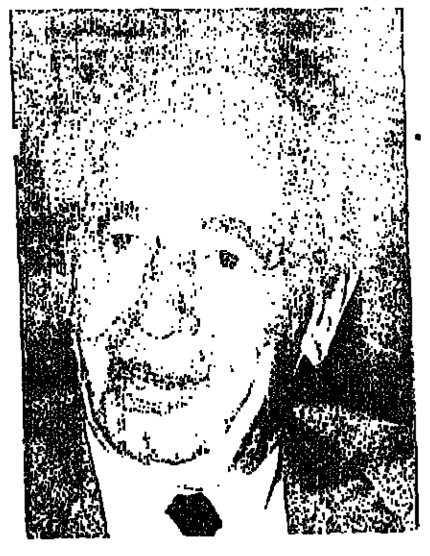

שמעון פרס:

לא ניתן למנוע חימוש גרעיני ערבי לנצח. לא ניתן להבטיח שליטה בעם זר באופצייה גרעינית

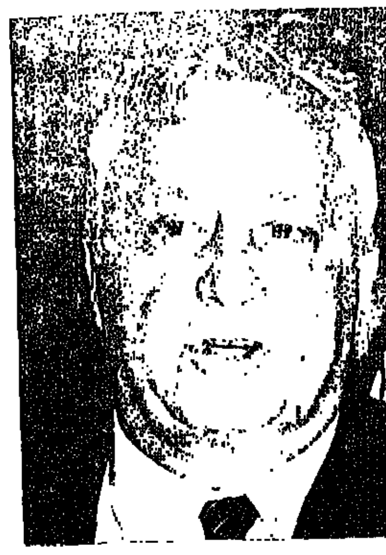

אריאל שרון:

„ישראל תמנע חימוש גרעיני ערבי. בעקבות ההפצצה על הכור העיראקי „תמוז ו" — צה"ל לא יקנה עוד מטוס או טנק ועם זאת יבטיח את הבטחון."

משפט ועננו נרחה לאחרי החגים, ואילו ה„לביא" נרחה לתמיד. מהו הקשר בין השניים? כתב האישום בפרשת ועננו, שפורסם על־ידי התביעה יהיה, אפוא, המכשיר העיקרי לדיון בה ובלקחיה. מה הקשר בין פרשה זו לבין פרשת ה„לביא" ו„חלופות צה"ל"? הקשר הוא ביטחון ישראל, והשאלה היא באילו אמצעים, וליתר דיוק, באיזו מזיגה של אמצעים, צריך להבטיחו, תוך כדי חתירה בלתי נלאית לשלום.

מבקר המדינה כבר אמר את דברו, וסגן שר החוץ לשעבר, ד"ר יהודה בן־מאיר, פרסם ספר שלם על ההליכים הלקויים של קבלת ההחלטות בנושא ה„לביא" ובנושאים אחרים. הצד הפוליטי והאיסטרטגי של הפרשה לא מוצה כהלכה ברו"ח המבקר, מטעמים מובנים. מר בן־מאיר אינו קמיקזה פוליטי, ואין לצפות ממנו שיפרט עובדות מדיניות, איסטרטגיות ואישיות הידועות לו היטב. צריך, אפוא, להוסיף ולקבוע, מעבר לשני הפרסומים הללו, כי:

● „הלביא" לא היה רק משגה של בגין, אלא מערכת נשק שאומצה על־ידי הצבא, בראשות הרמטכ"ל לשעבר, משה לוי. אין אנו יודעים עד כמה היה זה תשלום ששילם לוי, לשר הביטחון דאז משה ארנס, תמורת מינויו לרמטכ"ל. ארנס הוא מהנדס מטוסים קנאי שהיה, ועודנו, איש „חירות" בכיר, ואחד המתמודדים על ירושתו של מר שמיר. במקומותינו יש מי שאינו מתעלם מצירוף מקרים זה.

חלקו של שמעון פרס בתחרות על מתן הפרס הגדול לתעשייה האווירית אינו מבוטל, ואין לדעת אם לא נכנס למירוץ כדי לא לפגר אחרי השר ארנס. צה"ל של לוי לא עמד מול ה"ה ארנס ופרס, ואף רבין הממונה האזרחי העליון על הביטחון — בחר באותו שלב למלא את פיו מים.

● נראה שה„לביא" החל מאבד גובה וסופו שנפל. קודם כל משום שבעליו החוקיים — האמריקנים — סירבו להוסיף לממנו. שנית, משום שמשה לוי פרש מתפקיד הרמטכ"ל, ויורשו — חייל ולא פוליטיקאי — בא במקומו. כבר בסוף תקופתו של לוי גברה התכונה על השיקולים האישיים, אלא שעם מינויו של דן שומרון לרמטכ"ל סיגל הצבא לעצמו תפישה חדשה — צה"ל „קטן יותר ומתוחכם". צריך יהיה לדון בתפישה חדשה זו, ככל הניתן, בהמשך הדברים.

שלישית, משום ששר הביטחון מבין יפה את שפתם של האמריקנים, ומשום שהתייצב בראש תביעתו של הצבא להיפטר מן ה„לביא", אם מימונו יימשך מעתה על חשבון צה"ל.

בנסיבות אלה לא יכול היה מר פרס להרשות לעצמו התמודדות עם יריבו האישי הוותיק, לאחר שחישב ומצא כי הנזק הכלכלי לישראל, והפגיעה במערכת הביטחון, יוכלו להיות נושא אלקטורלי בקרב מחוז הבחירה של המערך. להרגיז את האנשים האלה שוב — לאחר שבלעו איכשהו את פרשת השב"כ ואת חלקו של פרס בפרשת פולארד, ועוד פרשיות אחרות, ולהופיע בפניהם כמי שמחריב את הישגו העיקרי — התכנית הכלכלית החדשה — לא יכול היה יו"ר מפלגת העבודה להרשות לעצמו. האצת האינפלציה ע"י מימון ה„לביא" באמצעותו של בנק ישראל, ספק אם היא ניתנת כשלעצמה בימי נגידותו של מיכאל ברונו. מקורות כספיים אחרים לא נמצאו, לאחר שנבדקו הצעות מרתקות, כגון העלאת מסים ערב שנת בחירות, או פגיעה של ממש בתקציב הביטחון — שכבר צומק דיו. אף תגובתו של רבין לפגיעה כזו לא היתה מאחרת לבוא. שנת הבחירות 1988 סייעה, אפוא, לשמעון פרס לשוב לשפיון הדעת שסיגל לעצמו כאשר אימץ את התכנית הכלכלית החדשה לפני שנתיים.

„חלופות צה"ל"

אמרנו כי תקציב הביטחון הנוכחי „צומק דיו". השאלה היא, לפי איזה קונצפט איסטרטגי נבנה תקציב זה, ומהן „חלופות צה"ל". מפרסומים שהיו בתקשורת ערב ההכרעה בעניין ה„לביא" אפשר היה להבין מקצין תותחנים ראשי, כי יש בכוחו לפגוע באויב בפגזים מדויקים ומתוחכמים, אם רק יימצא הכסף עבורם, בלא לסכן מטוסים העולים עשרות מיליוני דולרים ליחידה — שלא לדבר על טייסיהם.

שר הביטחון והרמטכ"ל דיברו בלשון כללית יותר על „שדה הקרב העתידי", ועל „פיתוחים מתוצרת עצמית", שאין לשום צבא אחר בעולם. מר רבין סירב לפרט, בטענה ש„כל בירות ערב תצהלנה", אם יעשה זאת. נימוק זה נשמע מוזר, אם ברצוננו להרתיע את „בירות ערב" מפני מלחמה מלכתחילה. לכן עלינו לנסות ולברר מהו הוויכוח על „שדה הקרב העתידי", ואם קיים קונצפט ביטחוני המנחה את צה"ל שלאחר משה לוי. מדברי הרמטכ"ל וקצין תותחנים ראשי אפשר להסיק, כי המדובר בחלופות קונוונציונליות מתוחכמות וזולות יחסית, כמו פגזי ארטילריה חכמים, פצצות מדויקות, טילי ים־ים חדישים ובספינות, יחד עם רכש של מטוסי F-16. יחד עם זאת ייתכן כי הוויכוח האמיתי מסובך יותר, וחמור הרבה יותר, וכי יש כאן הבדלים של תפישה מדינית ואיסטרטגית בין הליכוד למערך, המסבירים יותר טוב את ההסכמה, שהושגה לבסוף, בין רבין לפרס.

לקחי ועננו

הוויכוח האיסטרטגי הגדול אינו יכול להיות מוגבל לפרשת ה„לביא". יש כאן עניינים חמורים הרבה יותר, לפי כתב האישום נגד מרדכי ועננו, שפורסם רשמית על־ידי התביעה בשבוע שעבר. על־פי הפרסום בסוכנות עתי"ם, „הועסק ועננו בקריה למחקר גרעיני (להלן: קמ"ג) כטכנאי וכמפעיל. (הוא) חתם על הצהרה לשמירת סודיות, ותודרך על־ידי קציני הביטחון במקום. גם במהלך עבודתו בקריה חתם על כמה הצהרות והתחייבויות בהתאם". „במשך תקופת עבודתו בקריה (נובמבר 1976 ועד אוקטובר 1985) ובעיקר מאז תחילת 1985 אסף, הכין, רשם והחזיק ידיעות סודיות, שלא כדין ובכוונה לפגוע בביטחון המדינה. (ועננו) ביקר באגפים בקריה שהם סודיים ביותר (ההדגשה שלי, ש.א.) שהכניסה והשהייה בהם אסורות למי שאינו מוסמך לכך, גם מקרב עובדי הקריה. הוא צילם באגפים אלה פריטים ומתקנים שונים, סודיים ביותר, וכן העתיק פרטים ורישומים שונים מחוברות מקצועיות שתוכנן וסיווגן סודיים. את הידיעות, שאסף הוציא מן הקריה והסתיר בביתו. (הוא) מסר מידע סודי ביותר לנציגי העיתון הלונדוני „סנדיי טיימס".

עד כאן כותב האישום ואין, כמובן, לבוא בטענה אל התביעה שעשתה את הנדרש ממנה על פי חוק בעניין זה. מוזר הדבר, ששר הביטחון לא הוציא צו חיסיון על הפרטים שבכתב האישום, שממנו אפשר ללמוד כי ועננו אכן מסר מידע סודי ביותר לעיתון „סנדיי טיימס". שר הביטחון הוציא צו חיסיון על כל הנוגע לפרטי הבאתו של ועננו ארצה, שאין להם שום חשיבות בהשוואה לפרטים שפרסומם הותר מתוך כתב האישום.

אם מחברים את כתב האישום הרשמי הזה, המצהיר בפירוש כי אכן היתה לועננו גישה למתקנים ולמידע סודיים ביותר בקמ"ג, שאפילו לעובדים אחרים בקריה נאסרה הגישה אליהם, ומסר ידיעות סודיות ביותר ל„סנדיי טיימס", לפרשנות שניתנה להן בעולם, הרי יש להתייחס לפרשנות זו במידה רבה של רצינות.

גמד גרעיני

ה„סנדיי טיימס" מסר את מסמכי ועננו ואת הצילומים שצילם בקמ"ג לשני מומחי גרעין — ברנבי הבריטי וטיילור האמריקני, לאחר שטרח וראיין את מי שהיה יו"ר הוועדה הצרפתית לאנרגיה אטומית — ז'אן פרנסיס פרין, שאישר באוזניו כי ארצו סיפקה לישראל כור ומתקן הפרדה של חומר גרעיני לצרכים צבאיים. טיילור וברנבי הגיעו למסקנות הבאות ממסמכי ועננו:

● פורסם כי ברשותה של ישראל כ־200 ראשי־נפץ גרעיניים, בעוד שהחוקרים שעסקו בכך על־ידי ניתוחו של חומר גלוי שפורסם לרוב בתקשורת המערבית ואשר מקורו היה, בדרך כלל, ב־CIA העריכו כי המאגר הגרעיני של ישראל קטן בהרבה — כ־25 פצצות, ללא טילים בליסטיים לשגרן.

אם נכונות ההערכות החדשות, שבעקבות גילויי ועננו, הרי יש בידי ישראל עוצמה גרעינית ניכרת. אין היא עוד „גמד גרעיני" המאיים על אויביו האדירים, מרובי האוכלוסין ובעלי שטחים עצומים, בכמות מוגבלת של נשק גרעיני — שהללו יוכלו אולי לספוג את פגיעתו ולהשמיד את ישראל בפצצה אחת, לכשישיגוה.

● לדבריהם של ברנבי וטיילור מדובר לא רק במאגר גרעיני גדול־יחסית מבחינה כמותית, אלא מהבחינה האיכותית.

ב„סנדיי טיימס" נאמר: „בשנים 1980־2 נבנו יחידות ייצור נוספות בדימונה, אשר נותנות בידי ישראל את הפוטנציאל לייצר כלי נשק טרמו־גרעיניים בעלי עוצמה רבה פי כמה וכמה מאשר פצצות אטום רגילות." ובקטע אחר אומר העתון: „התוספות הללו, כאמור מן השנים 1980־1982, נותנות לישראל את חומרי הגלם הדרושים להאיץ את עוצמתן של פצצות אטום רגילות — פי עשרה, דהיינו: עד לעוצמה של 200 קילוטון כל אחת."

כך מסיק העתון: „ישראל הפכה ממדינה גרעינית בעלת עוצמה קטנה למעצמה גרעינית המסוגלת להחריב „ערים שלמות".

העתון מוסיף וטוען כי ישראל היא „המעצמה האטומית הששית בעולם וביכולתה לייצר לא רק פצצות אטום, אלא גם פצצות מימן ופצצות נויטרון."

לפי דעתי, יש לשים לב במיוחד לטענתו של העתון האנגלי, כי בידי ישראל פוטנציאל ייצור של נשק נויטרוני. כאן יכולה לדעתו להיות אולי נקודת חיבור לדיון על „שדה הקרב העתידי". שר הבטחון, לא רצה להרחיב ברבים את הדיון ב„שדה הקרב העתידי" ובכלי הנשק מפיתוח ישראלי עצמי, אשר יחליפו את „הלביא". ניראה כי שר הבטחון דיבר רק על חלופות קונבנציונאליות ל„לביא". אם כך הוא — רע הדבר.

נשק נויטרוני, שאינו כרוך בפגיעה באזרחים ובזיהום שטחים נרחבים לדורות, אם יהיה מורכב על טילים קצרי טווח מתוצרת ישראל, עשוי להיות לדעתי חלופה ראוייה מאד ל„לביא" ולכל מערכת נשק קונבנציונאלית אחרת, ואמצעי הרתעה מעולה נגד סוריה. יתר על כן, אם יש אמת בפרסומי ועננו ובפרשנותם, הרי יהיה לכל מערכות הנשק המקובלות שעם ישראל נקרא להשקיע בהן — מטנקים ועד תותחים, ממטוסים ועד כוח האדם הלוחם, משקל שונה בזירה של אופצייה גרעינית.

בעניין זה ניתן לדעתי לנהל ויכוח פומבי בזהירות הראוייה לאור פרסומי ה„סנדיי־טיימס".

האיסטרטגיה של שרון

לו היה מי שיוכל לנתח את פרסומי ה„סנדיי טיימס" ניתוח הסטורי: לדברי העתון הבריטי, נוספו חומרי גלם הדרושים להאיץ את עוצמתן של פצצות אטום שבידי ישראל לדרגה של פצצות מימן בשנים 1980־1982. זו התקופה שבה נכנס אריק שרון לתמונה כבעל קונצפצייה בטחונית מיוחדת משלו.

הוא הכריז כי ישראל תמנע חימוש גרעיני ערבי, בעקבות ההפצצה על הכור העירקי „תמוז 1". הוא הודיע כי צה"ל לא יקנה „עוד מטוס או טנק נוסף", ויחד עם זאת יוכל להבטיח את הביטחון טוב יותר. כיצד? סתם ולא פירש, פרט לאיומים בפגיעות אנושות „במרכזי האויב" שעה שיתארגן למלחמה. כן פירט כמה „קווים אדומים" להרתעת האויב אם יתגרה בנו, או אם תפר מצרים את הסכם השלום. כל פרשן מנוסה מחוץ לישראל הבין דוקטרינה זו, שמנחם בגין חזר עליה בפומבי אחר כך, כאיסטרטגיה, מעין מונופול גרעיני ישראלי, שביטויה המעשי היה בהפצצת הכור העירקי.

שתי סטיות מדוקטרינת ביטחון זו נתרחשו לכאורה, בשנת 1982 — מלחמת לבנון, והפיכתו של ה„לביא" לפרויקט ביטחוני לאומי מן המעלה הראשונה. לעניין לבנון אפשר לומר, כי לא היתה זו סטייה להלכה מן הדוקטרינה של שרון. הלה הכיר היטב תיאוריות של הרתעה, ולהוט היה בכל מאודו אחרי המלחמה, כדי לשכנע את עצמו שדרושה לישראל מלחמה קונבנציונלית בלבנון, ותהיה אכזרית ועקובה מדם בכל שתהיה, כדי לחזק את כוח ההרתעה שלה: מי שמסוגל להתגרות בסורים ולהפגיז את ביירות הנצורה ולהפציצה, לא יירתע גם משימוש בצעדים אחרים בשעת הצורך. ואמנם, כאשר הודח מתפקיד שר הביטחון, טען שרון במצח נחושה, כי פיטוריו פירושם פגיעה חמורה בכושר ההרתעה של צה"ל. עניין ה„לביא" היה, לכאורה, סטייה מן האיסטרטגיה של הימנעות מרכש נוסף של מטוסים וטנקים, ושרון אכן התייחס לפרויקט זה בחשדנות. כאשר אומץ ה„לביא" בפזיזות על־ידי בגין, כולל המנוע הגדול, לא היתה לשר הביטחון דאז כוונה להתקוטט עם מנהיג „חירות" ועם מהנדס המטוסים שלו, ארנס.

השאלה היא, היכן היה המערך כאשר אימץ שרון דוקטרינה של מונופול גרעיני כביכול, כאשר הוחלט בעת ובעונה אחת גם על „הלביא", על התנחלויות בהיקף גדול, על תכנית פיתוח מערכות נשק קונבנציונליות יקרות, על מדיניותו הכלכלית של אורידור ועל מלחמת לבנון.

ליכוד ומערך

טבעי הוא, שהמערך — הזהיר והאחראי יותר — התייחס לכליל האיסטרטגי המדיני והכלכלי של ממשלת בגין השנייה בספקנות רבה. שמעון פרס אף התנגד להפצצת הכור העירקי — ושילם על כך מחיר בבחירות 1981. המערך נקלע, כרגיל, בין דעת קהל ניצית, לבין הנחות איסטרטגיות וכלכליות מסובכות שהיו ידועות לו, ואשר ראשיו נמנעו מלדון בהן ברבים, הן מתוך חשש לנזק גדול שהדיון יגרום ביחסי ישראל עם המעצמות ועם הערבים, והן מתוך חשש כי הליכוד יעשה שימוש בעמדה אחראית וזהירה יותר משלו כדי לצוד דעת קהל נבערת וחמומת מוח. מה הן ההנחות הללו?

בין השנים 1980־1982, אשר בהן היה הליכוד בשלטון נוספו לדברי ה„סנדיי טיימס" מרכיבים חדשים לפצצות אטום שהעתון הבריטי מייחס לישראל, כדי להאיץ ולהגדיל במידה ניכרת את עוצמתה.

● הליכוד ויובל נאמן מבקשים לבסס את ביטחון „ישראל הגדולה", דהיינו את השליטה בערבים רבים, בעזרת דוקטרינה של כוח.

אפשר לנחש מהתנגדותו של פרס להפצצת הכור העירקי, שלא רק פסל אותה לגופא כמיותרת או כמוקדמת מדי, מכיוון שהעירקים רחוקים היו מפיתוח כושר גרעיני צבאי של ממש. יותר מזה — יש כאן ויכוח בין השקפות עולם: ראשית, אם אפשר למנוע חימוש גרעיני ערבי על־ידי נאום של אריק שרון ועל־ידי הצהרה של בגין והפצצה מוצלחת אחת על כור. שנית, מה עלינו לעשות בזמן שנותר עד להופעתו של נשק גרעיני בעולם הערבי. תשובת המערך לשאלות אלה, עד כמה שניתן לשער מראיונות שנתן פרס למערכת „מעריב" ערב בחירות 1984, ואשר בעניינה נראה שמצא שפה משותפת אמיתית עם רבין, היא כדלקמן:

● לא ניתן למנוע חימוש גרעיני ערבי לנצח.
● לא ניתן להבטיח שליטה בעם זר באופציה גרעינית.
● יש לבצר את ביטחון ישראל מעבר לתקופה של המונופולין הגרעיני המיוחס לה, על־ידי פיתוח אמצעים קונבנציונליים שכוחם יפה בכך ביום כדי להרתיע את הסורים.
● יש לחתור לפשרה טריטוריאלית עם ירדן, וביחוד בתקופה הנראית לעין, שבה נשמרת עליונות הכוח של ישראל.

וריאנט נוסף לאיסטרטגיה זו הוא, כנראה, הפתרון הדיפלומטי של ועידה בינלאומית כמכשיר לקידומו של המו"מ על פשרה טריטוריאלית. עוד תוספת חשובה מאוד להשלמת ניתוחנו מקופלת, אולי, בידיעה ממקורות זרים, על ניסוי מוצלח שערכה ישראל בטיל בליסטי מדגם „יריחו 2", לטווח של 900 קילומטרים.

העם יכריע?

ה„לביא" נכנס לתסבוכת זו כגורם משני, שמומן מכסף אמריקני, ואשר הליכוד והמערך ראו בו, בין היתר, עניין פוליטי פנימי, עניין של יוקרה ויומרה לאומית, ועניין אישי (ארנס והמאבק על ירושת שמיר). כאשר איים ה„לביא" לטרוף פרויקטים חשובים לא פחות וזולים יותר, הוכרח המערך לחשב סדר עדיפויות אחר, בהתאם להשקפותיו ובשל תלותו במחוזות בחירה שלא יסלחו לו את חורבן המשק. עוד שלושה מנדטים לר"ץ ייתכן שימנעו קואליציה „קטנה" עם הדתיים בסתיו הבא.

לליכוד אין סדר עדיפויות — הוא רוצה הכל, ואין מורא דעת קהל מתוחכמת עליו. להיפך — שרון פונה במישרין לאינסטינקטים ה„לאומיים" והאנטי־אמריקניים של הציבור, וארנס שואב כוח פוליטי (בין היתר נגד שרון) מביטול הפרויקט. כולם יכולים לסמוך על המערך שיוציא עבורם את הערמונים מן האש. אותנו כל זה לא צריך לעניין, אלא כשאלה של בחירות 1988. אם ירוויח הליכוד קולות ממעשה ה„לביא", ואם יישאר המערך תלוי בקולותיהם של הזהירים ביותר שבקהלנו.

אולם פרשת ה„לביא", בהקשר של ועננו, יכולה להורות לתומכי המערך מוצא — מסובך ובעייתי ככל שיהיה — מנטל אחריותו ולבטיו בענייני הביטחון שאינם ידועים לציבור הרחב כלל. המערך היה מסובך וזהיר כל־כך עד שהליכוד יכול היה לטעון כל השנים בפשטות כי הביטחון הוא פונקציה של שטחים כבושים, כי הכרחי לשלוט בערבים כדי להבטיח את חיינו. הליכוד עצמו, כך אנו למדים מן ה„סנדיי טיימס", סומך כיום על אופציה גרעינית ולשם סיפוח השטחים. תומכי המערך יכולים לומר לעצמם, כי אופציה גרעינית אכן מבטיחה את חיינו, אך לא שליטה בערבים — והדבר הוכח כבר במלחמת יום הכיפורים. לכן עלינו לפעול לפשרה טריטוריאלית ולנשק הזול והזמין ביותר.

דוד ולינטע

דוד לקח את לינטע באופנוע והיא נפלה ונחבלה בראשה. סיפורה של לינטע פגועת הראש, המאבק על חיים נורמליים, והרצון העז של שני בני הזוג להתקדם, להתגבר על מגבלות פיזיות, נפשיות ולהצליח.

מאת חנה רוזנטל

צילם בועז לניר

לינטע: „להיות פגוע ראש זה להיות דפוק"

קשה לי כתבה זו שנכתבת בלשון המעטה, שמגלה רק אפס קצהו של המבול, של המאבק, של היומי... שבחידה ששמה לינטע ודוד בוקר. הם מעולם לא דיברו עם זר, רק עם מטפלים ועם הקרובים ביותר. דוד מתוח בשיחה, תוקפני משהו. „את מבינה?" הוא שואל אותי בלי סוף. מבינה, אך כנראה לא עד הסוף. נטע דווקא שלווה. אולי בגלל הטנם הרגשי שלה. נטע היא פגועת־ראש — פגיעה בצד ימין של המוח. קריש דם בצד שמאל — הוצא בניתוח. גזע המוח נפגע בכל האזורים. סך כל הנזק הפיזי, הרגשי והאינטלקטואלי, בשפת המספרים הרפואית, הוא נכות של 100% סלום.

„להיות פגוע־ראש, מסבירה לינטע, זה להיות דפוק, פערקאקט ראש. שצריך להיות כמו מחשב קטן, הוא לפעמים לא פועל... בעיה. כל דבר שאני עושה לוקח כפול זמן מבן־אדם נורמלי. אבל הרצון לעשות את זה נותן תוצאות וכוח להמשיך".

„אני לא יודע מה זה פגוע־ראש מבפנים", אומר דוד „רק מה שנראה בחוץ וזה הפתעות, זה כאב. איך הבן־אדם הזה יכול לחשוב כך? אני מתפלא שלינטע אין הכאב הזה. אולי מתוך המגבלות הרגשיות שלה".

נטע מפתיעה: „אולי מתוך הגנה; אני בורחת מתוך הגנה. אני זורקת דברים החוצה. זה הגיוני. לא?"

משהו שמלטפים אותו

התאונה אירעה ב־1972. נטע היתה אז בת 19, חיילת בצנחנים. דוד היה בן 23, תלמיד מכינה בטכניון. מספרת נטע, לא מתוך זיכרון, אלא מתוך מה שסיפרו לה: „דוד לקח אותי טרמפ על האופנוע מאחור. עפתי וקיבלתי מכה בראש, הראש נהיה עקום. הייתי חסרת־הכרה שמונה חודשים. (דוד מתקן: שלושה חדשים בלי הכרה, עשרה חודשים בחצי קומה) לא זזתי, הייתי רדומה כל הזמן. כשהתעוררתי הייתי רדומה כלפי חוץ, אבל בפנים הייתי אני. רצו לקחת אותי למוסד (בגדרה). דוד סילק אותי משם. לא יכולתי לעשות שום דבר מבחינה גופנית. לא היו לי מרפקים בכלל. לא יכולתי לזוז. הייתי בול עץ. משהו שמלטפים אותו. הייתי שמנה פי ארבעה מהיום. כשהתחלתי לרזות הורדתי את המשקל המיותר ואחר־כך היו לי הרבה שיעורים בדיבור, בהתעמלות. ריפוי בעיסוק והיתה מורה לעברית ולחשבון. נתנו לנו דירה אחרת (על הכרמל) שלא מתאימה ובאנו לכאן (לקרית חרושת) לבד. למזלי יש לי עיסוק לכל היום. ציור וקרמיקה ובישול וניקיון וכביסה. עבודה לארבעה אנשים. אני לא ארבעה אנשים. אני מחליטה להספיק הכל ואני לא מספיקה הכל. אני מכריחה את עצמי ולא יוצא לי".

מספר עובדות שתבהרנה מה זה להכריח: מרפק שמאל של נטע מקובע. במרפק ימין, שעבר סידרת ניתוחים להשתלת פרוטזה פנימית, ללא הצלחה, יש נקע תמידי ללא מפרק. אסור להפעיל עליו שום כוח. אסור ליישר אותו. השליטה בגפיים התחתונות אינה מושלמת. רגל שמאל חלשה מאוד. רגל ימין טובה יותר. אגן שמאל וכתף שמאל השתחררו מעט מן הקיבוע שלהם. נטע לא עצמאית בגלל בעיות יציבות קשות ביותר ובשל חוסר שיווי משקל. המודעות לסביבה וידיעת המרחב לקויות, חסרות פרופורציה. יש לפעמים רגעים, לא מוסברים, בהם היא הולכת היטב, ופתאום זה נפסק. ואקום. חוסר היציבות היא פיזית וגם רגשית.

כשאני שואלת את נטע אם היא כועסת על התאונה היא עונה שהיא אוכלת חרא כי היא רגילה לאכול חרא, בוכה לעצמה אבל הופכת כל רגש לריאליסטי. לא מתעלמת מן הרע, אבל הופכת אותו לפיצה'לה. דוד אומר שנטע לא כועסת, „אין בה המרירות שהיית מצפה שתהיה לה. מה שהיה היה. אנשים חושבים שהיא פעקאקט אבל זה לא מזיז לה. היא צריכה ליצור לעצמה את הכלים לא להיות כזאת. היא גם לא כועסת על החברים שהפסיקו לבוא. חושבת שהם מטומטמים שראו אותה נופלת בפח ולא באו."

לנטע דעה אחרת: „אני שחקנית טובה. מצליחה להרגיז את כולם, מתחשק לי לירות עליהם, אני יורה. הרובה מלא כדורים".

דוד ולינטע חיים לעצמם מבחינה חברתית. כשגרו על הכרמל היו, לדבריו, בעמדת מינוס. לא יודע איך יוצרים חברה, איך עושים את הצעד הראשון. נזרקו הזמנות: תיכנסו, תיכנסו. לא נכנסו, לא מתוך רגשי נחיתות, אבל לא רצה כל הזמן לשמור מה נטע עושה, להסביר. גם אליהם לא נכנס איש. בשנה הזאת שהם גרים בקרית חרושת נכנסו ליותר בתים מאשר בעשר שנים על הכרמל.

הנכות של לינטע מרתיעה אנשים. נדרש מאמץ רב כדי להכיר את הדיבור שלה. כך מתרחקים ומחמיצים את החן וההומור שלה, את התבונה של דוד, שעה במחיצתם מגלה ראייה מפוקחת של המציאות, ועם זאת אופטימית כל־כך.

„להסתובב עם מצבור של מרירות, זה טוב לחיים נורמליים. במצב שלנו אתה הופך כל שלילי לחיובי, מוצא פתרונות לא נורמליים למצבים לא נורמליים. הכוח היצירתי הזה, הפוזיטיבי, הוא שמכתיב את איכות החיים שלנו, שומר שלא נשקע... מקלט גם, שאני נתמך־לוקסוס של משרד הביטחון, ולא של בוטוח לאומי. אילו הייתי צריך לצאת לעבודה ונטע היתה נלחצת מלהיות לבד, הדברים היו נראים אחרת."

להחיות בול־עץ

בנכות של נטע יש נתון אחד קבוע — הפגיעה. המגבלות — נתונות לשינויים. זו תפישת השיקום של דוד ושל נטע. מכאן הנכונות לניתוחים חוזרים, בראש, במרפקים; מכאן העקשנית וחיפושי הדרך הבלתי נלאים, ומכאן גם אי־ההסכמה שלהם למסלול השיקום של משרד הביטחון לנכים: התאוששות־שיקום־השלמה.

ה„השלמה" קוממה את דוד כבר מן ההתחלה. ב־1973, כשהביא אותה הביתה ממרכז השיקום של בית־חולים הדסה ירושלים (פינו אותה משם מפאת חוסר מקום במלחמת יום הכיפורים) היתה נטע משותקת, צנור הזנה מחובר לקיבה, קטטר להוצאת השתן, לא מדברת, לא מגיבה, לא פה. אפס־אפסים הנתון לאחריותו ולשיקול דעתו.

במבט לאחור, אומר דוד, הבעיה לא היתה הקושי הפיזי, לא השירות הטוטאלי הצמוד 24 שעות ביממה, אלא דווקא הצורך להחליט כל יום מחדש מה אתה עושה עם בן־אדם שהוא בול־עץ. הביקורים אחת לארבעה חדשים אצל פרופ' מגורה, במרכז השיקום הדסה, שהסתכמו לפעמים ב„הנ"ל נראית טוב, להמשיך בטיפול" ולפעמים ב„קבלו את המצב וזהו" — היו תרומה קטנה מאוד.

ואז, ב־1975 תפנית. מפגש עם צוות השיקום של ד"ר דלקטו מפילדלפיה. מפעל שיקומי של הקיבוץ הארצי שניהלו טובה אריב וג'ני ששון. נטע התקבלה לפרויקט השיקום. ד"ר דלקטו, פסיכולוג שהחל דרכו כמורה לחינוך מיוחד, פיתח תיאוריה האומרת שהאדם מנצל רק 10% ממוחו, ולכן נותר מאגר מספיק לשקם מתוכו מוח פגוע. לתכנת אותו מחדש כאילו היה מוח של תינוק. הרעיון הוא לשלב גירויים אוריים, עוריים, קוליים ופיזיים — השיקום של הנכה הוא פונקציה של כמות הגירויים.

„תחשבי כמה פעילות, כמה אנרגיה צריך כדי להעלות את כישוריו ואת יכולתו של אותו בול־עץ, המשמעות בשטח היא קריעת תחת לפציינט ולסביבה. אני יודע שמשרד הביטחון הוא מוסד וככזה הוא צריך דפוסים וכללים ותיוקים וגבולות, אבל נטע לא מסכימה לגבולות שהם הציבו לה. היא לא מסכימה שהתקדמה די. היא רוצה להתקדם עוד. אבל דלקטו לא בא ארצה יותר, משום שלא איפשרו לו לעבוד כאן כרופא."

לפני שנתיים הופנתה נטע על־ידי משרד הביטחון ל„מרכז רקאנטי" כדי שיבדקו אם אפשר לגבש לה תכנית שיקום, אם היא מתאימה להם. אחרי שנה של מבדקים ושל ציפיות נתקבל דו"ח שעליו נאסר עלינו להגיב, ובו נקבע: נטע לא מתאימה ועליה לחזור למפעל השיקום בחיפה (אותו נטע רוחה); יש לעזור לנו על מנת לשפר את איכות החיים והעיקר, וזה מכוון אלינו, שנבין את מצבה של נטע ונלמד לקבל אותו. משפט מגביל. נוראי, אותו פרצנו כבר עשרות פעמים. אני מבין אותם, מה שאני השקעתי בנטע אף אחד לא יכול להשקיע — זה שלי. אני מופרע, אני חריג. לא מצפה ממשרד הביטחון שיהיה חריג. אבל האם אין זאת זכותי, או חובתי לעצמי, לעשות מה שאני חושב שטוב לנטע. האם אין זאת זכותה לעשות עם עצמה כרצונה? אני מוכן להשקיע הכל, רק שמישהו יחליט מה — זה לא נתפס במערכת השיקומית. אני לא יודע איך למכור את זה למשרד הביטחון".

אומרת נעמי פלמון, הפסיכולוגית המטפלת בנטע כבר עשר שנים: „נטע היא בן־אדם מיוחד, עם סבלנות ועם סיבולת. לא רוצה לחשוב איך אני הייתי מתמודדת במקומה. יש לי המון הערכה אליה. נטע לא מתאימה לתכניות השיקום הקונבנציונאליות, לרוב לא מבינים אותה, את הצרכים שלה, אומרים: מה עוד היא רוצה, הרי השתקמה כל־כך יפה. יש לה בית יפה, שתשב ותקרא ספר, שתעבוד עם הנול — כריפוי בעיסוק. נטע רוצה ללכת בעצמה.

לינטע ודוד. „מה שאני השקעתי בנטע אף אחד לא יכול להשקיע. זה שלי."

רוצה להיות יותר עצמאית, במושגים שלה. נטע ודוד רוצים תכנית של 24 שעות ביממה. לעבור כמו חמורים. להשקיע. כדי שתביני מה זאת השקעה: בצוות של דלקטו אמרו להם ללכת הרבה. כמה זה הרבה? הם הלכו שש שעות ביום, כל יום, קיץ וחורף. את מבינה מה זה בשביל נטע? וכך בשתייה, בדיבור, בהתעמלות... במשרד הביטחון אמרו שהם מתייחסים לדלקטו כאל גורו. שהאיש שרלטן, שזו הונאה, רמאות, שהוא מעורר ציפיות והאכזבות אחר־כך קשות יותר. אבל הוא היחיד שבזכותו זזו דברים. אני ראיתי את ההתפתחות של נטע. לא מצאתי אצלם סגידה לדלקטו. תמיד היתה בקרה. אני לא סמכות בשטח הנוירולוגיה וגם לא יודעת אם קיימת סטטיסטיקה של מספר ההצלחות ושל מספר הכשלונות של אלה שעבדו עם דלקטו. אבל יש היגיון בתיאוריה שלו. אני מאמינה ויודעת, מעבודתי עם נכים, שבמקום שישנה השקעה יש סיכוי לתוצאות. אצלנו קיימת עדיין שמרנות בנושא השיקום".

תגובתו של ד"ר דולפין, רופא ראשי באגף השיקום: „אני לא מכיר מספיק את השיטה של דלקטו. מתוך מה שאני יודע הרי זה משהו בין פסיכולוגיה לפרפסיכולוגיה. האמונה של דוד ולינטע בזה שהאדם אף פעם לא מתייאש וכשיש מצב שהרופאים אומרים שזה הגבול של לינטע ובא אדם ונותן תקוה... אולי זה משפיע. אינני יודע מה בדיוק אמר להם, מה שסיפר לי דוד נשמע ערטילאי, קשה לדעת מרוע התקדמה דווקא אז. אצל פגועי הראש תמיד חל איזה שיפור — זה תהליך איטי שקורה במשך הזמן. אז אולי הזמן עשה את שלו, אולי התקופה היתה נכונה, אולי נוצרו מעקפים חדשים במוח. קשה לדעת מה קורה במוח...

כשנטע עבדה עם דלקטו לא הייתי עדיין בתפקידי. כשדלקטו היה בארץ במשך חודש ימים ניסיתי להגיע אליו, טלפנתי אין־ספור פעמים, דיברתי עם המזכירה, היתה חסימה; אולי היה עמוס מדי. רציתי ליצור פגישה שלו עם לינטע ועם עוד אדם שעובד בשיטה שלו, זה לא הסתדר, בגללו. נטע אומרת שבשנה האחרונה היא הידרדרה. אני לא רואה הידרדרות, אבל אני מאמין להם — אלה דברים שאינם ניתנים למדידה... אני מקווה שבקרוב ייווצר קשר בין לינטע לבין מי שעוסק בשיטת דלקטו, אבל אם היא תתעקש על דלקטו בלבד — תהיה לה בעיה".

מה שאתה עושה עם זה

כשביקשתי לראיין את דוד ואת לינטע בוקר, היה זה בעיקר בגללו. חשבתי (לא בחכמה) שאת הכאב של הנכה אני מבינה. יכולה לתרגם אותו לשפת המגבלות, הוויתורים, הגעגועים. אבל דוד, האיש שעל־ידה, שוויתר על מקצוע, על ילדים, על חופש תנועה, מה קושר אותו כל־כך הרבה שנים. רגשי אשמה, צורך בהקרבה? מה קורה להם ביחד הכמעט הרמטי שלהם מזה חמש־עשרה שנה?

מסתבר שלא אני המצאתי את התמיהה הזאת. כבר שאלו אותו. הוא מסביר: „החלטתי להתחתן עם נטע עוד לפני התאונה. (תאונה 1972, נישואין 1976) כולם עושים את הגלישה הסמרטוטית לרגשי אשמה, לרחמנות. אתה לא משחק עם זה כשאתה ניצב מול ריקנות. פשוט, איכשהו. כבר ביום הראשון ויגקה השאלה אם אני הייתי מסכים להישאר במצב של נטע, וכשהתשובה שלי לעצמי היתה שלא — החלטתי. האם הייתי נכנס לזה היום? אולי, לא יודע. מה אני, מזוכיסט?

„כשמשהו כזה קורה לבן־משפחה הכל בעיני נעצר. הכל צריך לרדת ברמה, בדרגה. אני לא אומר כמו שאמר לי פסיכולוג מ„מרכז רקאנטי" שאני מוריד את עצמי ומזהה את עצמי עם נטע. המכה של נטע היא של כולם. זה לא הופך את המעמסה לקלה יותר. גם אני נפגע מהמכה. אני לא אמרח ולא אשקר... לא עצוב שאין לנו ילדים? עצוב. אני לא מכיר את הכייף לגדל ילדים — נכון להיום. אבל הכייף הזה שנטע מזהה פתאם תמונה של בחורה שלא ראתה שנים — את יכולה לשקול אותו? נטע מנהלת שיחה? חשבתי איך נטע תנהל איתך שיחה והנה... האם את יכולה להעריך את זה? יום אחד נטע התקדמה עם ההליכון לפריז'ידר להכין לה אייס־קפה. לא הצד הפיזי הוא החשוב, אלא זה שהיא מסוגלת להכין בעצמה היא התשוקה. זה הישג. וכשהיא קמה בבקר ונלחמת כל פעם מחדש בחזייה ובתחתונים ומה שפעם לקח לה 60 דקות עכשיו נמשך רק 55 — את מבינה איזה הישג נפלא זה בשבילה? הכבוד של נפגעי הראש, אני יכול להריח נפגעי ראש מרחוק. שיהיו תמיד נקיים, מסודרים.

„נטע בשבילי היא במקום ילד? איזה קשקוש. כשהיתה אפס עזרתי לה והשגחתי במקומה. אבל מהרגע שקיבלה את תעודת הזהות שלה, מהרגע שהפה שלה נפתח והתחילה לדבר, לטוב ולרע, שתעשה מה שהיא רוצה. אני לא אתערב אלא אם כן תחליט לקפוץ מקומה רביעית. מסתובבים ברחוב אנשים שחושבים יותר עקום מנטע ונחשבים נורמליים. לנטע יש בעיות של ריכוז ושל תשומת־לב. או אם היא תעשה מעשה — שבהסכם שלנו היתה צריכה לקרוא לי בשבילו לעזרה — ותיפגע, אני לא אבכה. זו ההחלטה שלה, השיקול שלה. אם אני חש צורך להינתק, מי לא? אבל אני קצת מוגבל באפשרות הבריחה. אני יוצא לעבוד בגינה. זה די. חשבת פעם מה נטע עושה במצב כזה?"

„אני בורחת לרקמה" היא מתחייכת.

האם אין לך רגשי אשמה על שחייו של דוד סובבים סביבך בלבד, על ההגבלות שאת מטילה עליו. אני שואלת את נטע. „כנראה שהחוטים שמשכתי אותו בהם די חזקים" היא מתלוצצת. „אין לי רגשי אשמה. הוא בחר. החיים של דוד הרוסים בגללי, אני הרוסה יותר. אני דפוקה גם מבחינה רגשית, דפוקה יותר ממנו... בגלל האופנוע, לא בגללי".

„חמש־עשרה שנה", אומר דוד, „לא בודקים מי דפוק יותר. ספספסנו המון, אך מבחינה אחרת מה שהספקנו ביחד, מה שיצא מכל אחד מאיתנו לאור. החוויות שעברתי כאדם... ביום התאונה זרחה לי השמש... מאין הייתי יודע שאני חכם כזה — מתנה מאלהים".

לא להבין

דוד ונטע מראים לי את הבית שלהם שהוא לבן ומלא אור ופתוח אל הירוק ואל הכחול ואל השקט שבחוץ — יופי פסטורלי. נטע תכננה את הבית, אומר דוד, ומראה לי את הציורים של נטע, את הקרמיקה של נטע, את הווילונות שתפרה נטע.

„אל תחפשי רגשי אשמה בנאליים" אומרת לי נעמי פלמון. „הוא לא היה אשם בתאונה. רגשי אשמה יש לו רק כשהוא חש שנטע לא מרוצה, כשדברים לא זזים ושאין לו עם מי להתייעץ, שהוא צריך להחליט. נכון, אין סובלימציה בינו לבין נטע. הוא מנסה להבין אותה; זה כן, אך אין הזדהות, יש הפרדה, הוא מודע מאוד לעצמו ולצרכים שלו. והוא אדם רגיש מאוד, חכם ואינטליגנטי שהולך איתה עם כל הנשמה, גם במצבים שבא לברוח מהם... אני לא חושבת שמישהו יכול להבין אותו באמת ואולי, בעצם, זה גם לא משנה".

אדולן עד עולם

האדולן נועד לגמילה. הוא מחולק כמעט חופשי לנרקומנים. רבים מהם התמכרו לו. מי שחושב שבישראל נגמלים מסמים — לעיתים טועה. תחקיר

מאת אלישבע איילון

אדולן, או מטדון, בלשון מקצועית. אמצעי הגמילה הנפוץ ביותר במרכזי שיקום, הוא גם סם רחוב לכל דבר. תרופה שהיא סם. ייתכן שהיום כדי להילחם בסם, צריך קודם כל לנצח את... אדולן ממסטל, ממכר, נסחר. 7 שקלים בבית־מרקחת או מרפאה, הופכים ל־40 שקלים "שחורים" ברחוב. ההפרש משמש, לרוב, לקניית הרואין.

יש אומרים שמדובר בכסף קטן, שאת הכסף הגדול עושים רק בהרואין, שנרקומן יבחר באדולן רק בשעת צרה כשהוא על סף קריז, שמדובר בסם מישני, שהשפעתו לא מגיעה לקרסוליו של ההרואין. האמנם?

רבים אינם יודעים שבתחילת המאה סינתזו הרואין מאופיום, כאמצעי גמילה למכורים לאופיום. כך, למעשה, בא ההרואין לעולם. היום מסנתזים אדולן מהרואין, כאמצעי גמילה מהרואין. ההיקש המתבקש מתגלגל ברחוב ברמות נרקומנים של טרם־קריז המחפשים אדולן. רק אדולן. הם התחילו איתו ונשארו נאמנים. יש שעברו מהירואין לאדולן, ואם לא תיתן להם את המנה היומית הם ישתוללו, יחפשו אותו ברחוב. בדר"כ לא תהיה להם כל בעיה למצוא. רחובות יפו מגלגלים מאות בקבוקים לבנים.

השבוע נתקלתי בנרקומן באחד הרחובות הצדדיים של 'שוק־הכרמל'. מתגרגר, עיניו שמנמניות, רחוקות, מתחננות. בידיו קומקום חשמלי חדש. "קחי בחצי מחיר". ואני כמבינה עניין שואלת. "הרואין"?

"אדולן" הוא אומר, "חכי זול". לו הוצאתי כסף, הייתי זוכה לראות איך לשבריר של שנייה עיניו חוזרות לפוקוס. סופרות 40, 50 שקלים — שווייה של מנת אדולן. אלא שאני היססתי, והוא, לאחר רגע, פנה עורף והתגלגל אל המכולת שממול, שם מכר את הקומקום ברבע מחיר.

בשנים האחרונות קיימת בישראל עלייה משמעותית במספר המכורים לסמים, במקביל עלתה צריכת האדולן. דו"ח משרד הבריאות (פברואר 87) בנושא "השימוש לרעה בסמים בישראל", מספק נתונים מרשימים:

● "בשלוש השנים האחרונות עלתה הצריכה באדולן פי חמישה. אם בשנת 85 נמכרו בממוצע בכל חודש 48.000 בקבוקי אדולן, הרי שביולי 86 נמכרו 71.200 בקבוקים.

● ב־1980, עמדה בארה"ב כמות האדולן לגולגולת על 5.33 מג"ר, בדנמרק — 4.98 מג"ר ובישראל — 5.94 מג"ר. ישראל ממשיכה לדווח על השיעור הגבוה ביותר של צריכת אדולן גם בשנים 81 — 85 ובמיוחד בולטת העלייה בשנת 86'.

● ב־84 בוצעו בישראל 679 נתיחות שלאחר המוות, שמתוכן 30 פטירות (4.4% מכלל הנתיחות), היו כתוצאה משימוש לרעה בסמים. 24 מתוכן (80%) נתגלה אדולן בגופת, אם לבד או בצירוף סמים אחרים. בארה"ב באותה שנה מופיע האדולן רק כ־4.09% של פטירות בשל שימוש לרעה בסמים. אדולן ממשיך להיות הסם השכיח ביותר בפטירות הנובעות משימוש לרעה בסמים גם בשנים 1985, 1986.

אדולן, בצורתו הטהורה, מיובא לישראל מאירופה. חברת "אביק" לייצור תרופות, מוהלת אותו בחומרי תמיסה שונים ומשווקת בבקבוקים לבתי מרקחת, למרפאה פרטית "מדיקייט" ולמרכזי גמילה. ככל בקבוק 40 מג"ר חומר פעיל.

תהליך הייצור מלווה אמצעי שמירה קפדניים. כבר בנמל התעופה בלוד מוכנס החומר לכספת. זו נפתחת רק בנוכחות סגן הרוקח המחוזי. "אביק" מייצרת אדולן בסדרות ממוספרות. יום ייצור שנקבע מראש ונשמר בסוד, מתחיל השכם בבוקר. עובדים שאינם חיוניים לתהליך ההפקה מפונים. את הסדירה חייבים לסיים באותו יום. שני רוקחים מטעם אגף הרוקחות במשרד־הבריאות מפקחים כל הזמן על תיעוד התכולה, התאמתו לתקן ורישום מדויק. הבקבוקים ה"טריים" מוכנסים לבונקר מיוחד. משאיות שמורות היטב מעבירות משם את הסחורה לבתי מרקחת, בעלי רשיון מיוחד לממכר אדולן. הללו מחויבים על־ידי המשטרה בהתקנת מערכות אזעקה.

● רליה כהן, רוקחת מחוז־המרכז, אומרת שמשרד־הבריאות, באמצעות אגף הרוקחות, מקפיד על עריכת ביקורות־פתע בכל בית־מרקחת מספר פעמים בשנה. הבקבוקים ממוספרים, ויש לדווח על כל מכירה, כולל שמו של הקליינט. "משך שלוש השנים בהן אני מכהנת בתפקיד לא היו פשלות." היא גם לא שמעה על ניסיונות לגניבת אדולן. "אם היו כאלה הייתי לבטח יודעת".

הפיקוח, אם כן, יעיל. לכאורה יכול הממסד להתגאות ולומר: אדולן ועולם־התחתון אינם הולכים יחד. הוא יכול לזקוף זאת אם ירצה לזכותו, שהרי אדולן ניתן לכל דורש. לא צריך להיות פושע כדי להשיגו. כך מצליחים להוריד אחוזי פשיעה, אולי, אך נרקומן של אדולן נשאר נרקומן. הוא מכור למרכז הגמילה, ספק הסם שלו.

"מדיקייט", מרפאה פרטית, ליד התחנה המרכזית בת"א, ספקית מס' אחד למרשמי אדולן. ב־1983 היו רשומים בה 830 איש. היום רשומים 4300. כל מי שחפצה נפשו באדולן ייגש, יעבור בדיקת שתן לגילוי סם הכלול בקטגוריית המסוכנים. תשובה חיובית תזכה את בעליה בשבעה בקבוקים לשבוע. בדר"כ יחזרו על בדיקת שתן פעם נוספת, לאימות התוצאות.

ד"ר יואב סנטו, מתאם ארצי לנפגעי סמים, טוען כי "יותר משליש הרשומים ב'מדיקייט' אינם נזקקים אמיתיים. הם רק רוצים לסחור באדולן בשוק שחור. המדינה בחרה בשיטה הפשוטה והזולה ביותר. היא נתנה לאינטרס פרטי למכור סם. לה זה לא עולה כלום, אך המחיר האמיתי גבוה בהרבה, כי את הבעייה לא פותרים רק מחריפים."

האם נתינה כמעט חופשית של אדולן טובה כשיטת טיפול?

'מדיקייט', כשיטה, פסולה מיסודה, ובראש ובראשונה למתמכרים עצמם. הם מקבלים מסר חיובי פלוס סם כעיסקה חבילה לגיטימית. עם זאת, הם הולכים לביטוח־לאומי ומבקשים הבטחת הכנסה (נרקומן מוכר כנכה). ממשרד השיכון הם דורשים משכנתא מוגדלת ומצה"ל שחרור. הפצת האדולן פוגעת במרכזי הגמילה השונים ומשבשת דרכי טיפול. מי שמכיר נרקומן יודע שלא נותנים לאדם שמאבד שליטה בגלל סם להיות אחראי עליו.

איזו אמת מסתתרת כאן?

אמת פשוטה. אספקה סדירה של אדולן משתיקה, לפחות באופן זמני, את הבעיה. היא מקטינה באופן פיקטיבי את ממדיה. המדינה משיגה שקט תעשייתי. נרקומנים אינם הופכים שולחנות ואינם מתפרעים. במקום להתמודד עם הבעיה — משתיקים אותה."

לפחות בנקודה זו מסכים ד"ר רוק, מנהל 'מדיקייט': "האדולן ניתן כאן, כדי לשמור על מצב חברתי נורמטיבי. נרקומן שחי על אדולן אינו מפריע לאיש. זו מדיניות. מישהו קבע אותה.

מכאן הוא יוצא במיתקפה: "אנשים יוצאים נגד 'מדיקייט', בגלל סטריאוטיפים מעוותים. חושבים שכאן חלוקת אדולן היא הפקר. לא דובים ולא יער. אף אחד אינו מקבל אדולן בגלל צבע עיניו. כל נרקומן עובר בדיקות רפואיות, בדיקות שתן. שיחות עם פסיכולוג, צריך להבין שנרקומן הוא אדם בעל אישיות פתלוגית, עם סטיות מנורמה. ייתכן שמאה מתוכם משקרים. זהו חלק מהעניין — כשמתעסקים עם ציבור מהסוג הזה. נרקומן הוא ספקולנט מפולפל. קשה להתמודד עם תכונה כזו."

ומה לגבי המינון?

"שבעה בקבוקים לשבוע, כשכל בקבוק מכיל 40 מג"ר חומר פעיל, הם כמות סבירה לכל הדעות. עד לפני מספר חודשים כל בקבוק הכיל 60 מג"ר. לחצתי להוריד ועכשיו זה בסדר."

יש גמילה בישראל?

"צריך פעם אחת ולתמיד לומר את האמת. אין בישראל היום גמילה מסמים. מי שמתפאר במרכזי הגמילה, צריך לומר קבל עם ועדה שגם שם כל בוקר מקבל המטופל בקבוק אדולן. הם טוענים שאדולן מפריע, אך נותנים אותו בעצמם.

"נפגשתי עם מנכ"ל משרד־הבריאות והוא הראה לי כיצד משקיעים כסף בפרוייקטים, כיצד מחזיקים צוותים, מוציאים כספים, אך מה התוצר הסופי? אין אפילו מרכז גמילה אחד. נרקומנים שחיים על אדולן כאלה יש אצלי כמו שיש בכל מרכז שיקום אחר. לשבת למעלה ולהגיד: תרפאו את כולם — זה יפה. היום, בישראל, זה לא מציאותי. לכן אני אומר בואו נשים את הקלפים על השולחן. אין גמילה!"

מה מחייב תהליך גמילה יעיל?

"משפחה צמודה היא תנאי הכרחי וחשוב מכל, אם כי לא מספיק. למטופל עצמו צריכה להיות מוטיבציה. במרכזי שיקום מציבים לנרקומנים כל מיני קריטריונים, כדי לבחון את רצונם להיגמל. איזו מוטיבציה צריך להראות נרקומן כדי שיתנו לו אדולן? רק טיפול רדיקלי עם התחלה, אמצע, סוף, היינו גמילה פיסית, שיקום חיי המשפחה, הקניית כלים להתמודדות עם הסביבה הטבעית ושיפור מצבו הנפשי של המטופל עשויים להביא תוצאות. בשתקועים באמצע אין שינוי. כל שנותר לגורמים המטפלים הוא להצדיק את קיומם.

כמה נרקומנים יש בישראל?

בישראל, להערכתי, יש 50.000 נרקומנים, שמתוכם אולי 100 נמצאים במסגרת טיפולית, שהם 0.2%. את אחוז הנגמלים, אם מצויים כאלה, קשה בכלל לחשב."

דובר משרד הבריאות שמוליק אלגרבלי מגיב על דברי ד"ר רוק: 'מדיקייט' הוא הרע במיעוטו. זהו גוף שנותן שירות תיווך, מחלק תחליף סם. עוברים בו, אין נגמלים באמצעותו. ההבדל הוא בקונצפציה. במרכזי שיקום, הקונטקס הוא חברתי וצורת הטיפול בהתאם.

מה נעשה היום במשרד הבריאות למען נרקומנים?

"משרד הבריאות מפתח מרכזי גמילה חדשים. ביפו אמורה להיפתח מחלקה כזו בעוד שבועיים. במקום ישנו שנים־עשר נרקומנים בתנאי פנימייה. אנו מתכוונים לפתוח כפרי גמילה, ביוזמתו של אייבי נתן למרכז בנגב עומדת כבר על הפרק. כמו כן, תיפתח בקרוב קהילה שיקומית ב"אילנות", ליד נתניה. במקור חשבו לשכן את הקהילה ליד מושב נחם. כבר השקיעו בה כ־60 אלף דולר. ברגע האחרון באו אנשי המושב והטילו וטו. הם לא רצו לידם נרקומנים. נאלצנו להעביר את הפרוייקט ל"אילנות". בשלב ראשון יאוכלסו 40 נרקומנים שיעסקו, בין השאר, בחקלאות ובתעשייה זעירה."

דיבורים בזמן עתיד ראויים לעידוד ושבח, אך מה קורה היום במרכזים השונים?

נתרכז בשניים: בדו"ח משרד הבריאות אנו מוצאים: "בשנים 85/6 נקלטו במרכז ביפו 40 מטופלים, מעקב שנתי מגלה כי תשעה מתוכם השיגו את מטרות הטיפול." מנתון זה לא ברור האם הם משתמשים עדיין באדולן, שהרי אדולניסט נחשב "נקי". יאמרו שהוא לוקח רק תרופה. ועוד, כדי לוודא שההצלחה הראשונית אמנם ארוכת־טווח, דרוש מעקב. אף אחד לא טרח לעשות זאת. לכן, יש להתייחס לנתון בערבון מוגבל. אותו דחף נפשי, הנקרא "ירידה" בלשון נרקומנים — מנצח רבים מהם. הם חוזרים לסם. המעגל מתחיל מראשיתו.

ב"מכון הירושלמי לסמים ולתרופות" רשומים היום 300 איש. בשנה האחרונה הכפיל המרכז את מספר מטופליו. המרכז מתנגד לשימוש באדולן. הגמילה נעשית בעזרת תרופות אנטי־דיכאוניות, וקלונידין, תרופה הניתנת בדר"כ להורדת לחץ דם גבוה ומקלה על סימפטומי הגמילה דרך מכניזם שאינו ברור עדיין. יתרונה המובהק של השיטה בכך שאין מתמכרים לתרופות. ההצלחה, במידה שהיא מושגת, הינה מיידית (תוך שבועיים שלושה). בשני מחקרים שנערכו במקום נמצא שכ־2/3 מהמכורים (רובם מעל חמש שנים) אינם משתמשים בסמים קשים. מבחינת המטפל, מי שהשתמש משך שנים בהרואין, והיום בחשיש, או ואליום נחשב להצלחה.

הממצאים הסטטיסטיים מצביעים על הצלחה יחסית גבוהה. למרבה הפלא, בשלוש השנים האחרונות קוצצו תקנים במרכז הירושלמי מ־13.5 ל־8.5 (וזה כולל גנן ופקידה). ידיהם של המטפלים עמוסות לעייפה. ד"ר שר, מנהל המקום פוטר לפני שבועיים. צוות העובדים טוען כי הפיטורים סובבים על ריב אישי בינו לבין ד"ר סנטו. לטענתם אין לפיטורים שום הצדקה מקצועית. הם רוצים את ד"ר שר במכון. הם מאמינים בדרכו, בניסיונו העשיר. ברקורד המרשים בטיפול בנרקומנים בארה"ב. דר' שר מסרב להתראיין בעניין פיטוריו. דר' סנטו טוען: "הפיטורים נובעים משיקולים מקצועיים בלבד."

יש מקום נוסף לנרקומנים, אנ. איי. (N A) (נרקומנים אנונימים), זה אינו מרכז גמילה. בלי אדולן ובלי פסיכולוגים. הם הפסיכולוגים של עצמם. זהו מועדון בין־לאומי של נרקומנים למען נרקומנים. כיום חברים בו 60 איש. הם נפגשים מדי יום אחה"צ, באים כדי לחזק ולהתחזק. משננים שנים־עשר צעדים שאימצו לעצמם כתורה מנחה. "אנו מכירים מתרפאים שנפגשים בקביעות, כדי לעזור אחד לשני להישאר נקיים" כתוב בחוברת שהוציאו. "הגענו להכרה שאנו אנשים חולים. אנו סובלים ממחלה, שאין לה תרופה ידועה, אך ניתן לעצור אותה בנקודה מסוימת ואז ההתרפאות אפשרית."

הם ביקשו לפרסם את כתובתם, כדי שלאנשים במצוקה כתובת לפנות אליה. הפגישות, אם כן, נערכות במקלט הממוקם ברחוב יהודה המכבי, במעבר בין בית מס' 8 ל־10.

מסתבר כי מי שמתמיד עשוי להצליח. אנשי מקצוע גורסים שלקבוצה יש כוח מאגי המשפיע על הפרט. השאלה העיקרית החוזרת ונשאלת שוב ושוב, מאין בא הנרקומן ולאן הוא חוזר בערב, כשהפעילות מסתיימת.

וזוהי שאלה עקרונית. מדינה עם יומרות לגמילה צריכה קודם כל לענות עליה. אם אדולן הוא התשובה נותרת הגמילה רק עניין של יומרה והאדולן 'הנזיל' סמל לכשלונה.

בעיית הסמים בישראל ישבה שנים על גבי שנים במרתפי תודעתו של הציבור, בתחתית סולם עדיפויותיו של הממסד. הם קיבלו סם כדי שישתקו, שישבו בשקט. כמו מוצץ טבול ביין מרדים לתינוק מרדן. מחלה שהפכה למגיפה עם משתיק־קול לאומי. רק האיידס גבר עליה. הצרעת של שנות ה־80 פתחה פצעים ונוחים. רק איום בזמן אמיתי יצליח להוציא את הנרקומניה מתוך שק תחלואיה של החברה. רק לאחרונה הנושא עלה והגיע עד לבית הנשיא, ללשכתה של השרה אלמוזלינו. לכל בית, מול המירקע, כשנרקומן מסטול. הוא אינו הווה חיידקים קטלניים. הוא רוצה להיות ב"היי". "לא משנה, אם הוא יקבל אותו מהרואין, אדולן או מכדור שינה מרוסק ומוזרק ישר לווריד.

אדולן לא מזריקים, אדולן שותים. אך המעבר מאדולן להירואין ובחזרה הינו קל, נפוץ ובלתי נמנע. באין תקציב ישתמש נרקומן לחילופין בשניהם. "זה מה שהורג אותם" טוען דר' רוק. "אדולן בתרכובת עם סמים אחרים הינו קטלני ביותר".

אז איך זה שאדולן נחשב לתרופה? מדוע בכלל פועל מקום כמו 'מדיקייט'? מדוע מורידים תקנים במרכז הגמילה שמוקיע את ה"תרופה" אדולן ומוכיח מגמות הצלחה בטיפול אלטרנטיבי? מדוע מפטרים את מנהל המרכז? מדוע ביפו, על עשרה נרקומנים, יש תשעה אנשי צוות ובירושלים על חמישים מטופלים איש צוות אחד? מדוע משקיעים במרכזים חדשים במקום בקיימים?

אדולן הוא בסך־הכל רמזור צהוב. נעצרים לרגע ואז צריך להחליט — אם רוצים גמילה — אזי השימוש בו צריך להיות מבוקר. אם לא רוצים, שיגידו. שתיקתו של הממסד כהודאה.

דופק את הראש

יורם (שם בדוי), בן 26. שישה חודשים במרכז לשיקום ביפו.

"תשע שנים אני נרקומן. כשהתגייסתי לצבא שלחו אותי לבקו"ם. המפקד הישיר שלי שם היה נרקומן. הייתי בא בבוקר, מריץ יחד איתו הירואין. אחרי שעתיים הולך הביתה. אחרי שלושה חודשים הוא שאל אותי: אתה רוצה להשתחרר? אמרתי שכן. הוא הכניס אותי לפסיכיאטר. אחרי חמש דקות יצאתי עם שחרור מצחל על סעיף 21. הפכתי לסוחר סמים. היה לי המון כסף, המון בחורות. בשלב מסוים התפשט שהחומר הבית מה שהולכים לי החיים. ניסיתי להיגמל בכוחות עצמי נכשלתי. תקופות ארוכות הייתי מכור לאדולן. האמינו לי, הגמילה מאדולן הרבה יותר קשה. הקהל יותר חזק אומרים שמאדולן אין חיי בול־שיט. במינון הגבוה אתה דופק את הראש יופי. אדולן זה הרא. כשלוקחים אדולן לא יוצאים מהמחלה. היום אני נקי. לא לוקח כלום. לפני חודשים נשברתי. חזרתי לתקופה קצרה לשימוש בהרואין. אבל החלטתי לצאת מהסם לגמרי. להיות אדם נורמלי. אולי יותר טוב בגלל השבר שעברתי."

מיס באר־שבע והנגב, תחרות יופי בפרובינציה. על ילדות רזות, מעורטלות ומענטזות, על תחרות יוקרה וכסף בין שני מקומונים חזקים, ועל דברים שרואים מכאן ולא רואים משם — למרות שבעצם זה אותו דבר

מאת שלי יחימוביץ'

צילום „ברק"

אחר כך הן יסתובבו ויעכסו ויקבלו מחיאות כפיים

עדנה רקת ואורית שלי מחו את דמעותיהן באותה דקה. חיוך של אושר עילאי הציף פניהן היפות. והמשפחות שאגו. בשני קצוות שבע — עד־נה עד־נה וגם: אירית אירית. ואורית נבחרו שתיהן לשאת את התואר „מיס באר שבע והנגב". שני המקומונים ערכו את התחרות באותה שעה. עדנה ואורית נבחרו הקצה החד והמורעל של התניתות במלחמת הפינאנסים שבין שני המקומונים.

המקומון „שבע" היה לפני היות המקומון „כלבי", אבל משיג את הפער בצעדים מתקבלים על הדעת. היום, המקומונים הללו הם יריבים כמעט שווים. פורמט דומה, שער אמצע כרומו, הרבה פלילים, הרבה רכילות נמוכה, הרבה פוליטיקה מקומית. לכלבי יש פנים נקיות משהו, עם גוון צהוב פחות משבע, אבל ההבדלים הם דקים מאוד־מאוד. השורה התחתונה: כלבי ושבע הם אימפריות כלכליות. העצמה שלהם בבאר־שבע כמעט חסרת גבולות. הם נמכרים בכסף מלא (שבעים אגורות) והמפרסמים משחרים לפיתחם.

החן הכואב של האמת

השנה עשה הבעלים של כלבי, יוסי עמר, צעד נוסף להתיישר עם המתחרה שלו, מנחם דידנר, בעל „שבע". תחרות מלכת היופי המקומית היתה עד כה פרויקט בלעדי של שבע. כלבי, לא רק שהלך על תחרות מקבילה, אלא גם קיים אותה באותו יום ובאותה שעה. עורך כלבי, עמוס חנוך, משווה מהעניין. הוא מסב את תשומת ליבי למאבק שניטש על הא... כלבי הביאו את ירדנה ארזי, שבע את עפרה חזה; כלבי את ...דונסקי שתדריך את היפהפיות הקטינות, שבע את חניתה צנטנר; כלבי את חיים משה, שבע את ארם; כלבי את מני פאר ושבע את דן כנר.

בסוף המירוץ נותרו המאזניים מאוזנות לחלוטין, ועם א... עפרה או לחליפין ירדנה — הסליחה.

תחרויות יופי בכלל הן שוב בשר נתעב, אבל כשהן מתקיימות בסטייל אמיתי, עם הרבה אבק כוכבים והרבה כסף — הן מ... שרובנו נכבשים בו. לפני שנים קראתי ספר סיינס פיקשן שנ... התגלגל איכשהו לעולם מופלא ומושלם. נועם ויופי ואוכל מ... אחר כך הוא מגלה שלמערכת המים המרכזית מוכנס בקביעות איזשהו סם. הוא מפסיק לשתות מן המים ומגלה, לזוועתו, ... אשליה: שהמעלית המרווחת היא בור מטונף עם סולם חב... שבמקום מכוניות חדישות על כבישים מושלמים יש רק שוח... מטורפים שרצים על דרכי עפר ואוחזים בהגה מרומה; שה... המשובח הוא דייסה מבחילה אחידה.

לתחרויות יופי פרובינציאליות יש אותה איכות נדירה של א... שהיתה לגיבורנו נטול־הסם. בלי זוהר, בלי סטייל, בתקציבים ... גדולים, בהעדר תיחכום — התחרויות הללו נראות כאן כדיוקן שהן. שורה של עכוזים ושל שדיים ושל חיוכים מתוחים עד א... מיצג של נשים צעירות שמנענעות מול קהל מחורמן ומ... לחיזוקים ממנו. תת־תוצר של תת־חברה שוביניסטית להבחיל גידלו אותן, והן הולכות ברגל כושלת במסלול הירוק, זה שנ... יקבלו לכל היותר הכרה במידות הנכונות של חמוקיהן.

ועוד כדאי לומר כאן, שתחרויות היופי של המקומונים ... גרועות בשום צורה מתחרות היופי של „לאשה", או מתחרות „מלכת תבל" ו„מיס יוניברס" וגם לא מהתחרות התמוהה „יפה בעיני", שמוכ"ל נעמת יפה לובלסקי העניקה לה את חסותה. התחרויות המקומיות הן רק האחיות הקטנות והעוד־לא־מפותחות של אחיותיהן המצובעות למישעי. להיפך: פה, בפריפריה, יש להן החן הכואב של האמת במערומיה.

ראיונות עומק

בגלל הכורח לבחור, נאלצתי להיות רק בתחרות אחת, של שבע. והדברים שייאמרו על התחרות הזו, רלבנטיים, מן הסתם, גם לתחרות של כלבי. אם היו פה ושם הבדלים בניואנסים, עם הסליחה. כלבי ניסו ללכת על סטייל (בריכת השחייה של האוניברסיטה, כרטיסים יקרים יחסית). שבע הלכו על אירוע המוני באיצטדיון הכדורגל. והם הצליחו. היו שם אלפים רבים, ... שילמו הרבה לכרטיס, ואיכלסו את האיצטדיון בטבעיות ... בשנה שעברה ישבתי עם העיתונאים סמוך לבמה ויכולתי לשמוע את חניתה צנטנר זועקת „אמרתי לך להסתובב, מטומטמת! ימינה, ימינה אמרתי לך! את חרשת?!" השנה בחרתי לשבת עם הקהל, מאחורי גדרות־המגן ומאחורי עשרות השוטרים, ולא יכולתי לשמוע את חניתה.

אקדים כאן סוף להתחלה, ואודה בעצב שהאירוע הזה ... ביוקר. גררתי אתי לשם חברה, תמר טרבלסי מ„ידיעות אחרונות". היא לא התלוננה בקול, אבל נעצה בי מדי פעם מבטים מאשימים. בתום משא ומתן קצר סוכם שתקבל ממני, פיצוי, חבילת מ... (היא משוגעת על מצופים) וגם מילה מראש על שלושה אי... (היא מאחרת כרונית). רק כך יכולתי להבטיח שלא תשאיר אותי שם לבד.

בקהל היתה תנועה ערה, בעיקר לכיוון דוכני הסטייקים שהפרידו בין הבמה לבין מקומות הישיבה. עשן הסטייקים ה... והסתלסל ויצר חומת עשן כחלחלה. שהשתלבה אחר־כך עם האפקטים של הזמר ארם. אף פעם לא הייתי במשחק כדורגל, אבל אני מנחשת שהאווירה באיצטדיון דמתה במשהו לאווירה במשחקי השבת. אני לא זוכרת את סדר הדברים, אבל אני זוכרת שורה של נערות מבוהלות מנופפות רגל ימינה רגל שמאלה, נחלקות לזוגות ומענטזות בחרדה בנעליים לא נוחות על במה מוארכת. כשהזוג הגיע לקצה בימת־הצעידה, הוא הסתובב. ואז הקהל ראה את העכוזים והריע להם ממושכות. ואחר־כך שוב, ביחד: רגל ימינה, רגל שמאלה, צעד קדימה אחת־שתיים. בצד המיפשעה מוצמד כוכב צהוב ועליו מספר המועמדת. כולן נראות צעירות. זרות ומבועתות. התחשק לי נורא לגשת אל הבמה, לעטוף אותן בשמיכות, ולתת להן כוס חלב ולחמנייה עם חמאה.

דן כנר: „אני לא מקנא בשופטים איזו (ובמילרע) עבודה קשה תהיה להם היום. כולן חינניות, נאוות, יפות. כל אחת פרח בפני עצמו. לא די שחם בחוץ, עכשיו נעשה לנו חם עוד יותר מהמראות".

כאן באים גם ראיונות העומק: מספר שלוש אוהבת ורוד וסגול. מספר ארבע מעריצה את ארצות־הברית. מסר שמונה אוהבת טיולים בעיר וללכת לדיסקוטק. מספר עשר רוצה להיות מעצבת אופנה. כנר: „הבו לה מחיאות כף!" דן כנר, עם שפת הרדיו המושלמת והמעוררת־קנאה שלו. נראה כמו חיזיון תעתועים על בימת האיצטדיון. תמיד, באירועים מסוג זה, אני צובטת את עצמי כדי להאמין שזה הוא. לרגעים אני מתפתה לחשוב שמישהו מחקה את כנר וגורף בשיטתיות הון תועפות. אבל לא, הוא שם, תופר במיומנותו הרבה והמשמנת את הקטעים, ובמקביל מצליח, באופן מעורר הערצה, להישאר רחוק מרחק שנות־אור מכל ההתרחשות הנועשת והריתנית הזו.

קשרי קהילה — משטרה

אל הבמה נקרא מזכיר מועצת הפועלים, בנץ כרמל. נא לא להרים גבה. הוא לא לבד. בשתי התחרויות יוצגה עד תום כל הצמרת הפוליטית של באר שבע.

„עיתון שבע עושה לנו את זה כל הזמן!" מבטיח בנץ לעצמו פירגון במערכת הבחירות הקרובה. „הוא הראשון שהביא לנו צבע! הוא העיתון הטוב ביותר! המוצלח ביותר!" גם סגן ראש העיר והממונה על תיק החינוך, רפי שיטרית, עולה לבימה. „מזכיר מועצת הפועלים בנ"ץ כרמל", הוא מברך, „עורך שבע מנחם דידנר, רעייתו החביבה, מירה דידנר, העורכת מיכל קדם... אני שמח להיות באירוע גדול, יפה, ענק שכזה... הערב תהיה אמנם מלכת יופי אחת, אבל לתשע־עשרה האחרות יהיה הרבה יופי..." וכו'.

„בעיר הזאת אנחנו לא משופעים באירועי תרבות", מסביר לי שטרית בבוקר שלמחרת את פשר בואו לתחרות. „בסך הכל זה אירוע מאוד נחמד. אין סיבה לא לעודד אותו. וכל שנה אני רואה שהרמה של המתמודדות עולה".

איפה, בדיוק, עולה אצלך הרמה?

„תראי בהתחלה התחרויות הרתיעו בחורות מבית טוב. עכשיו הן באות מהמקיפים שלנו. משנה לשנה אני רואה שהרמה ממש טובה".

אתה ממונה על תיק החינוך. אילו ערכים חינוכיים בדיוק אתה מחזק בתחרות על ממדי הגוף ויופי הפנים?

„קודם כל, אני לא כל כך מקבל את זה. התחרות לא בנויה על ממדי הגוף והפנים. היו גם שאלות והתייחסויות לדברים אחרים של המועמדת. זה יופי, וסך הכל זה מכניס לפעילות הרבה גופים בבאר שבע. היה ערב של אמנים, שלדעתי היה על רמה. מה עוד עיר צריכה בשביל לשמוח?"

אז למה דווקא שבע ולא כלבי?

„באמת, באמת, פשוט שבע הזמינו אותי קודם. כשיוסי (יוסי עמר, כלבי) הזמין אותי, הראיתי לו שכבר רשום לי ביומן שבע. אחר כך גם ראש העיר, שנמצא בחו"ל, הטיל עלי לייצג אותו. קיימתי שיחה ארוכה עם יוסי והסברתי לו שאני מאוד־מאוד מצטער".

אחר־כך, ממש לפני שאני מניחה את האפרכסת, הוא אומר: „תראי, אני אגיד לך משהו ומי שלא יגיד לך את זה לא אומר אמת: אני פוליטיקאי, ואני רוצה להיראות באירוע כזה. אני בא גם לאירועים של עשרה, עשרים איש. אז לאירוע כזה שאני לא אבוא? סך הכל זה המגע הישיר וההדוק עם הציבור".

בשנה שעברה היה בחבר השופטים נצ"מ חיים בן איון, מפקד משטרת מרחב הנגב. השנה היה שם מפקד משטרת באר שבע, איתן רצון. שאלתי את דובר משטרת מרחב הנגב, מישל עידן, מה פשר הדבר. בתור מה בדיוק הולכים השוטרים הבכירים הללו לתחרויות יופי של עיתונים מקומיים. עידן בירר והשיב לי, שבן איון לא יכול היה לבוא, משום שהוא שרוי באבל, ולכן שלח במקומו את איתן רצון. ההשתתפות בתחרויות, מסביר הדובר, היא במסגרת הידוק הקשר בין הקהילה למשטרה. הגברת המעורבות בחיי הקהילה דרך השתתפות באירועים מקומיים. חוץ מזה, מרגיש עידן, איתן רצון עזב את האירוע באמצע, כי בשיכון דרום זרקו עבריינים רימון על בית. משמע — רצון, ודאי נהנה, אבל לא נטש את משמרתו.

זוהר מפלאסטיק

בחבר השופטים של כלבי היו אלי הללי, ראש עיריית דימונה, ציון שורק, מזכיר עיריית באר שבע, יחיאל בנטוב, ראש מועצת אופקים, ואחרים. שאלתי את עמוס חנוך, עורך כלבי, למה הם באים. הוא אמר: „הם פשוט הוזמנו ולכן הם באו". וזו תשובה טובה. כי לכלבי ולשבע לא אומרים לא. הם רבי־השפעה ורבי־עוצמה באופן ששום פוליטיקאי מקומי לא יכול להרשות לעצמו לסרב להם.

עמוס חנוך אומר: „לכלבי ולשבע יש הרבה כוח, והם יכולים להביא את מי שהם רוצים". חוץ מזה, הוא אומר, אנשים אוהבים יופי וחן ואת מימד התחרותיות. ולכן הם באים.

מקצת רשמי התחרות של כלבי מפי עמוס חנוך: „הייתי מאחורי הקלעים והיתה התרגשות עצומה. השופטים רצו לשוחח עם המועמדות לפני שיחליטו, לבדוק קצת אינטליגנציה. בסוף בחרו בעדנה רקת, מיס דימונה.

בשלב הראיונות היתה, פתאום הפסקת חשמל. כשהאור חזר, לא רצינו לקפח אף אחת מהמועמדות. אז מני המשיך לראיין אותן בחושך".

אף אחד לא חושב שמשהו כאן עקום מבסיסו: כולם קונים את נתח ה„תרבות" הזה, או כמעט כולם. אסתר תירוש, עורכת העלון של המועצה האזורית מרחבים, כתבה בעיתונה על תחרות „מיס אופקים". תירוש קראה לרשימה שלה „זוהר מפלאסטיק", והרשימה מובאת להלן כמעט במלואה:

„לא מפרגנת לתחרות היופי שקרתה כאן (קורתה, כמו תאונה בעיניי)" כותבת תירוש. „וליבי צבוט על הבנות, ומה על הוריהן, ומשתומם מאוד על בית הספר שפרש חסות. על המועצה שעודדה רשמית (שאול זגורי חתם ישיבה בהוראה: „תעודדו את הבנות!"). סחר בשר בעיניי, מין תחרות של ערכים שלא צריך למדוד ולהשוות. זה לא לעניין כשזה חורג מהעניין הפרטי. אני מוצאת את עצמי נזכרת בהסכמה בדברים שאמר בר־פלוגתא חריף שכבר עזב כאן, למאיר כהן שגר פעם במסלול ומושב ליד אופקים. ש. י). יש ילדים יפהפיים, ובתוכם בנות מרשימות מאוד למראה. לשונית, שהתנאתה פעם במראיה (חזות סקנדינבית לבת של אב תימני. היה כיסוי להערכתה העצמית את יפייה), מאיר אמר ואני שמעתיו: „מה את מתגאה? מה את עשית בשביל זה? תבואי אלי כשתצטייני במידות טובות, בחכמה. זה? זה בא לך מתנה מאלוהים".

„...אבל בואו נניח שזאת השקפה אנכרוניסטית, שהבנות רוצות להימדד בהיקף גזרתן ובסתם מתיקות־חיוכן. גם כאשר מקבלים את זה כלגיטימי, אז צריך לשתף פעולה רק עם תחרות על רמה. לא כזאת שבה קבלן חאלטורות עושה כסף מעל ראשי המקומיים, המוכנים לפרגן לכל שמץ ריגשה כאל „אירוע תרבותי", וככה הם אמרו. לא האמנתי למשמע אוני. קראו לזה ככה, ההורים של הבנות. האמפטיה עם הבת הנרגשת הקהתה עד כדי כך את חושיהם. מלקלוט את סרות־הטעם... והיפות, נושאות האירוע — מפותלצות — בבגדים בוטיקיים לא־מחמיאים, מטופשות על עקבי כלונסאות, כאלה של בנות שלושים. לא נשאר משהו מחן נעוריהן. מפורכסות וחנוטות בתסרוקות שעשו אותן לבובות שעווה... ראיונות איתן... הכל כמו לנייטיבס, שכל שבר זכוכית הם טועים לחשוב למתכת יקרה". דברי אסתר תירוש.

הילדה הכי יפה

ברק הוא הצלם שאמון על צילומי המועמדות של שבע מאז החלו תחרויות היופי בבאר־שבע. בעצם לא קוראים לו ברק; זה שם הסטודיו שלו, אבל ממילא הוא לא שש להתראיין לכתבה הזו, ומעדיף בלי שמות. ברק הוא איש חמור ונעים שיחה. הוא מצלם לעיתון חדשות ומקומון שבע, והוא ראה כבר המון תחתים בימי חייו. המועמדות עושות את הצעד הראשון אצלו, בסטודיו. הוא בעצם מהווה גם את חבר השופטים הראשוני. „אני כסיס הקליטה והמיון" הוא אומר.

מספר תשע־עשרה, לילך ניר, אמרה לו בטלפון שהיא בת ארבע־עשרה וחצי, וברק הציע לה לחכות לשנה הבאה. לילך אמרה — „איכפת לך שאבוא ותראה אותי".

הוא הסכים. „ראיתי שהיא גבוהה, איזה מטר שמונים, גם לא נראית ילדה. שמה בגדיים ראיתי שהיא ממש מרשימה. והכנסתי אותה לתחרות". היתה אחות עוד יותר צעירה, ואפילו יותר מפותחת מלילך, חכי עוד שנה, תגדלי. הוא הציע לה. „תגיד לי" היא ענתה לו, „כאיפה אני יודעת איך אני אראה בעוד שנה?"

לפעמים הן מיתקשרות, ממליצות כאילו על חברה, נותנות מספר טלפון, ואז הוא מתקשר ושומע את אותו קול. „קורה שמגיעות ממש מכוערות", הוא מתוודה בעצב. „ואז נורא לא נעים לי להגיד להן ישר בפנים שלא. במיוחד אם הן באות עם האמא, שחושבת שהבת שלה הכי יפה בעולם". לפעמים יורדות ממונית אמא ובת לבושות טיפ־טופ. ברק מציץ ורואה חושך בעיניים. לפעמים הוא אומר להן: „ברק לא נמצא, לכו הביתה ותתקשרו". לפעמים הוא נושא נאום ארוך על נוהלי הרשמה ומבקש ללכת ולהתקשר בעוד שבועיים. איש עדין. בינתיים כבר נתקיימת התחרות „והאמא ממשיך לחשוב שהילדה שלה הכי יפה בעולם. פשוט לצלם לא היה זמן".

„חלומי הגדול להיות דוגמנית"

„יש להן שאיפות להיות דוגמניות, דיילות, שחקניות", הוא אומר. „הן מספרות שהן בקורס דוגמנות. מוציאות הון תועפות על כל מיני קורסים בתל־אביב. עובדים עליהן. אני מסביר להן שאלו שטויות. אני משתדל להוציא להן את השאיפות הגדולות מהראש. אני אומר להן — זו רק תחרות מקומית. מפה לא תצאו דוגמניות גדולות. אני עוזר להן להוריד ציפיות. מנסה להכניס להן לראש שזו חוויה, הרפתקה, אבל לא יותר מזה".

אפשר לסיים את הכתבה הזו בעוד כמה אמירות בוטות, על חשבון המתחרות, המארגנים והצופים. אבל המתחרות הן ילדות שעושות מה שלומדו לעשות, והמארגנים הם אנשי עסקים טובים וממולחים, והקהל כמו כל קהל: מחר, מחרתיים, בעוד שנה, נצא להפגין נגד אפליית ערבים, נגד אפליית עדות מזרח, נגד אפליית כושים בדרום־אפריקה. אבל הילדות מאופקים ומדימונה ימשיכו לענטז על הבמה ולהתכוות, וזה, כמובן, יהיה בסדר, ונחתום במלים שנכתבו תחת תמונתה של אתי דהאן בת השבע־עשרה מבאר שבע, מן המשתתפות בתחרות: שחרחורת בעלת יופי אצילי ושקט מספרת: „אני לומדת בבית הספר המקיף במגמת הנהלת חשבונות. תחביבי: טבע (טיולים), מוסיקה מגוונת. בעיקר מאזינה נלהבת של רשת ג'. נסיון בדוגמנות אין לי. בעבר הציעו לי לדגמן אבל דחיתי הצעות אלו. חלומי הגדול הוא להיות דוגמנית". ■

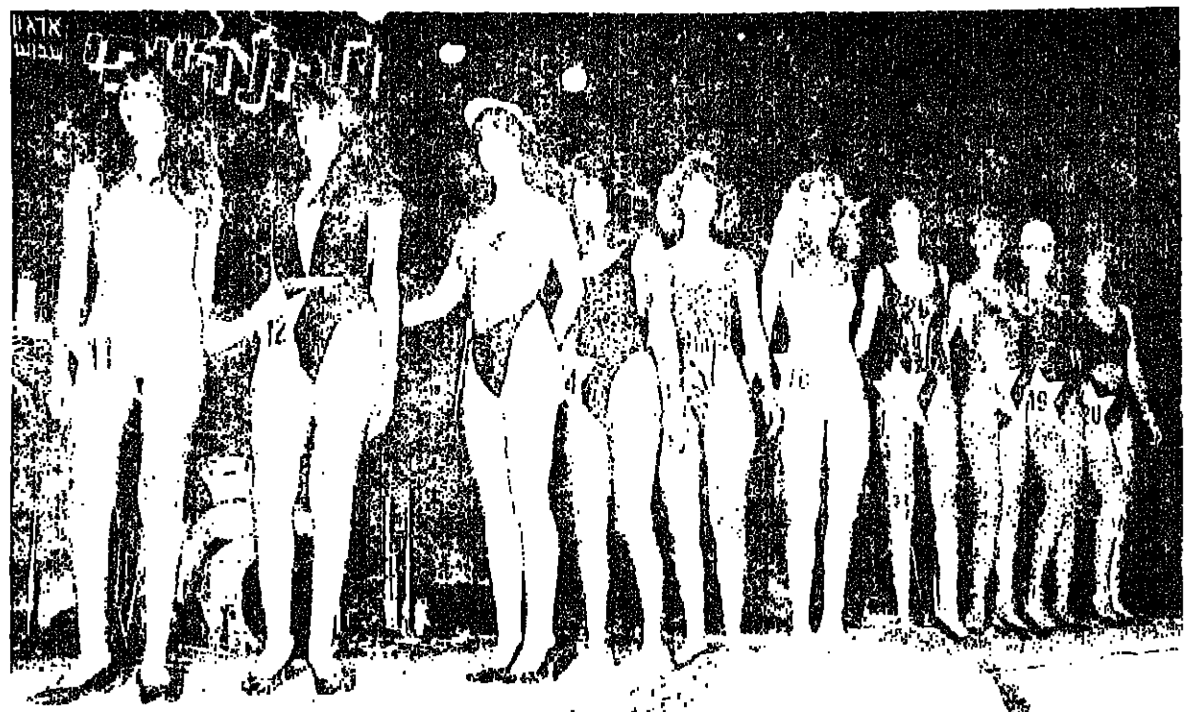

לעטוף אותן בשמיכה ולתת להן כוס חלב

בנץ, עם אורית ועפרה. אם „שבע" מזמין — אז באים

גבעת הצעקות אינה עונה

כיכר מרכזית במג'דל שמס. ברקע פסל „המהלך"

ה צהריים הבהירים במג'דל־שמס אינם צוברים חום. החום המהביל בארץ דומה שאינו מעניינה של העיירה הדרוזית הזו, האחוזה באחד ממורדות החרמון. בכיכר המרכזית, ניצב מאז חודש אפריל פסל לכבודו של הסולטאן באשא אל־אטרש מנהיג הר־הדרוזים, שיצאו לו מוניטין במרד הערבי נגד המנדט הצרפתי ב־1925.

הוא ניצב במרכז הפסל, בפוזה של מצביא, שולף את חרבו המעוקלת, שעה שלימינו ניצב „המשכיל הדרוזי" נושא את ספריו בחיקו ומיישיר את מבטו הנוקב אל האופק, ואילו לרגליו משתופף־כורע הלוחם הדרוזי הגאה והגזעי, כשהוא עוטה את לבושו העממי ואוחז בעוז רוח ברובה. בעוד שרצועת כדוריו משתלשלת מכתפו השמאלית אל עבר ירכו הימנית; מימין, לרגליו של הסולטאן, משתוחחת אם המבכה את בנה המת. אשר מוטל שרוע לרגלי כל החבורה הזו. אלמוני הניח לפני זמן לא רב מטען חומר נפץ קטן לרגליו של המנהיג, ופער חלל של שברי בטון ושלד ברזלי בניין בבטנו של ההרוג. במג'דל־שמס לא טורחים לחפש את המחבל. לשום צד לא תצמח תועלת אם תתגלה זהותו.

„מי שעשה זאת הוא אויבנו" אומרים לנו האנשים החולפים בכיכר, ואל הפסל העמוס מסרים נוסף, מניה וביה, עוד אחד: „הנה ההרוג נהרג פעם נוספת".

הפסל מכונה „אלמסירה", שבתרגום לא מדוייק פירושו „המהלך" כשהשם מרמז על מהלך הדברים מדורות העבר אל ההווה שבחזית הפסל ומכאן אל העתיד. העתיד, שהוא נסתר, חבוי גם כאן מאחורי הפסל, ועל מנת לגלותו צריך להקיף את הכיכר. כעת מתגלה העתיד בדמות שלושה ילדים, שאחד מהם הוא „התלמיד" בעוד שהשניים האחרים, על פי החן השמור לקו של הריאליזם־הסוציאליסטי, נושאים ברינה אלומה ואת שתי ידיהם הפנויות הם מניפים גבוה מעל ראשם כשהן אחוזות זו בזו.

במשך עשרים השנים האחרונות, מאז כיבוש הרמה, ידעה הכיכר הזאת גם שעות שאינן שקטות כשעה הזו. בין העובדים והשבים כאן ישנם כאלה המצביעים על השביתה הגדולה ברמת־הגולן, בפברואר 82', אשר נמשכה חצי שנה, כמועד שבו החל השקט להתערער. החלת החוק הישראלי, אומרים לנו, הכניסה את הדרוזים למלכודת: „למה היה צריך לעשות לנו את זה דווקא כאשר התגבהה התודעה הלאומית בין הדרוזים, דווקא אז החלו ללחוץ עלינו להיות ישראלים. זה ליכד את הדרוזים נגד ישראל ודחק אותנו לידי הסורים. אם לדבר בגלוי, הדינאמיקה הפנימית בין הדרוזים לבין עצמם, אינה של 'ללכת ביחד'," מסבירים לנו בעברית קולחת, „אנחנו הדרוזים לא הכל מפרגנים אחד לשני, אבל כשישנו לחץ מבחוץ אנחנו מיד מתאחדים, את זה אתם לא הבנתם."

ואחרים רואים את הטעות עוד מאז 67', „מדוע לא דאגו להשאיר את החברה הדרוזית המרגישה וחושבת כחברה עצמאית? אסור היה לתת לנו את התחושה של הניתוק מעצמנו. הרי הדרוזים לא היו מעלים ברעתם שיש ביכולתם לשחרר בעצמם את רמת הגולן, תנאי השלטון שבהם אנחנו חיים מחייבים אותנו להשתייך לצד כלשהו, גם למי שאין לו עניין בעמדה לצד הסורי או הישראלי. הניסיון שלנו לימד אותנו שהשלטון מכבד את מי שעומד בעמדה ברורה מולו. אם אתה מנסה להיות ניטראלי ושומר שלום, דווקא אז יכו אותך, כי אתה נתפס כחלש. אנחנו מוכרחים להיות עכשיו כמו אוטו שהמספר שלו חייב להיות גלוי: שידעו כולם מיד אם אתה איתנו או נגדנו. והפירוש של השלטון הוא שאם אתה לא איתם אתה בהכרח נגדו. האוכלוסיה כאן מגוונת, ורבים אינם רוצים להגדיר את עצמם, אבל את השגיאה הזו לא הבינו בזמן. ואנחנו כפר שכולם מכירים את כולם וגם המציאות הזו כופה עלינו להשתייך לצד כלשהו. וכך מבחינה ציבורית נוצר הצורך באיחוד ובמאבק נגד הכיבוש, בהגדרת הדעות, גיבושן והנחלתן לדורות הבאים".

„ועוד משגה," אומרים לנו בכיכר, „סגירת 'גבעת הצעקות' ומניעת יציאת תלמידים לסוריה. שני המעשים האלה סללו את הדרך לרק"ח. אפילו שהיא נחשבת כאן כמייצגת את ישראל, להוצאת תלמידים ללימודים בבריה"מ ובעוד ארצות קומוניסטיות ובסיועה של סוריה".

„ועוד משגה: למה פיטרו שלושה מורים שלנו השבוע?"

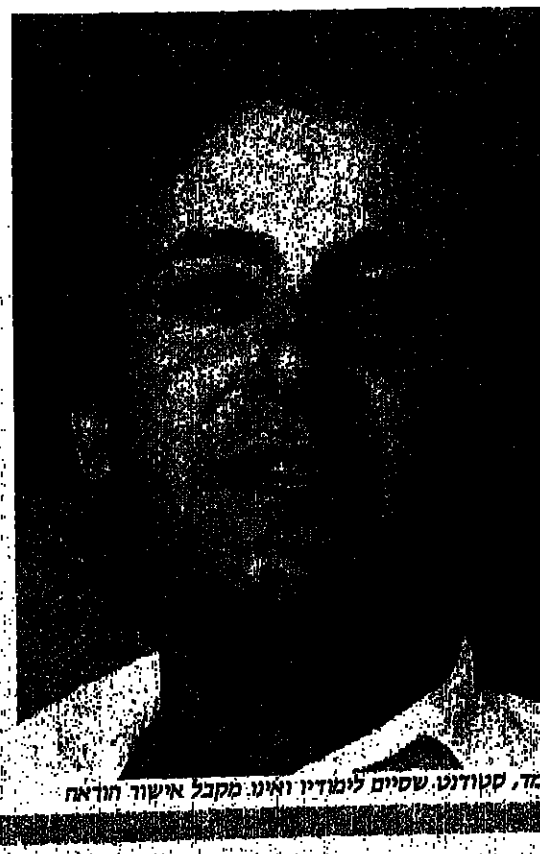
מוחמד, סטודנט. שסיים לימודיו ואינו מקבל אישור הוראה

כדאי לגדל כלבים בכפר ולא להיות מורה

מ וחמר סאפדי, הוא מורה מובטל, הוא נולד בעין אל־אסעד בתוך הקו הירוק ועלה לרמת הגולן לאחר מלחמת ששת הימים להתאחד עם משפחתו שבכפר. היום הוא מעיד על עצמו שהוא חש עצמו כבעל זהות סורית מובהקת: השיטה של משרד החינוך במשך עשרים שנה היתה לפטר שניים־שלושה מורים בשנה. את המורים הטובים ביותר. וכך הם מורידים את ערכו של המורה. איזה ערך יש למורה שלא מעריכים אותו? כל שנה מפטרים את המורים בסוף שנת הלימודים ועד סוף אוגוסט הם לא יודעים אם ילמדו בשנה הבאה או יקבלו הודעת פיטורים. המורים המקובלים על החברה כאן, לא אהודים על השלטון. כך קורה שהמורים אינם אהודים על החברה וחשים היום מנוכרים ממנה. ואיך אפשר להיות מורה אם אתה לא מקובל על החברה שלך? היום לא מתייחסים יותר בכבוד אל המורים. כדאי היום לגדל כלבים בכפר ולא להיות מורה."

בכיכר אנחנו שואלים את חבורת הזקנים היושבים על מעקה האבן מול הפסל (הפרלמנט של מג'דל?) והלבושים בלבוש המסורתי: „מה הדבר המעיק עליכם ביותר?". אנחנו עוצרים חקלאי רכוב על טרקטור ושואלים אותה שאלה. ארבעה נערים, כמעט ילדים, באו עכשיו מקיבוץ רמת הגולן, הם עסקו שם בעבודות מסגרות ובדרך עיכבו אותם לבדיקה ביטחונית למשך שעה במחסום דרכים. שאלנו אשה שחלפה והיתה מוכנה להשיב לנו. ועוד שאלנו סוחר ועוד אחד, ועוד שבאו והסתופפו: „מה מציק לכם יותר מכל?". „שלטון הכיבוש והחזרה אל אמא סוריה" — ענו לנו בניסוחים שונים.

אבו־עדנן הוא מחמוד ספאדי והוא מהמנהיגים החברתיים בכפר, הוא התייצב בראש המאבק נגד הכיבוש הישראלי מן הרגע הראשון. דיין ראה בו, באותם ימים, מנהיג בעל דמות שעשוי להיות איש הקשר אל העדה, אבל הוא ענה לו: „אנחנו סורים, ואתם כובשים ואויבים שלנו".

מאז הגדיר את עמדתו וזהותו הזכורים בעיקר מימי השביתה הגדולה. בכניסה לביתו סוכת גפנים שאשכולות כבדים של ענבים שחורים וירוקים תלויים בה כמו קישוטים של חג מעל החצר. בביתו על הקירות קבועות תמונות של מנהיגי העדה ובני משפחתו המצמיחים שפמים אדירים כשפמו של אבו־עדנן עצמו. וקיימת תמונה של עבד אל־נאצר וכמאל ג'ונבלאט. על השולחן, בין שלל צנצנות וחפצי נוי שונים, מוצב מדליון הנושא את דיוקנו של אבו־עדנן, גדל כרועה ועובד אדמה, ורק בגיל מאוחר יותר החל לשרת את התושבים". למרות עורמת החיים העולה בנימת דבריו, הוא עונה על השאלות מבלי לחשוש. „כשאתה בעל זכויות ואתה מאמין בהן, אינך צריך לפחד מאיש. רק מאלוהים."

„אנחנו הדרוזים לא תמיד מפרגנים זה לזה, אך כשיש לחץ מבחוץ — אנחנו מתאחדים". סגירת „גבעת הצעקות" ומניעה של יציאת תלמידים לסוריה סללו את הדרך לרק"ח. המאבק על זהות לאומית והתביעה „לחזור למולדת האם" — קורעת את הדרוזים במג'דל שמס ומציגה בעיות שישראל אינה מתמודדת עימן

מאת אהוד דור
צילם בועז לניר

רמת הגולן תשוב לסוריה

א הרון זבידה הוא חוקר בנושא הדרוזים ברמת הגולן ומפקח משרד החינוך ביישובי הדרוזים בגולן כבר ארבע־עשרה שנים ברציפות. שמו חוזר ונזכר בביקורת של התושבים כלפי משרד החינוך. אהרון זבידה מכיר את בעיית הדרוזים ברמת הגולן כפי שוודאי מעטים בלבד מכירים. ולדעתו הדרוזים ברמת הגולן עברו במשך עשרים השנים האחרונות מהפכה בכל תחומי חייהם: במצבם הכלכלי, החברתי ובתחום החינוך. מערה קטנה שנטמעה ברוב סוני לוחץ, הפכו לפתע לאדונים של צפון רמת הגולן ובעלי הקרקעות והמים באזור. ברור לו, לאהרון זבידה, כי ההתפתחות הזו היא, ללא ספק, גם תוצאה של עבודה קשה וחריצות בלתי נלאית של הדרוזים עצמם, אשר הייטיבו לנצל את המצב החדש אליו נקלעו והשתלבו במהירות בתהליכי המודרניזציה הישראלית. הוא קובע שהדרוזים נהנים היום מאוטונומיה דתית וחברתית מוחלטת וממשטר דמוקרטי וליברלי המתחשב בצרכיהם, ואשר לא היה קיים כלל בתקופת השלטון הסורי. הדרוזים גם זוכים היום לשירותים רפואיים מפותחים בכל הכפרים וממערכת חינוך חינם ומשופרת לילדיהם. עם זאת, מבחין זבידה בכך, שלאחר עשרים שנה של שלטון ישראלי בגולן והחלת החוק הישראלי על האזור (בתאריך: 14.12.81), עדיין סובלים הדרוזים מבעיית הזהות הלאומית ובעיית חוסר הוודאות על עתידו הפוליטי של האזור. נראה לו כי מאז שנת 77' וביקור סאדאת, הסכמי קמפ דייוויד והחזרת סיני התערער בקרבם הביטחון בשלטונה המוחלט והנצחי של ישראל על רמת הגולן. כך אפשר להבין מדוע בעקבות כל הצהרה פוליטית, על פיה תשותף סוריה בתהליך השלום, או לשמע מו"מ אפשרי על רמת הגולן, מיד עולות הצהרות חריפות וקיצוניות מפי הדרוזים, המופנות לכאורה נגד ישראל, אך מיועדות בעיקר לאוזניים הסוריות — לכל מקרה שאולי ישובו בעתיד וברצונם או שלא ברצונם, לחיות תחת הריבונות הסורית. חשוב לזכור, הוא אומר, כי ל־92.8% מן הדרוזים בגולן יש קרובי משפחה בסוריה, ול־42.6% מהם יש קרובים בדרגה ראשונה. ברור להם, אפוא, שאין לסכן אותם בהצהרות ומעשים המביעים תמיכה גלויה בישראל".

אם כל כך טוב למה כל כך רע?

„מאז פטירת שייח סלימאן מנהיג אבו סאלח. מנהיג הדרוזים ברמת הגולן, בשנת 84', איבדו הדרוזים, למעשה, את המנהיגות החילונית שלהם. הסתלקותו הותירה בקיעים בקרב העדה שנוצלו ללא־הצלחה על־ידי גורמים שונים. הנסיונות למצוא מנהיגות חילונית חילופית, הן על ידי השלטונות והן על ידי המשפחות הגדולות לא הצליחו. לכן עלה כוחה של המנהיגות הדתית. שבראשה עומד שייח סלמאן טאהר אבו סאלח ממג'דל שמס. מנהיג זה מושפע לא אחת מהגורמים הקיצוניים בכפר.

„בנוסף לכך קיימת השפעה עצומה של אמצעי התקשורת הסוריים (והטלוויזיה בעיקר) הנקלטים היטב בקרב הדרוזים ברמת הגולן, לא רק ש„סוריה היפה" מתוארת בהם, אלא שגם לא מפסיקים להזכיר לתושבים שרמת הגולן תשוב לסוריה. לא רק תשוב, אלא שהרמה תהיה באמצע סוריה. אסאד גם מאיים להעניש את משתפי הפעולה עם ישראל, ולסייע לאלה שיגלו התנגדות למשטר הישראלי. זהו המלכוד שבו מצויה העדה הדרוזית ברמה. נוסף לכך, הצעירים שכבר נולדו תחת השלטון הישראלי לא מכירים את המשטר הסורי ושיקוליהם הם על פי הקריטריונים הישראלים. נדמה להם שכך יימשכו חייהם גם אם יעברו לסוריה. לדרוזים רבים גם רכוש בסוריה, שהם חוששים לאובדנו או לפגיעה בקרוביהם, אם ינקטו עמדות פרו־ישראליות. על רקע כל הסיבות האלה גוברת הקיצוניות ברמת הגולן וצוברת תאוצה על פי דינמיקה פנימית משלה".

למה פוטרו השבוע שלושת המורים במג'דל שמס?

„ראשית השלושה לא פוטרו, אלא שלא חודש חוזה עבודתם. אני מניח שהיו למשרד החינוך סיבות משמעותיות לא לחדש את חוזה העבודה לשלושת המורים האלה. אני גם מניח שהמורים האלה יודעים היטב את הסיבות לכך, כך שאין כאן כל מקום להיתממות. השנה קלטנו כמעט את כל מורי רמת הגולן למרות הקיצוצים בתקציב, ואנו. שנת הלימודים החלה השנה בצורה מעולה כפי שלא החלה עד היום".

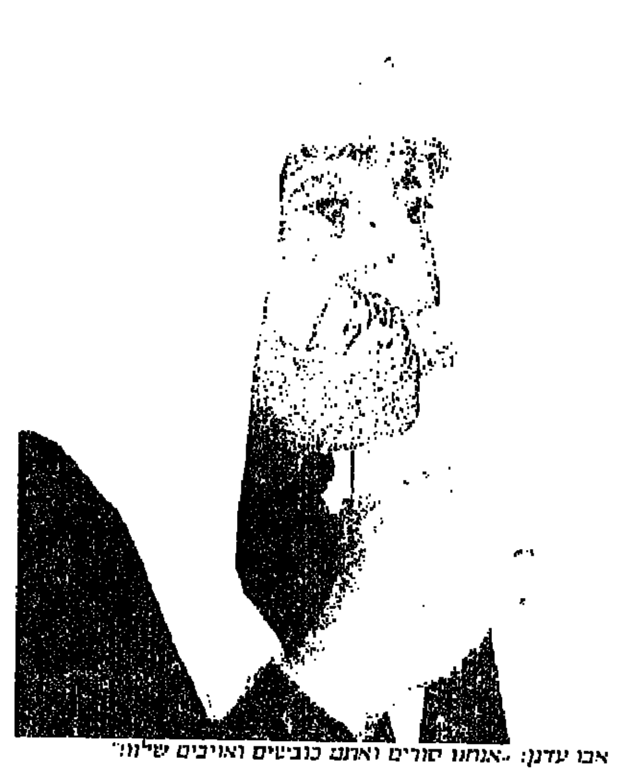
אבו עדנן: „אנחנו סורים ואתם כובשים ואויבים שלנו"

מדוע נחשבת מג'דל שמס לקיצונית בין כפרי הדרוזים?

„כל הסדר, וגם הגיאוגרפי ביותר, אם יתקיים בין ישראל לסוריה יהיה על חשבון מג'דל שמס, בגלל מצבה הגיאופוליטי: ראשית, היא יושבת על הגבול, ושנית, מחצית מאוכלוסיית הדרוזים ברמת הגולן נמצאת בה.

„וסיבות נוספות שואבנו אותה למרכז והתסיסה באזור: קרוביהם של רוב התושבים יושבים מעבר לגבול ומקיימים קשר רצוף ובעבר מ„גבעת הצעקות": המנהיגות הדרוזית נמצאת בעיקרה בכפר הזה; קיצונים ששוחררו מהכלא הישראלי בעיקבות חבילה יושבים דווקא במג'דל שמס, ובנוסף אליהם נמצאים בכפר סטודנטים שלמדו בסוריה והביאו איתם את הדוקטורינה הסורית ותעמולתה".

מה עושים?

„חייבים לזכור שרמת הגולן עד היום הינה שטח טריטוריאלי כבוש, שהחוק הישראלי הוחל עליו. לכן כל פתרון חייב להיות פוליטי: או בהסכם בין ישראל לסוריה, או בתיווך המעצמות הגדולות. כל עוד לא נפתרה הבעיה הפוליטית, לעולם תימשכנה התסיסות ברמת הגולן, אם בהכוונה סורית ואם לציון אירועים שונים שהדרוזים נוהגים לציינם. עד לפתרון הפוליטי אין ברירה אלא לחיות תוך הבנה הדדית. אנחנו חייבים להבין את בעיותיה המיוחדות של העדה הזו: חייבים להמשיך ולפתח את האיזור; ולא להשתמש בעונשים קולקטיביים. ואילו על הדרוזים מוטלת החובה לשמור על החוק הישראלי כלשונו ולהתנהג כתושבים שלווים באיזור."

אהרון זבידה, חוקר דרוזים ומפקח משרד־החינוך בגולן: „הדרוזים נהנים היום מאוטונומיה דתית וחברתית"

אין שלום כשאתה יושב בביתי

מ ה הדבר החשוב ביותר היום לתושבי מג'דל שמס?

„לחזור למולדת־האם, לסוריה. זה הדבר בעל החשיבות העליונה. ושיבוא השלום. השלום יבוא כאשר מדינת ישראל תכיר בעם הפלשתיני ותחזיר את האדמות שכבשה. השלום הוא לא דבר שכל אחד מפרש אותו על פי דרכו, אלא כאשר כל צד מקבל את זכויותיו. אין שלום כאשר אתה יושב בביתי".

מה מערכת היחסים בינכם לבין העדה הדרוזית בארץ?

„כאשר ישנו עניין משותף והדעות זהות אז מתקיימים קשרים. כמו בעניין בית־ג'אן. כאן הרגשנו דבר משותף והיינו מוכנים לעמוד לצידם. השקפתם של הדרוזים מתבססת על שלושה עקרונות: הדת, האדמה והכבוד. אלה עקרונות מוחלטים, ואני נגד אי־צדק בכל מקום. אילו כבשו הדרוזים אדמה מיהודים הייתי יוצא נגדם. על האדמות של בית־ג'אן אני מוכן לתת את חיי לפני תושבי בית־ג'אן עצמם."

כיצד אתה רואה את מערכת היחסים האפשרית איתנו?

„אנחנו לא שונאים את העם היהודי. אנחנו סורים. כעם אנחנו חיים עם היהודים כמו עם עמים אחרים, אבל אנחנו שונאים את הגזענות שלכם, את הכיבוש ואת הציונות העולמית. הציונות העולמית צריכה היתה להישאר במקומה על כל רעיונותיה בדבר הקמת מדינה מהנילוס ועד הפרת. לב הבעיה במערכת היחסים בינינו היא השאלה הפלשתינית. לולא הבעיה הפלשתינית האם הגולן היה נכבש? האם חצי האי סיני היה נכבש? אני רוצה לדבר איתך על שלום, אבל אם אתה מגרש אותי מביתי איך אתה בא לדבר איתי על שלום? האמת תצא בסופו של דבר אל האור, וכל אחד יקבל את זכויותיו. אם לא בדור שלנו, אז באחד הדורות הבאים. אתם דורשים לשחרר את היהודים ברוסיה מהרוסים ומהגרמנים, תבעתם פיצויים, מדוע אתם לא נותנים לפלשתינים להגיע אפילו אל משא ומתן? דע לך שהצדק הוא כמו פקק משעם: אי־אפשר לשרוף אותו ואי־אפשר להטביע אותו."

נשות מג'דל שמס ממשיכות במסורת

הדב המרקד

אם תתן לאצבעות ללכת על פני מפת רוסיה תגיע לאומסק. להקת הייצוג משם, שהיא מספר אחת של ברית־המועצות, חוזרת לישראל

מאת שמואל בונים

היורד ל„גלסנוסט", הירד למיכאיל — הרוסים באים! להקת הפולקלור הייצוגית־ממלכתית „אומסק" מברית המועצות, המונה 60 רקדנים, זמרים ונגנים (בלליקות) תגיע לישראל ב־17 לספטמבר לשבועיים של הופעות. הלהקה תציג מופע ראווה ססגוני (מאות תלבושות צבעוניות) שיביא לנו את סיביר בשירה, מחול (וירטואוזי) ונגינה.

אם תתן לאצבעות ללכת על פני מפת רוסיה ממוסקבה לכיוון דרום־מזרח תגיע לאומסק וטומסק ושם גם נובוסיבירסק. ואם תמשיך מזרחה תגיע לאגם הגדול בייקל, עליו שרים שירי תהילה רבים, והנהרות אום ואירטיש. (קראתם את מיכאל סטרוגוב? הוא לחם באומסק נגד הטטרים).

פעם היו מובילים ברגל לסיביר אסירים פליליים ופוליטיים כבולים בשרשרות. המסע ארך שנה. שירי־עם רבים מספרים בעצב על גורלם המר של הצועדים. כמו השיר המפורסם צ'ובציק, שבו אחת השורות, כעין נחמה, אומרת: „הרי גם סיביר היא אדמה רוסית". כל הסופרים והמשוררים הגדולים של רוסיה סיפרו על מסע האסירים לסיביר. זה היה לפני 1917. אחרי 1917 התחילו להסיע אסירים ברכבות והסופרים חדלו לכתוב. ועכשיו? שוב מבקיעות קרני השמש במזרח, הפשרת שלגים, וטעמה של תקופה חדשה בפתח — גלסנוסט.

אך נחזור ל„אומסק". ביקור הלהקה הסובייטית הוא צעד נוסף בקשרי התרבות עם ברה"מ שהחלו להתחדש לאחרונה. להקת „אומסק" נוסדה ב־1950. עשרות אמנים שנתקבצו מכל רחבי רוסיה השקיעו את כל מרצם להקמת קולקטיב אמנותי זה. נעשתה עבודת נמלים באיסוף שירים ומנגינות של מחולות־עם בכפרים הפרושים על־פני אדמת רוסיה. צעד אחר צעד שוחזרו המנהגים העתיקים, ההווי הכפרי, התלבושות, השירה, הפולקלור בן מאות השנים. השירים היו, מאז ומתמיד, הביטוי הנאמן ביותר של הנפש הרוסית — בעתות מצוקה ועצבות ובעתות שמחה וקונדסות (צ'סטושקי).

שלוש שנים אחרי היווסדה יצאה הלהקה להופעות מחוץ לגבולות ברה"מ. מאז היא סובבת בעולם ומפזרת ביד רחבה פנינים של השירה העממית הרוסית. כמו, למשל, השיר הידוע על הזמיר היושב על עץ הקלינה וכונה בו את קינו. זהו שיר המלווה את הלהקה כבר 25 שנה ומוצאו בכפר סיבירי נידח. מכאן שסיביר אינה רק ארץ־גזירה. על אדמת סיביר צמחה תרבות עממית עשירה, ולהקת „אומסק" מביאה אלינו את טעמה המר־מתוק.

הדב עם הבללייקה

הדב המרקד עם הבללייקה — המשמש כסימלה של להקת „אומסק", מסובב על פני במות העולם, וכאמור ב־17 לספטמבר יופיע גם אצלנו. להקת „אומסק" כבר ביקרה בארץ. היה זה ב־1965. אז היו עדיין יחסים תקינים בין ישראל לברה"מ ומר צ'ובחין שימש ציר ארצו בישראל. הקהל הישראלי קיבל בהתלהבות עצומה את „אומסק" ולא נתן ללהקה לרדת מהבמה. כהדרן ביצעו האמנים את כל השירים הרוסים שהיו חלק בהווי הישראלי.

ויקטור פריליך מספר שהקשר הראשון נוצר דרך התנועה לידידות ישראל ברית־המועצות. אחר־כך היה טלפון ישיר למוסקבה אל האיש הקובע ב„גוסקונצרט" (האמרגן הממשלתי לחו"ל שליד משרד התרבות הסובייטי), ובעקבות שיחה זאת נסיעה למוסקבה וחתימה על החוזה.

„אני יליד מוסקבה דובר רוסית, המנטליות של הרוסים מוכרת לי, כך שהעניינים הסתדרו בקלי־קלות", הוא אומר.

המנהל האמנותי של הלהקה, אתו נפגש ויקטור פריליך, שאל אותו מה מצב הבגדים בארץ. מתברר שבהיותו עם הלהקה בארץ בביקורה הקודם, קנה חולצה בשוק הכרמל. כשפתח במוסקבה את החבילה התברר שלחולצה יש רק שרוול אחד. (סוחרי שוק הכרמל — התביישו לכם). עם הלהקה יגיע לארץ הזמר ולדימיר מרטינוב, שביקר גם ב־1965. הפעם מצטרפים אליו גם בנו סרגיי (מנגן) וכלתו לודמילה (זמרת). ברוך הבא למרטינובים.

הזמרת נחמה ליפשיץ פגשה את הלהקה בטשקנט בשנת 1965. כשעוד חלמה על עלייה לישראל: „תוך סיבוב הופעות הגעתי לטשקנט. התאכסנתי במלון בו גרו חברי להקת 'אומסק'. הלכתי לראותם בהופעה (זאת להקה נהדרת) והתיידדנו. סיפר לי מנהל הלהקה פנטיוקוב שהם עומדים לנסוע לארץ. היה זה באביב 65. אני התפוצצתי מקנאה שהם עומדים לנסוע לארץ, ואני תקועה בטשקנט. פנטיוקוב סיפר שהם ישירו בארץ גם שיר בעברית, את 'הבה נגילה' וביקש ממני לתקן את ההיגוי של המילים העבריות. שעות ארוכות עמלתי להפוך את 'חוה נגילה' של הזמרים ל'הבה נגילה'. היתה זו משימה בלתי אפשרית. ובאותה הזדמנות גם לימדתי אותם שיר נוסף, 'הבאנו שלום עליכם'. שנשמע בפיהם 'אבנו שלום עליכם'. „כך הם נסעו, עם 'חוה נגילה' ו'אבנו שלום עליכם'" ארצה. ב־1963 הייתי באומסק. היו שם הרבה יהודים ואני שרתי באידיש, וגם שיר אחד בעברית. השיר הראשון ששרתי בעברית, 'יד ענוגה היתה לה.' המנחה הכריז לפני השיר: 'מנגינה ערבית, בעיבודו של המלחין הסובייטי מיכאיל גנסין, מושר במקור'.

עכשיו אני שמחה לפגוש את חברי להקת 'אומסק' בארץ כשאני ישראלית."

כל מי שהתרפק, מאז ומתמיד, על השירים הרוסים יוכל לטעום את טעמם ממקור ראשון. ■

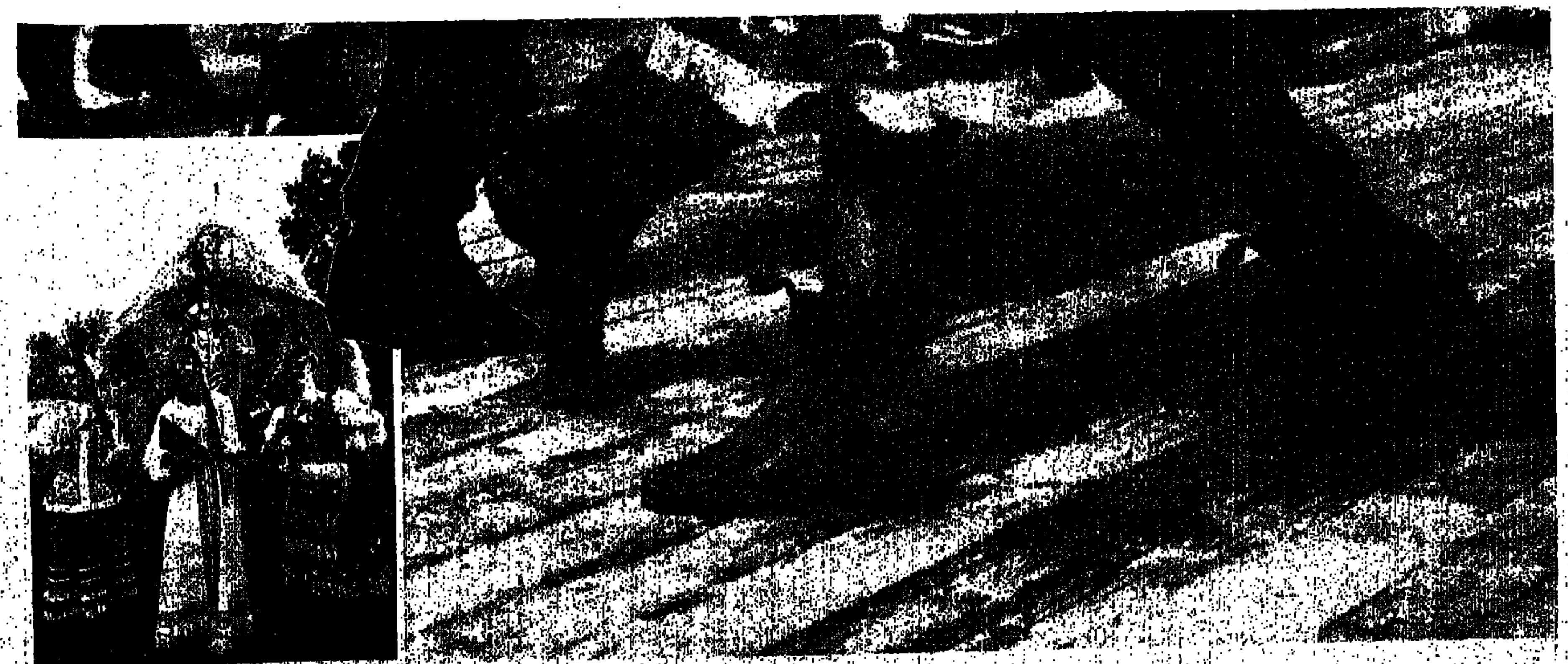

חיה יוסף

משוודיה באהבה

אני לא מתביישת לספר שביליתי כמה ימים טובים של חודש אוגוסט בשוודיה הקרירה, הנקייה, ארץ של אנשים בהירי שיער, תכולי עיניים, שאוהבים לחלק את שמחתם עם אורחים מבחוץ ומבפנים. אחת השמחות שלהם היא להתיישב סביב השולחן ולאכול. ואז שוכחים את כל כללי הדיאטה ורק נהנים.

והנה, חזרתי לארץ החמה, שטופת השמש,

שבה לפני שמתחילים לאכול אומרים: אבל אני בדיאטת הרזיה... ואז המארחים אומרים: זה לא יזיק לך פעם לאכול כמו שצריך. ואת היתר אתם יודעים. תאמינו לי, שאם תאכלו את ה־Sillsalad (סלט דג מלוח) שלהם, אולי לא תורידו כמה גרמים, אבל זה יוסיף לכם המון שמחת חיים. סלט טוב כמו בשוודיה עוד לא אכלתי. אני אמסור לכם את המרשם, ואם תרצו לרזות, אל תוכלו, אבל אז אתם מפסידים:

דג מלוח אחד. מורידים את העור, מנקים ומשרים במים נקיים כ־12 שעות. (אפשר גם לקנות 2 פילה של דג מלוח, ואז אין צורך להשרות.

מפרידים את בשר הדג מן העצמות. חותכים לפרוסות של כ־2 ס"מ רוחב. מניחים בקערה.

מוסיפים 2 תפוחי־אדמה מבושלים, קלופים, חתוכים לקוביות. תפוח־עץ קלוף ופרוס למקלות דקים. מלפפון חמוץ ובצל. פורסים לפרוסות. מוסיפים חצי כוס סלק מבושל, חתוך לקוביות, חצי כוס מי סלק, כף חומץ וכפית סוכר.

מערבבים קלות, מפסים את הקערה ושומרים במקרר לפחות 4 שעות. לפני ההגשה מקשטים בפירורי ביצה קשה ומעל הכל שופכים גביע שמנת חמוצה.

פיץ־פיצה

יד לפה

לכי שלא מבין בגבינות: תודה על גלויתך. חבל, איני יודעת להכין גבינת ריקוטה או מודרלה, אבל אתן לך עצה. אנחנו אוהבים פיצה ואני מכינה את הגבינה לבד וזה יוצא טוב. אני לוקחת בערך כוס גבינת קצ'קבל טובה, לא טרייה (מוטב לתת לה לנוח כמה ימים במקרר עטופה בנייר פרגמנט.) רבע כוס גבינת צאן שמנה, לא מלוחה מדי, ורבע כוס גבינת רוקפור. מגרדים במגררת גסה, מניחים על צלחת לחצי שעה במקום יבש וקריר (לא מקרר) ומפזרים על הפיצה, לפני הכנסתה לתנור.

תנסה פעם לערבב בגבינה כמה אגוזים, או שקדים שבורים.

עולה לארצות הברית

קל מאוד להבדיל בין ישראלי שמטייל בחוץ־לארץ לישראלי שחי שם. המטייל שואל תמיד. איפה החלפת את הכסף ואיפה אפשר לקנות בזול?

מי שחי בחוץ־לארץ שואל: מה נשמע בבית? אחרי כמה דקות אתה מקבל דיווח מדויק למה הוא חי כאן ומדוע ולמה חשוב ללמוד מן הגויים, ומקבל עצות איך אפשר להציל את המצב הכלכלי... המדיני... הביטחוני.

ישראלי אחר אמר לי משהו מוזר וחדש: אני לא ירדתי לארצות הברית... אני עליתי לארצות הברית.

סרט סביב הקרסול

לא יכולתי להאמין, אבל היא באמת לבשה אפודה סגולה וכליכולה הייתה זרועה סרטים קטנים צבעוניים. סרטים כמו אלה שבהם קלענו את הצמות שלנו. ולכל מקום שהסתכלתי... ראיתי סרטים: על הנעליים, הראש, שוזרים בתוך השיער, במחשוף השמלה סביב הקרסול והיוויים... סרטים בכל הצבעים, הגדלים ומכל חומר: טאפטה, משי, חוטים, כסף. הכל הולך. לכן, אם אתן רוצות להיות באופנה, „תסרטו" את עצמכן. זה קל מאוד. להפוך כל מקטורן, חולצה או שמלה המשעממים ביותר. יהפכו לעליזים.

עוד עצה: אם יש כתם. או חור, תכסו בסרט צבעוני, ויחשבו שאתן הולכות באופנה האחרונה.

יצחק, המשורר מקריית־משה

קשה לומר היכן טמונים יכולתו וכשרונו האמיתיים של יצחק, האב בכתיבת שיריו, בהוראת תנ"ך בסמינר למורות בירושלים, בהדרכת טיולים בירושלים, רמת הגולן, שומרון, ים המלח ומדבר יהודה. שיריו לא היו כה רומנטיים, ובלי שמץ של „קיטש", לולא אהב כל כך את נופי הארץ וידע להמחיש זאת. לא זכיתי לטייל עם יצחק שלו, למרות שרוב חברי אמרו: „עד שלא תטיילי בירושלים בהדרכת יצחק, לא תדעי את קסם העיר. אמנם, אחרי הטיול לא תדעי את רגלייך, אבל תדעי את העיר. גם לא זכיתי להשתתף בשיעורי תנ"ך שלו, אבל זכיתי לקרוא את שיריו, ספרו האחרון, העשירי שהתפרסם עד עכשיו, נקרא: „לתור אחרי אשה". חיפשתי הסבר, למה התכוון יצחק שלו ושקעתי בתוך שלל משחקי מילים: לא אכלתי לחם מבלי פור לציפורים / ואת כל התולים הרעבים קראתי אל קריית חלב / לא שלחתי אצבעך להשחית אבק הזהב / בכנפי פרפרים. / לא קראתי זחל מעלה / וששון חגב בעשב / לא חשכה. שם השיר: אבדן האמונה באלוהים. שם עצוב. והעצבות נשקפת מכל דפי הספר.

ידעתי שיצחק שלו חלה לפני כמה שנים. ידעתי שהיה משותק בחלקים שונים של גופו ולא יכול יותר לתור את הארץ כפי שרגיל היה. עיניו נחלשו, ודיבורו נפגע. שמעתי רבות על מלחמתו לשיקום ואיך רעייתו וילדיו, רופאים ואחיות, עמדו לצידו. לעזור, לעודד ולשקם. שלו שכב תקופה ארוכה בבתי־חולים וחזר לביתו מבלי יכולת לצאת לטיוליו האהובים. לאט, לאט הגיעו שמועות שהוא שוב מטייל, לא כמו קודם, אבל לא נכנע, ואפילו מסייר בירושלים עם קבוצת משוגעים לדבר. רציתי לדעת יותר, במיוחד אחרי דפדוף בספר השירים האחרון שלו.

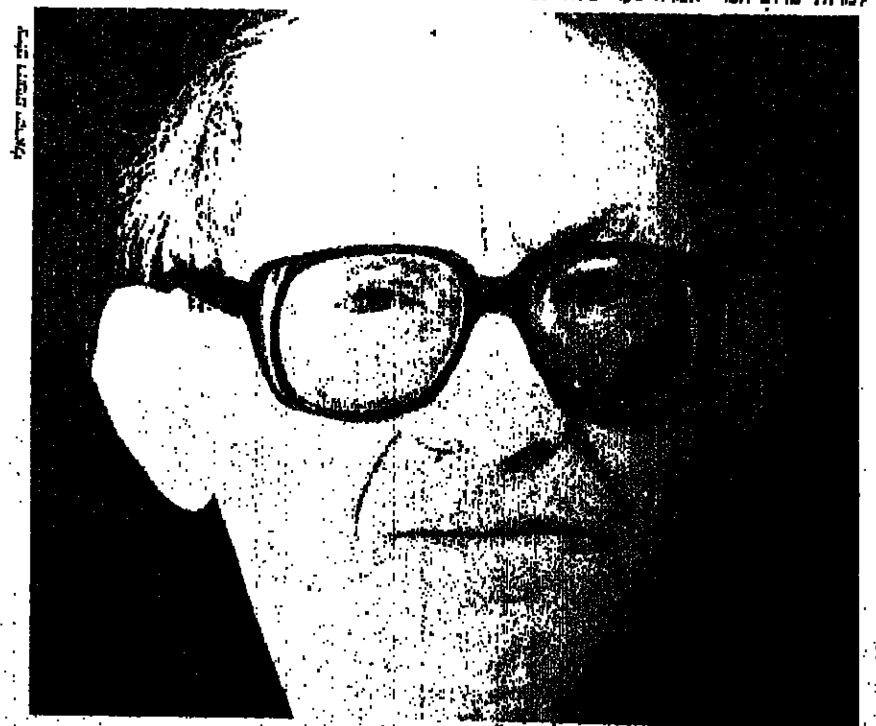

יצחק שלו „אני המשורר, אבא של מאיר"

טלפנתי לביתו וענה לי קול צעיר, צלול ואפילו עליז, שאלתי אפשר לדבר עם יצחק שלו? והאיש מעבר לקו ענה: מדבר.

„סליחה, אתה המשורר יצחק שלו? האבא של מאיר שלו?" האיש פרץ בצחוק וענה בעליזות: „אני המשורר, אבא של מאיר, האיש שאת מחפשת".

יצחק שלו הציל אותי ממצב לא נעים והמסביר בהומור קצת מקאברי: „באמת, מצבי היה מאוד קשה וכשרק התאוששתי קצת נפלתי ונשברה לי איזו חוליה בגב. אני שוב מנסה לקום על רגלי, אבל רק הרגליים נפגעו, הפה והמוח, ואפילו העיניים נהנים מיפי החיים."

שעה קלה דיברנו, ולא שאלתי למה קרא לספר שיריו האחרון: „לתור אחרי אשה".

הגברת עם הפרפר

מחיר החתימה

קנייה נבונה

„אמור לי על מה אתה שוכב ואגיד לך איך אתה ישן". פעם שכבנו על סדינים מכותנה עבה, מעומלנת, מבהיקה בלובן. לפי הסדין אפשר היה לראות, אם ישנו טוב ובשקט — הסדין עדיין צמוד למזרון, ואם לא — הסדין מקומט ומשובש.

היום זה אחרת. המצעים מבד בלתי־מתקמט, אין צורך אפילו לגהצם אחרי הכביסה, ובאימרות מושחל גומי המאפשר להלביש את הסדין על המזרון. השתחררו מן המוסכמה שמצעי מיטה צריכים להיות לבנים. היום אפשר לרכוש אותם בכל צבעי הקשת וגם עם עיטורים רבים. הרבה מעצבי אופנה פלשו גם הם לעיצוב מצעי מיטה.

ניצן, איש הפרסומת של חברת ביתן, מדווח: „חתמנו הנה עם גדעון אוברזון, הוא הכין לנו קולקציה מרשימה ועל כל פריט מודפסת חתימתו. בביתן מייצרים מצעים משני סוגי בד, 100% כותנה ו־50% פוליאסטר. שני הסוגים בלתי־מתקמטים ואין צורך בגיהוץ אחרי הכביסה. אוברזון מעצב מאותם הבדים, אלא שכל פריט בחתימתו יקר ב־25% מהרגיל".

לא שאלתי, כי אני בטוחה שיהיו כאלה שירצו לישון דווקא על חתימתו ודגמיו של אוברזון.

לידה, בגרות, זיקנה, מוות

המשפחה על כרעיה וקרביה

הבמאי אטורה סקולה, בסרטו „המשפחה" מתאר קורותיה של משפחה בורגנית איטלקית, מתחילת המאה ועד שנות השמונים. סבים, סבתות, דודות, משרתת, טבחית, בני דודים, הורים וילדים — מרקם זכרונות פרטיים המרכיבים התגלמות אנושית כללית

מאת יעל ישראל

בעולם שבחוץ יש דרמות, סערות פוליטיות, לטעמים מלחמות; מגלים מחלות וקוראים להן בשם, מגלים נסיובים. כותבים יצירות מופת על הדרמות הגדולות של החיים. ובינתיים, בבית פנימה, החיים חולפים. סתמיים. אירוע קטן, „חסר משמעות", רודף אירוע קטן — והם נאגרים במחסן של הזיכרון הפרטי. ילדות, תקוות ותכניות, כמה שנות עשייה והגיע הזמן ללכת.

המחזוריות הרגילה. תמו חייו של עוד אדם. ומה־מה יישאר בזיכרון של קומץ אנשים, עימם היו לו זיכרונות משותפים, וכשחייהם יסתיימו — הוא יישכח. סופית. וגם תורם להישכח יגיע. ולאן נעלמים כל הזיכרונות של כל האנשים?

„יש מקום לזיכרונות של כל אחד" — אומר הבמאי האיטלקי הנודע אטורה סקולה. סרטו החדש, „המשפחה" („לה פמיליה"), נראה כמו מקדש לזיכרונות הפרטיים; שהם הזיכרונות של כולנו. זוטות קיום, המרכיבות את ההתנסות האנושית הקיבוצית. הסרט מכסה רק רגעים אחדים מתוך שמונים שנות אדם. פרטים פעוטי משמעות, תפלים לכאורה, כמו השעשוע עם הילדים במיטה בבוקר יום א', רגעי מנוחה אקראיים עם אבטיח עסיסי, בלי לעשות שום דבר חשוב, שיחה בטלה ואינטימית על כוס קפה בשעת לילה מאוחרת. כל הפרטים הסתמיים, ההופכים את סרטו של סקולה למאגר של הזיכרון האנושי, שבסופו של דבר מורכב מהרבה פרטים שוליים ומעט מאוד רגעים דרמטיים; אחרי הכל, מה שאנחנו זוכרים באמת, ומנסים להחיות במשך כל החיים הם קרעי זיכרון, איזה זיכרון שולי שמקנן בנו משחר ילדותנו, מבט עיניה של אהובה שכוחה, טעמו של מרק עוף שהכינו לנו בימי חולייננו, או איזו מזחלת שלג חבוטה בשם „רוזבאד". מה שנזכור בערוב ימינו, יהיה אולי רק שם של אהובה, או שמו של סוס מירוץ עליו הפסדנו כסף לפני זמן רב — כפי שמנתחים העיתונאים בסרט „האזרח קיין" את המלה האחרונה שאמר הטייקון קיין.

סקולה מאפשר לנו להציץ ברגעים האינטימיים־מכל בחיי משפחה בורגנית ממוצעת, מראשית המאה ועד שנות ה־80. הסאגה המשפחתית שלו איננה סאגה של ממש, שכן היא פוסחת על הדרמות הסוערות באותה עת בעולם החיצון, כשם שהיא חולפת על פני האירועים „המשמעותיים" בחיים: לידה, נישואין, מוות. מ־1906, השנה בה מתחיל הסרט בטקס טבילתו של קארלו, ראש המשפחה, שהוא צירו של הסרט — ועד 1986. כאשר ייאסף אל אבותיו — אנו פוקדים את ביתו בכל עשור. ברקע מלווה אותנו המונולוג המפואר שלו. איש בן 80 נזכר ברגעים בחייו. תמיד זיכרונות מהבית פנימה. שהוא עולם ומלואו, מעין מיקרוקוסמוס אנושי.

חכמת ההשלמה

הסרט מתרחש כולו בבית המשפחה. פעם בחדר זה ופעם באחר. בין זיכרון לזיכרון מפריד המסדרון הארוך, כמו שבנו בבתים של פעם. המסדרון הוא גם סמל לנבכי הזיכרון האנושי, וסקולה לוקח אותנו למסע קטן בתוכו — כמעט מעשה פרוסטיאני מצידו — וכך הצופה יכול, בכל רגע, להיכנס לסרט עם זיכרונותיו הפרטיים. יש מקום לזיכרונות של כל אחד. הזיכרונות נשמרים.

אנו פוקדים את המשפחה כשהיא עדיין שבט מורחב, כמעט חמולה, עם הרבה אהבה וחום, וגם עם שפע מריבות. כולם יודעים על העסקים של כולם. משפחתו של קארלו היא משפחה טיפוסית, כשם שהוא כל־אדם. הדמויות בסרט מוכרות מסרטי משפחה אחרים. ישנן הדודות, הדוקות הזקנות והנרגזות, ישנו הכבשה השחורה של המשפחה שלא יצליח בשום עסק שייקח לידיו, ישנו הטמבל של המשפחה, וישנה המרדנית היפהפייה שתעשה קריירה ותוותר על חיי משפחה. ולא נפקדת גם המחזוריות שבחיים. קארלו הוא העתק של סבו, מציית למסורת המשפחתית בכך, שימשיך להיות ראש השבט המשפחתי המצטמק. פעם, כשהיה בעל בעמיו, נכדו ישב לרגליו ועכשיו הנכד מאכיל אותו דייסה בכפית. אנו עוברים עם קארלו (אותו מגלם ויטוריו גאסמאן) רגעים בילדותו. אהבה ראשונה ואידילית אותה ישא עד יום מותו; חיי משפחה שלווים לצד אשה אוהבת, גידול ילדים ונכדים. אנו עומדים על דקויות כמאבק בין הדודות, ותוזים בתפאורות התא המשפחתי. עד שבסוף הסרט מתגוררים בבית, ששימש קודם למגורי כמה משפחות, רק שני אנשים: הזקן ונכדו.

הזיכרונות, בסרטו של סקולה, אינם זיכרונות אישיים של משפחתו. „המשפחה" אינו סרט נוסטלגי או מסע אל הילדות הפרטית של הבמאי, כמו שהיו: „אמרקורד" של פליני, „ימי רדיו" של וודי אלן, או „פאני ואלכסנדר" של ברגמן, אף שההתעכבות על פרטים אזוטריים מהחיים — מזכירה סרטים אלו. המבט על העבר הוא נוסטלגי רק למראית עין. למרות החביבות בתיאור האנקדוטות העממיות המסופרות בחום אנושי נוגע ללב, למרות כל הנונות (הסבתות), הטיות (הדודות) והסולְדות (האחיות) הציוריות הגודשות את המשפחה, ולמרות הפיקנטריה בסצינות המשפחתיות הפולקלוריסטיות הגודשות את הסרט — אין לטעות. הנוסטלגיה היא מעטפת חיצונית, כשם שעליזות הרמויות אינה אלא כיסוי על עצבות כוססת, והרגשת בדידות.

באנדרסטייטמנט חכם, ובמבט חודר וקודר, דן סקולה בקיום האנושי, ובמסתורין, או בסתמיות, של החיים. כל סרטיו של סקולה הריפו את הניחוח הכאב וההתרסה, או במקרה של „המשפחה", את חכמת ההשלמה. אם מישהו תוהה איך קרה שהקדרות של „יום מיוחד" או הייאוש של „משפחת המלוכלכים", פינו מקומם לעדינות המגע — יסיר נא את הספקות מליבו. סקולה הוא עדיין ראש לפסימיסטים. לא ראינו אצל גיבורי סרטו ולו רגע אחד של אושר שלם, בכל אותם רגעים האמורים להיות מאושרים בחיינו. האושר הוא קטן, מתמוסס. והעצב והסתמיות ממלאים את השאר.

קארלו, גיבור סרטו, לא עשה משהו גדול בחייו, לא השפיע על גורלות של אחרים, לא חולל מהפכות, לא התפרסם ברבים. הוא חי לו בשוליים בשמרנות ובנעימות בחיק משפחתו, ללא דרמות, משם השקיף ללא כל מעורבות על מה שאחרים עושים והוא לא יעשה לעולם. ובכל זאת, היה מי שנזקק לו, וגם זיקנתו מכובדת. אמנם אינו אלא פרודה בקוסמוס האנושי שאינו מבחין בין אחד לאחר, שדורש הוכחות כדי להיחרט בזיכרון ההיסטורי. ובכל זאת היה לו מקום תחת השמש. „למרות כל הבעיות והצרות, אכזבות, אי־הבנות ומזימות" אומר סקולה, „היו חייו של קארלו כחיי כולנו. חיים ראויים". חכמת ההשלמה.

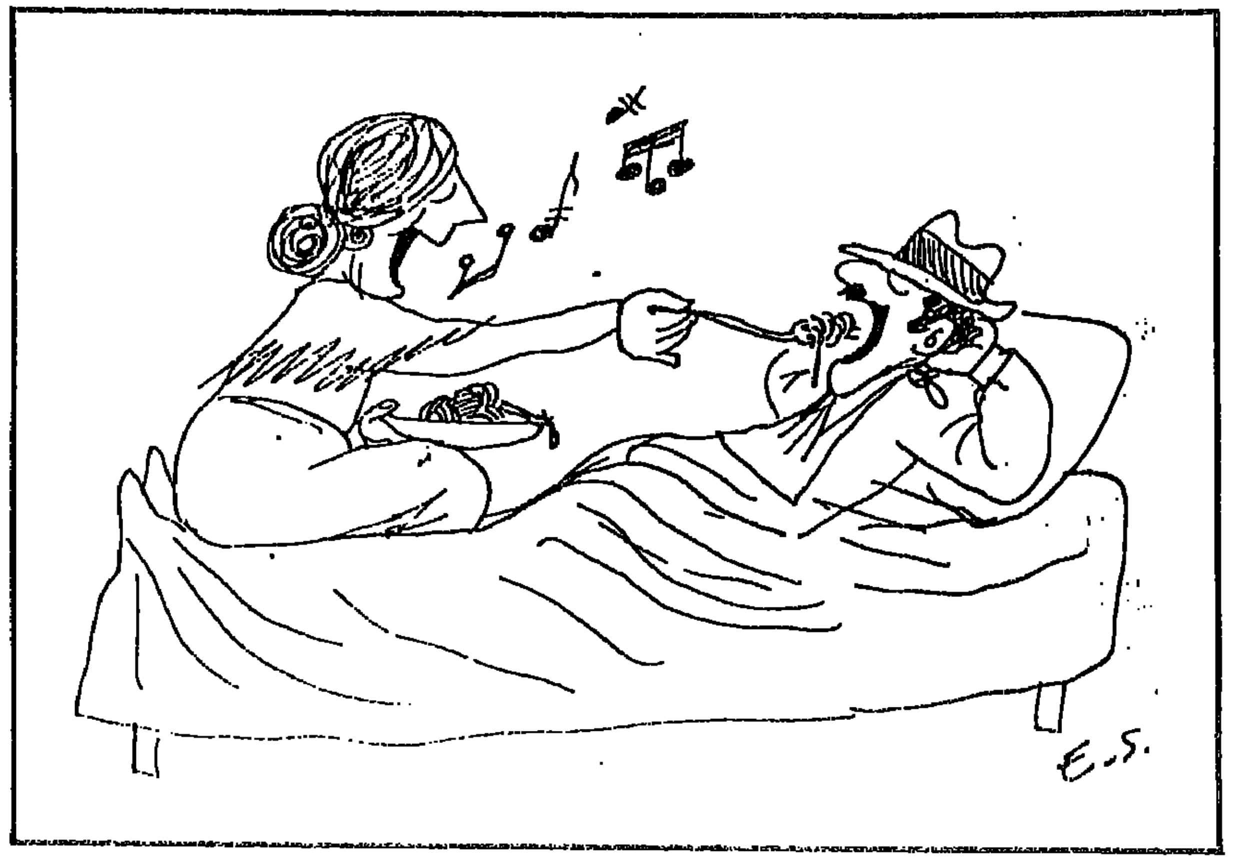

רישום של הבמאי אטורה סקולה על אחת הסצינות בסרט „המשפחה"

החמולות של אטורה סקולה

הבמאי האיטלקי **אטורה סקולה** (56), מודה שתמיד נמשך לסרטי משפחה. בארץ הוקרנו רק אחדים מסרטיו. שניים מהם בלתי נשכחים, שניהם עוסקים במשפחה האיטלקית ובהשפעותיה על הפרט: „משפחת המלוכלכים" משנת 75, היה גרוטסקה אנרכיסטית קיצונית על חמולה ענקית שגרה בשכונת עוני איטלקית במצוקה נוראה. חיו שם אלימות, גילוי עריוות, פשע וחרבה גועל. סרט שלא ריחם על הצופה האיסטניס. „יום מיוחד" משנת 77 עוסק בפליטי המשפחה האיטלקית. יום אחד ללא דרמות בשנת 1940, בחייהם של עקרת בית וולדנית וחומוסקסואל מפוחד. שני מדוכאים המסמלים את הנפגעים העיקריים בשלטון פשיסטי. שני אומללים הרוקמים פינת אוטונומיה אישית כשברקע נשמע קולו של הרדיו המביא בשידור ישיר את עצרת העם לכבוד האיחוד ההיסטורי בין הדוצ'ה להיטלר. בשני הסרטים היה מסר חברתי־פוליטי חזק. בסרטו החדש: „המשפחה" השאיר סקולה את הגרעין האנושי, ללא ספחים של ביקורת חברתית. אומר סקולה: „כמעט כל במאי השתוקק לעשות סרט על חיי משפחה. במוקדם או במאוחר הוא עושה אותו, או לפחות חלקים ממנו. ואז הוא עושה אותו שוב. עד כמה שהדבר נוגע לי, כמעט עשרה מכל סרטיי היו אודות חיי משפחה, או לפחות משפחה היתה מעורבת בסיפור.

בסרט זה המשפחה היא הנושא היחיד. כל הסיפור מתרחש בבית אחד. המצלמה רואה רק את מה שהדמויות יכולות לראות כשהם בפנים. ברגע שהם יוצאים החוצה אנו מאבדים את עניננו. לצאת החוצה מהבית פירושו לצאת החוצה מהסרט.

בסרטים יש תמיד התייחסות לחיי הבמאי. בסרט „המשפחה" ניתן גם מקום לחיי הצופה, וכל הסצינות המשמעותיות הושמטו, משום שברצוני היה לתת לקהל אפשרות להשלים את החללים בזכרונותיו האישיים".

פאני ארדן ופיליפ נוארה

חשבון נפש בגיל שמונים

שמי הוא קרלו. נולדתי בבית זה לפני שמונים שנה, באותו חלק של רומא הנקרא „פרטי" (שדות). אז היתה זו שכונה חדשה שהוקמה על שדות שהקיפו את טירת סנט אנג'לו. הדירה בקומה הראשונה היתה חדשה. היו לה מרפסות שהיו מוגנות מהשמש על ידי העצים, מסדרון ארוך, ומרפסת ארוכה מעל לחצר.

מאז ומתמיד התגוררתי בבית זה: זהו ביתי, בית משפחתי. מישהו כתב שכשיש לך משפחה זה כמו למסור בני ערובה לידי הגורל: אשה וילדים מונעים ביצוע כל פרוייקט גדול, בין אם הפרוייקט מכובד או לא. אינני מקבל דעה זו; מאז ומתמיד האמנתי שמשפחות קיימות למען גברים ונשים, על מנת שיסייעו זה לזו, כדי לחיות, לאהוב ולהגשים הישגים גדולים.

עד כמה שהדבר נוגע לי, מעולם לא עשיתי מעשים גדולים. אחרים עשו אותם במקומי, במקומנו. מחוץ לחלונות ביתי חיו מלחמות, מהפכות, ציפיות גדולות, ואכזבות. בפנים היו המלחמות שלנו: בריקודות בין המטבח לחדר האוכל, הסכמי שביתת אש במסדרון, הרמת כוסית לשלום בסלון, מחולות שנועדו לקדם בברכה בעלי־ברית חדשים, תבוסות, ניצחונות בלתי צפויים, וכשלונות.

נולדתי בבית זה ב־1906, זו היתה משפחה גדולה. אז נשמעו קולות צחוק רבים בבית. לימים נישאתי לביאטריס, אחותה של אדריאנה, אהובתי. פאולינו ומדלנה נולדו, וכמוני בזמני, גם הם למדו לרכב על אופניים במסדרון ובעקבותיהם נגררת אדלינה, המשרתת הנרגזת.

כאשר אתה סוקר אירועים משפחתיים מסוג זה, אינך יודע אם לצחוק או לבכות. כעת, כשאני כבר זקן, אני צוחק מדברים שגרמו לי לבכות, ולהיפך. למשל, ממה שהסתיר מאחוריו מרץ החיים של ג'וליו אחי. קרלטו, נכדי, שגר עימי כיום, מספר לי זאת משום שהפכתי להיות אדם חכם וגיליתי את ההרמוניה של הניגודים. ייתכן שכך הוא הדבר, אך אינני מרגיש כל כך חכם. אני מרגיש שמח בחלקי ועצוב, בעת ובעונה אחת. זה הכל.

והיום, ב־1986, קרלטו קיבץ את כל המשפחה לבית זה, כמו בימים הטובים. מניח שאשמח על זה. אמרתי לו שלא רציתי לראות איש, שאנשים זקנים חייבים להישאר לבד, ואפילו זרקתי עליו נעל. למרות הכל. אני חושב שאולי היה זה רעיון טוב. אולי יהיה זה חג המולד האחרון שלי.

המשטרה מדכאת הפגנה אזרחית נגד השלטון הצבאי

עלייתו ורציחתו של סלוודור איינדה

דרכו של סלוודור איינדה לשלטון בצ'ילה לא היתה קלה. שלוש פעמים היה מועמד לנשיאות ורק ב־1970 זכתה מפלגתו ברוב יחסי. לפני 14 שנה נרצח על־ידי קציני צבאו שפרצו לארמונו ובכך נסתיים עידן החזית־העממית של מפלגות השמאל בצ'ילה

מאת יהודה צור

היום לפני 14 שנה, סמוך לשעת הצהריים, נרצח נשיא צ'ילה סלוודור איינדה על ידי קציני צבאו שפרצו לארמונו. בכך בא הקץ לאלף ימי שלטון של החזית העממית של מפלגות השמאל, שניסו להגשים סוציאליזם באורח דמוקרטי.

שנים רבות צעד איינדה בדרכו לשלטון, אולם כאשר הגיע אליו לא נישא על גבי רוב מוחץ של בני עמו, שרצו לכונן משטר סוציאליסטי; הוא החל לכהן כנשיא כאשר מאחוריו רק שליש מבני צ'ילה. הקושי הראשון שעמד בפני משטרו של איינדה לא היה התנגדות של האימפריאליזם האמריקני כפי שמרבים לפרסם בספרות השמאלנית ברחבי העולם, אלא העובדה שלפחות שניים מכל שלושה צ'יליאנים לא רצו את איינדה בשלטון. הם קיבלוהו, לאמיתו של דבר, דווקא בגלל כיבוד הדמוקרטיה מצד חברי הקונגרס בצ'ילה משתי מפלגות הימין הגדולות.

אין ספק שהתערבותם של גורמי חוץ, כמו הסי.איי.איי האמריקני, חברות גדולות, כגון: איי.טי.טי הכל־יכולה וכן לרבים במימשלו של ניכסון, היה משקל רב בקשיים שעמדו בפני איינדה והם תרמו, ללא ספק, לגיבוש חזית הימין נגדו, שבסופו של דבר הביאה להפלתו. אולם, כרגיל, יש למצוא את עיקר הגורמים שהביאו להפיכה נגד איינדה דווקא בבני צ'ילה עצמם, גם אם הם זכו לסיוע מבחוץ. על־פי אומדנים רשמיים שפרסם הסנאט האמריקני ב־1975, בתום חקירה ממצה של פעולות הארגונים החשאיים של ארה"ב בצ'ילה, נמסר שהאמריקנים השקיעו כ־11 מיליון דולר מ־1963 עד להפלתו של איינדה.

דרכו של איינדה לשלטון

דרכו של איינדה לשלטון לא היתה קלה, במשטר דמוקרטי ששרר בצ'ילה בשנות ה־50 וה־60, עד שנבחר לנשיא ב־1970. שלוש פעמים היה מועמד לנשיאות בבחירות המתקיימות מדי שש שנים בארצו; פעמיים היה מועמד מטעם המפלגה הסוציאליסטית, ונכשל. בפעם השלישית, ב־1964, עמד בראש „האחדות העממית" חזית של מפלגות השמאל שכללה את הקומוניסטים, הסוציאליסטים וכמה קבוצות שמאל קיצוניות יותר. גם אז נכשל איינדה ולנשיא נבחר אדוארדו פריי מטעם הדמו־נוצרים, המפלגה הגדולה ביותר אז בצ'ילה.

רק ב־1970 זכתה מפלגתו של איינדה ברוב יחסי. בבחירות שנערכו ב־4 בספטמבר אותה שנה, קיבל איינדה 36.3 אחוזים, מפלגת הימין הלאומנית זכתה ב־34.8 אחוזים והדמו־נוצרים 28 אחוזים.

יש לציין שהחוקה בצ'ילה, שאושרה ב־1925, לא קבעה שהמפלגה הזוכה ברוב יחסי תגיע לשלטון באורח אוטומטי. הסעיף המתאים בחוקה ציין במפורש שהקונגרס הוא זה שיקבע מי ייבחר לנשיא במקרים של רוב יחסי, כמו שהיה ב־1970. אמנם המסורת של 50 השנים האחרונות קבעה שמי שזוכה ברוב ייבחר לנשיא, אולם עד כה לא היה מקרה כזה, כשרק אחוז אחד הפריד בין מפלגת הימין לבין חזית השמאל, כל זה קרה כאשר באוויר ריחפו שמועות על ניסיונות הפיכה, ועל התנגדות עיקשת לאיינדה מצד חוגים רחבים בצ'ילה אשר, למעשה, לא זכה גם בפעם הרביעית בתמיכה של רוב בקרב עמו. נשיא צ'ילה, אדוארדו פריי, מהדמו־נוצרים לא רצה ששמו יהיה קשור בנסיונות להטיית המסורת החוקתית. הוא הצביע בעד איינדה וכך נבחר הלה לנשיא. אולם בעיותיו התחילו כיום בו הגיע לכס השלטון.

צעד מחושב

כמה חודשים לפני שאושרה בחירתו של איינדה נרצח הגנרל רנה שניידר, מפקד צבא צ'ילה, על־ידי גופים ימניים בצבא, שניסו בדרך זו לסלק מכשול בדרך להפיכה צבאית. שניידר נרצח אמנם, אך צבא צ'ילה סירב בתוקף להתערב בבחירתו של איינדה. במקום שניידר נבחר כרמטכ"ל הגנרל פרטס, בעל מגמות שמרניות, תפקיד בו כיהן עד שהתפטר, שבועיים לפני ההפיכה נגד איינדה והלך לגלות בארגנטינה. (שם נרצח שנה מאוחר יותר על־ידי שליחיו של פינוצ'ה). כבר מרגע הראשון התייצב הגנרל פרטס לצד איינדה, ועימו החלק העיקרי של הצבא אשר נצמד למסורת בת 50 שנה, מאז 1932 של כיבוד החוקה בצ'ילה.

צבא צ'ילה קיבל בהערכה רבה את בחירתו של פרטס, שהחל בתפקידו עשרה ימים לפני כניסתו של איינדה לשלטון בעקבות רצח שניידר. במקום לגרום לפיטוריהם של 14 גנרלים, כדי לבחור קצין בעל נטיות סוציאליסטיות, העדיף איינדה דווקא את הגנרל הבא בתור לפי הוותק אחרי שניידר. הקצונה הבכירה העריכה את צעדו של איינדה שהתכוון לשמור על שלמות הצבא בהימנעות מסילוקם של גנרלים מסיבות פוליטיות, ודבקותו בחוק הצבאי.

איינדה לא הזניח כהוא־זה את כוחו של הצבא, ובין 1970 ל־1972, תוך ניסיון לבודד את הקצינים שדגלו בהפיכה צבאית השקיע איינדה מאמצים רבים ברכישת ציוד צבאי. יש לציין שמאז נובמבר 1970, כאשר נבחר איינדה, עד ל־10 בספטמבר 1973, יום לפני ההפיכה נגדו לא התייצבו מעולם מפקדי צבא צ'ילה, על שלושת חיילותיו, בפני איינדה בתביעות אזרחיות כלשהן. ההיפך הוא הנכון. אמנם היו ניסיונות של הפיכה במהלך שלטונו של איינדה, אבל הם דוכאו מבעוד מועד, בעיקר על־ידי מפקדי הצבא עצמם, אשר סירבו בתוקף לחולל הפיכה צבאית ובכך, בעקיפין, סייעו לאיינדה להמשיך בשלטון.

שמאל קיצוני מול איינדה

פרשנים שמאלנים טוענים ששלטונו של איינדה נדון לכישלון בגלל התנגדות כוחות הימין מחוץ ומהבית. אולם את הסיבות לכשלונותיו של איינדה יש למצוא דווקא בין תומכיו. פרסומים רבים מעידים שמדיניותה של ארה"ב והמפלגה הדמו־נוצרית הגדולה בצ'ילה, גרסו שיש לתת לאיינדה „להתכשל בבעיותיו" עוד שלוש שנים כך שבבחירות, שאמורות היו להתקיים ב־1976, יסלק העם הצ'יליאני בעצמו, בבחירות דמוקרטיות, את איינדה מן השלטון. ג'ק רוביסק' הממונה על הנושאים הלטינו־אמריקניים במשרד החוץ האמריקני אמר כמה חודשים לפני הפלתו של איינדה „לא היה זה עניננו שהצבא יתפוס את השלטון. היה טוב יותר אילולא סיים איינדה את כהונתו, כי אנו בטוחים שהוא היה ממשיך להוביל את ארצו ואת עמו למשבר כלכלי ולפשיטת רגל. כך היה מאבד הסוציאליזם כל סיכוי בעיני העם הצ'יליאני, שהיה רואה במו עיניו שהסוציאליזם, למעשה, אינו מתפקד ואינו מסוגל למלא את צרכי העם. אולם, למרבה הצער, הלקח הזה שרצינו שהעם הצ'יליאני ילמד לא פעל בגלל ההפיכה הצבאית, וכך המצב נשאר מעורפל ונתן פתח לתומכי איינדה להמשיך לטעון ששלטונו הצליח".

אם בוחנים היטב את הקשיים שהעמידו האמריקנים בפני שלטונו של איינדה, מבינים שצעדיהם היו מהוססים ואיטיים מדי, אם אכן רצו לסלקו מן השלטון בהפיכה צבאית. הכל מצביע על כך שהסגר האמריקני בכל הקשור למתן אשראי, הקשיים במכירת הנחושת הצ'יליאנית (מקור ההכנסה העיקרי של צ'ילה במטבע חוץ) והסירוב למתן הלוואות לפיתוח הארץ, נעשו כך שהמשבר היה חמור אך לא פתאומי. התיאור מתאים לדבריו של ג'ק רוביסק, שהאמריקנים התכוונו אולי לא לחולל הפיכה נגד איינדה, אלא לאפשר לו לסיים במשבר כלכלי עמוק את שלטונו.

אולם אלה שעמדו כמכשול נגד איינדה עצמו מידי יום היו חלק מתומכיו. שתי המפלגות העיקריות שעמדו מאחורי איינדה היו הקומוניסטים והסוציאליסטים. איינדה חש נוח יותר דווקא עם תומכיו הקומוניסטים, ולא עם אנשי מפלגתו. הסוציאליסטית שמנהיגה, אלטמירנו, ביקר ללא הרף את צעדיו. הקומוניסטים הטיפו להבנה לאומית במיטב המסורת של חזית עממית, הם דגלו בשיחות ואף בהקמת ברית עם הדמו־נוצרים, בעוד שהסוציאליסטים צידדו במשא ומתן עם ארה"ב, וגיבשו עמדות קשוחות נגד אותם גורמים שהקומוניסטים רצו בקירבתם. הסוציאליסטים היו קהי חושים ומועטי הבנה לתהליכים המתרחשים נגד עיניהם, וסירבו בתוקף להבין את הקשיים שעמדו מול איינדה. המפלגה הסוציאליסטית הפכה לקרבן של תעמולתה. נראה שבמקום לנתח את המציאות היא העדיפה להאמין יותר לפרקי תעמולה שהפיצה כאשר גרסה שהמפלגה הסוציאליסטית זוכה לתמיכת העם כולו בעוד שמעולם לא הגיעה ליותר מ־20 אחוז. הסוציאליסטים היו קשורים להבטחות שניתנו לא רק על־ידי איינדה ב־1970, אלא גם בשלוש מערכות הבחירות שקדמו, בהן איינדה היה מועמד תמיד.

בעיקר, חששו הסוציאליסטים מהתחרות המתמדת עם גופים מהפכניים, כמו תנועת „מיר", התנועה העממית המהפכנית, המורכבת מסטודנטים של המעמד הבינוני, אשר השתמשו בתעמולתם במרקסיזם תוך שימוש סלקטיבי בסיסמאות תלושות מהקשרים (דבר המקובל על רבים מהמהפכנים בעולם השלישי). ה„מיר" חיבלה למעשה בדרכו של איינדה יותר מכל גורם אחר, לפחות בכל הקשור לחיזוק מעמדו. מאז שאיינדה הגיע לשלטון הותקפה החזית העממית ללא הרף על־ידי תנועת השמאל המהפכני „מיר", אשר האשימה את איינדה ואנשיו כ„רפורמיסטים" ולא כמהפכנים אמיתיים. כאשר איינדה הכריז על רפורמה אגררית מקיפה בארץ, הסיתו אנשי „מיר" את האיכרים לתפוס אדמות, אולם לא של בעלי האחוזות הגדולים אלא דווקא של איכרים מהמעמד הבינוני והנמוך. כך הצליחו אנשי „מיר" להפריד בין תומכיו של איינדה ורבבות איכרים, שעד אז תמכו בצעדיו של איינדה, נפגעו והעבירו את תמיכתם לימין. בזמן שאיינדה ניסה לרצות את המעמד הבינוני, התעשיינים הבינוניים והסוחרים, פעלו אנשי השמאל הקיצוני של „מיר", וגופים אחרים כדי להשתלט על בתי חרושת, בתי מלאכה, ואלפי חנויות מסחר אשר לדבריהם „נהפכים עתה לחלק מהשלטון המהפכני".

השמאל לטובת הימין

רק בשנת 1972 הלכה והתגבשה חזית רחבה יותר נגד שלטונו של איינדה, בעיקר עקב צעדיהם של אנשי שמאל קיצוניים, אשר דחפו מגזרים רחבים של המעמד הבינוני אל תוך זרועותיהם של אנשי הימין באופוזיציה של איינדה. תנועת „מיר" מצאה תומכים גם במפלגה הסוציאליסטית, אשר חלקים רבים ממנה דגלו גם בשיטות אלימות וצידדו בהתנגשות עם הימין. החודשים האחרונים בשלטונו של איינדה אופיינו בתחרות קשה בין הימין לבין השמאל הקיצוני מי יגיע ראשון להתנגשות אלימה. בסוף פברואר 1973 נעשה פומבי, בפעם הראשונה מאז כינונה של החזית העממית, לחילוקי דעות חריפים בין הסוציאליסטים לבין הקומוניסטים. שר הכלכלה הקומוניסטי הורה להחזיר לבעליהם אלפי תעשיות קטנות ובינוניות, שהופקעו על־ידי גופי השמאל הקיצוני. הסוציאליסטים פרסמו הודעה רשמית נגד צעדו של השר הקומוניסטי. איינדה התייצב דווקא נגד אנשי מפלגתו. מיליון דולר הושקעו על־ידי הסי.איי.איי.

בעידוד השובתים, אולם רבבות המובילים שבתו כי באמת ובתמים פגע המצב הכלכלי בכיסם ובמעמדם, ורבים מהם עמדו בפני פשיטת רגל. כידוע, אי־אפשר לצפות ממאות אלפים להבין את הסיבות העמוקות למשברים הכלכליים. עשרה מיליון הצ'יליאנים ראו שהאינפלציה גואה ל־400 אחוזים, שמחירה של הנחושת יורד בשוק העולמי, שברית המועצות, אשר התבקשה על־ידי איינדה להלוות 500 מיליון דולר נתנה רק 29, וגם זה בקושי, שהתורים למצרכים חיוניים נעשים ארוכים יותר מדי יום, שהחקלאות, למרות הרפורמה האגררית, מייצרת פחות ופחות. הדבר לא הוסיף הרבה תמיכה לאיינדה, למרות שבבחירות לפרלמנט במרץ 1973, הצליחו מפלגות השמאל להגיע ל־43 אחוז של הקולות, למרות 57 אחוז של הימין. איינדה פירש זאת כתמיכה עממית בשלטונו, אולם הדמו־נוצרי פריי צדק אולי כשאמר: „בדמוקרטיה צריכים למעלה מ־50 אחוזים כדי לקבל רוב".

בחודשים האחרונים לשלטונו נקלע איינדה לקשיים חמורים. כאשר הקונגרס בשליטת האופוזיציה סירב לשתף פעולה עמו ואף פתח בהליכים להדיחו מהשלטון, איינדה החל לשלוט על־פי צווים נשיאותיים, שערכם החוקי היה מוטל בספק. המשבר הכלכלי הלך והחריף, והוא פנה אל הצבא לתמוך בפועל בשלטון, פשוטו כמשמעו, ליד איינדה. ביולי ובאוגוסט 73 התסיסה בצבא הלכה וגברה.

פינוצ'ה מדיח את איינדה

כאשר ממשלתו של איינדה ניסתה שוב לשלוח לפנסיה מוקדמת גנרלים ואדמירלים, סירב הצבא להסכים לכך. עד לשבוע השלישי של אוגוסט 73 היתה צמרת הצבא מחולקת לשלושה זרמים עיקריים; ● הזרם הראשון, שבו כ־5 גנרלים, התייצב לצד הרמטכ"ל פרטס שתבע את כיבוד החוקה הדמוקרטית וציות לנשיא. כאשר התפטר פרטס, ועימו כמה גנרלים מתומכי איינדה, קבוצה זאת התפרקה למעשה. ● קבוצה שנייה שהיתה במיעוט קטן של כמה גנרלים ואדמירלים, תבעה בתוקף את סילוקו האלים של השלטון על־ידי הפיכה צבאית. ● קבוצה שלישית, שהיתה הרוב, רצתה להכריח את איינדה למסור את השלטון המעשי לכוחות המזוינים. הם רצו שהדבר ייעשה בשני צעדים: מצד אחד ללחוץ על איינדה להקים ממשלה של אנשי צבא, לאמור לסלק את החזית העממית מן השלטון המעשי. מצד שני, לאחר שאיינדה יקבל את „ההצעה שאין לסרב לה" של הצבא, הוא יוכל להמשיך לכהן כנשיא. בנוסף לכך תבעה הקבוצה הזאת להבהיר לאיינדה שאם לא יקבל הצעה זו, הכוחות המזוינים יפסיקו לציית לו: על פי הקבוצה הזאת תתפוס את השלטון במקרה כזה המפלגה הדמו־נוצרית.

אולם רק בסוף אוגוסט וראשית ספטמבר נוצר המפגש והתיאום בין שלושת הזרמים, כאשר פינוצ'ה, שנבחר כרמטכ"ל על־ידי איינדה העמיד את עצמו לשירות ההפיכה הצבאית. אז, בפעם הראשונה, החל צבא צ'ילה לפעול במרץ לסילוקו של איינדה. הפעם ההוראות להפיכה באו מפינוצ'ה, כמפקד עליון של הצבא, וגם אם קצינים רבים הופתעו ואחרים סולקו, רוב־רובו של המערך הצבאי ציית. וכך, הצבא ממושמע, ציית לפינוצ'ה שנבחר להגן על השלטון החוקתי, סילק את איינדה ונטל בפעם הראשונה בחמישים השנים שקדמו לכך את השלטון המלא, הנמשך עד עצם היום הזה.

המחיר היה כבד. בין 30 ל־40 אלף הרוגים, 200 אלף צ'יליאנים בבתי הכלא של הדיקטטורה ורבבות גולים, עינויים, משבר כלכלי עמוק וסילוק כל הגנרלים והאדמירלים אשר ב־14 השנים האחרונות תבעו מפינוצ'ה לכונן שוב שלטון דמוקרטי. רק שניים: פינוצ'ה עצמו ומפקד חיל הים נותרו מן הכת הצבאית המקורית. ספק רב אם כל עוד חי פינוצ'ה יוחלף השלטון בארצו, ורק אם הצבא יחולל הפיכה צבאית, או יתבע ממנו להסתלק, יקום משטר דמוקרטי במקום פינוצ'ה. ■

חייו של איינדה

סלבדור איסבליני דל סגרדו קורסון דה חסוס איינדה גוסנס (כזה היה שמו המלא) סולק מבית הספר לרפואה, נאסר והוגלה בצעירותו בשל פעולות חתרניות, לדברי מאשימיו, שביצע בשנת 1932. הצעיר, שנולד ב־1908, הורשה אחר כך לחזור לקבל תואר ד"ר, אולם לא הצליח להסתדר בשום מישרה רפואית פרט להיותו עוזר לחוקר מקרי מוות, אולי בגלל הסיבה הפשוטה שלא היו נבחנים רבים לקבל את התפקיד, בעיר הנמל ולפראיסו. בשעות הפנאי שנותרו לו מנתיחת גוויות הוא התעניין בבעיות סוציאליות כגון תת־תזונה, הפלות ותמותת ילדים.

בשנת 37 רץ לבית הנבחרים ובגיל 31 היה שר הבריאות בממשלת חזית השמאל הראשונה שקמה בצ'ילה. מאוחר יותר נבחר למזכ"ל המפלגה הסוציאליסטית ולבסוף הגיע לסנאט, בו ישב 27 שנים עד שנבחר לנשיא.

סלוודור איינדה: „כבר אמרו עלי דברים רבים, אך מעולם לא אמרו שאני גנב"

הוא היה איש ישר ואפילו המושבעים שבשונאיו לא האשימוהו מעולם בהתעשרות אישית, ומבחינה זו היה יוצא דופן בין הפוליטיקאים בדרום אמריקה. חומר לרכילות סיפקו לכל היותר יחסיו עם המין היפה, למרות שהיה נשוי עשרות שנים ואב לשלוש בנות, שאחת מהן התאבדה ב־77 בבירת קובה. הוא עצמו נהג לומר „כבר אמרו עלי דברים רבים, אך מעולם לא טענו שאני גנב או הומו".

איינדה אהד את הנושא היהודי ומעטים יודעים שבהיותו שר הבריאות, בסוף שנות ה־30, הוא פעל במרץ כדי לאפשר את כניסתם לצ'ילה של מאות מהגרים מאוסטריה וגרמניה, יהודים שנמלטו בימים האחרונים לפני פרוץ הקרבות של מלחמת העולם ה־2. עוד לפני שנבחר לנשיאות קבל איינדה על ששגרירות ישראל בצ'ילה לא מזמינה את אנשי השמאל למסיבותיה. נשיא צ'ילה הביך את השליטים הקומוניסטים בהשקפותיו הבלתי אורתודוקסיות ובכללן סירובו להגדיר את ישראל כתוקפנית. הוא ביטא פעמים רבות את תמיכתו בישראל ואף הביע כוונות לבקר בה. מעולם, למרות הלחצים הכבדים, לא גינה את ישראל, ויהודים רבים כיהנו במימשלתו. חלקם אף הוטסו לארץ בימים הראשונים של שלטון פינוצ'ה. כמה מהם מתגוררים בישראל אולם רבים אחרים שוהים עתה בגלות.

כל יום

17.9.87 — 11.9.87
מוסף רדיו וטלוויזיה

שישי טלוויזיה

11.9.87

08.00 טלטקסט — עד כאן.
08.05 שעת כושר.
08.15 יהדות — קשת וענן — יום תרועה (כ).
08.40 ספרות יסודי — מסך לספרות — כל שנבקש (כ.
09.00 מוסיקה ד'־ו' — פאפאגנו.
09.20 לשון ותקשורת — ג'־ה' — מסיפורי השכונה טעמה של שבת (כ).
09.45 הגיל הרך — רחוב סומסום — מר תפוחי.
10.15 חשבון ו' — השבר העשרוני.
10.40 מדעי הטבע יסודי — בוקר בגן החיות.
11.00 חברה ותרבות יסודי — סופרים מספרים — אליהו אגסי.
12.00 חברה ותרבות על יסודי — לשמוע קול שופר. (כ).
12.30 מוסיקה על יסודי מסע אל תרבויות — מוסיקה אלקטרונית.
13.15 אוניברסיטה פתוחה: 1. ירושלים לדורותיה — נצרות ונוצרים א'. 2. נקודת מבט — חוש הריח.

וורן בטי, בדמותו של הכתב האמריקני בסרט "האדומים" (21.15)

13.45 טלטקסט עד כאן — חדשות.
13.50 זהו זה — ש"ח.
14.35 סאביאן ממחוז דרום פרק 3.
15.25 מפגשי בראשית — כי תבוא — שיחתו השבועית של פרופ' ישעיהו ליבוביץ.
16.00 ערב חדש — מוסף לשבת — מנחה דן מרגלית.
16.30 קיצור החדשות (ערבית).
16.32 זאב מעופף — שם הפרק: נולד לטוב.
17.20 לקט שירים (ערבית).
17.30 סרט ערבי (ערבית).
19.20 על המרקע סקירה לתכניות הטלוויזיה.
19.30 חדשות.
20.00 שבת שלום — תכנית לליל שבת, בהגשת אברהם בורג ואלעזר שטרום.
20.15 יומן.
21.15 סרט קולנוע אדומים — (ראה הפניה).
00.20 פסוקים לשבת. חדשות הלילה.

ערוץ 2

19.00 קונצרט 2: רביעיית לרוביני.
19.30 קונצ'רטו לצ'לו עם רוהן דה סאראם.
21.00 בידור 2: להקת גוזו.
21.00 פופ 2.

סרט קולנוע — "האדומים". הסרט הושף יריעה רחבה של השמאל האמריקני בתחילת המאה ומגולל את סיפור אהבתם של ג'ון ריד ולואיז בריינט — דמות מיליטנטית, שנאבקה למען זכויות נשים ולמען הכרה בה כסופרת. וורן ביטי ודיאן קיטון מגלמים את התפקידים הראשיים. עוד משתתפים: ג'ק ניקלסון, מורין סטייפלטון והבמאי יז'י קושינסקי.
שעה — 21.15.

שבת טלוויזיה

12.9.87

16.00 סדרת מדע בדיונית — באק רוג'רס — שגוראטש. חללית ששלחו האמריקנים לחלל בשנת 1987 נפגעת בתאונה. הקפטן באק רוג'רס יוצא מן המסלול וחוזר לאחר 500 שנה. הסדרה מתארת את הקורות אותו בשובו לארץ במאה ה־25.
16.50 קיצור החדשות (ערבית).
17.00 סרט צרפתי — השלל חברי ארגון, המנסה למצוא יהלומים בעלי ערך, מעלים סיפור מן העבר על יהלומן שנהרג, ומהכספת שלו נעלמו יהלומים בעלי ערך רב. הם מנסים למצוא את היהלומים. עם אלן דיילון.
18.30 שבועון טלוויזיה — מסביב לעולם ב־30 דקות. (ערבית).
19.00 אורח באולפן לילית נגר מארחת את המחנכת, הסופרת ומראיינת הטלוויזיה — סועאד קרמאן (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 מי הבוס? הפרק השמיני: מנהלת צעירה. סאם מבלה את חופשת הקיץ בעבודה במשרדה של אנג'לה. אבל הייתה מעדיפה למעשה להימצא במקום אחר לגמרי.
20.30 זמירות — מועדון הזמר המסורתי. בתכנית הפעם: הזמר אדם אלופי, רופא טבעוני, מלחין ושר שירים למלים מן המקורות. רב וזמיר מלחין, ורעייתו רוני מלווה בפסנתר את זמרת איילין בליין. החזן בני לוי השתתף בסרט טלוויזיה בקופנהגן ובו שר פרקי חזנות, והרס"ר מחיל האוויר ארמונך חלפון שר. פיוטים בנוסח יהודי מרוקו.

אורנה פורת, מתארחת בתכנית "מסך אישי" (22.35)

21.00 מבט לחדשות.
21.30 תשדירי שירות.
21.35 ספורט: משחק השבת.
22.35 מסך אישי (ראה הפניה).
23.10 ימי המיוזיק הול שחלפו (ראה הפניה).
00.00 פסוקו של מקום — מבט אל הר עיבל המוזכר בפרשת השבוע שקראנו השבת, פרשת כי תבוא.

ערוץ 2

19.00 ספורט 2: אולימפיאדת לוס אנג'לס 84.
20.00 מחול 2: להקת בת־שבע. בתכנית: רפי אלבום 1979, המפיק: אפריים סטן.
20.30 מגזין הקיבוץ.
21.00 פופ 2.

סרט צרפתי — "השלל". חברי ארגון המנסה למצוא יהלומים בעלי ערך, מגלים סיפור מן העבר על יהלומן שנרצח, ומהכספת שלו נעלמו יהלומים בעלי ערך רב. הם מנסים למצוא את היהלומים. אלן דלון הוא האיש שהמשטרה עוצרת בעקבות החשד ברצח.
שעה — 17.00.

סדרת הדרמה — "ימי המיוזיק הול שחלפו". ריצ'ארד מדוכדך מנטישתה של ננסי, ומוצא נחמתו בזרועותיה של גזלי בליין, הלהקה יוצאת להופעות בלונדון. ערב אחד, בעודו מבלה עם גזלי, פורץ למקום טומי בזעם, מאהבה של גזלי, מלווה בידיד שהוא מתאגרף מקצועי.
שעה — 23.10.

ראשון טלוויזיה

13.9.87

08.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
08.05 שעת כושר.
08.15 תלמוד — שניים אוחזין — מאי טעמא (כ).
08.40 הספרות יסודי — מסך לספרות — יש לי חלום (כ).
09.00 אנגלית ו'.
09.20 חינוך מיוחד — השעה שלנו — דירה להשכיר. (כ).
10.00 שעת כושר.
10.10 אנגלית ז'.
10.30 הגיל הרך — פרפר נחמד — בית לגור בו.
11.00 חשבון ה' — מבוא לשברים. (כ).
11.15 צרפתית על יסודי.
11.30 גאוגרפיה ה'־ו' — יפו — הארץ והעם.
12.00 ספרות ז'־ט' — מעשה בנעליים ב'. (כ).
12.25 אנגלית ט'.
13.00 אנגלית י'.
13.30 הסטוריה כללית אלכסנדר הגדול.
14.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
14.05 האוניברסיטה הפתוחה: 1. אוקינוגרפיה — הים הרוגש 2. עולם החיידקים — מבט אל עולם החיידקים 3. ביקורת מבט — רמבראנדט.
15.00 היום בו השתנה היקום.
15.50 מאתיים שניות למשרד הבריאות.
15.55 רחוב סומסום.
16.25 ילדת הפלא פרק 16
17.00 ערב חדש — מנחה דן מרגלית.
17.30 תהילה "אבנעור מורלוק" — מנהל ביה"ס מר קונטין מורלוק ממורמר בשל סיבות אישיות ומשליך את כעסו על הסובבים אותו בביה"ס, אלא שמשהו קורה לו בהתקרב חג המולד.

אלפרד היצ'קוק, בסידרה חדשה של מותחנים (23.20)

18.20 קיצור החדשות (ערבית).
18.30 סרט הנפשה
18.32 "רוצה פתרון" הפעם: חוקנים. (ערבית).
18.45 "חידושים והמצאות": (ערבית) גשם חומצי.
19.00 יומן השבוע (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 עד פופ — מגזין לפופ ולבידור.
20.30 "תביעות קטנות" תכנית הדנה בתביעות בסכומי כסף שאינם עולים על 3000 שקלים. השופט לשעבר דן כהן הוא הבורר באולפן.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 תשדירי שירות.
21.35 "לקראת שידור".
21.50 "שושלת" פרק 53.
22.40 "סוף ציטוט"
23.20 "אלפרד היצ'קוק מגיש" — סדרת מתח חדשה (ראה הפניה).
23.45 פסוקו של יום. חדשות הלילה.

ערוץ 2

19.00 החתול שמיל
19.30 גיבור שני — ג'או כלוס־אנג'לס
21.00 מבט שני
21.00 פופ 2

"אלפרד היצ'קוק מגיש". סדרה המבוססת על מותחני טלוויזיה. שעה אלפרד היצ'קוק, הוא מופיע במונולוג מקדים לפני כל פרק — לשם כך השתמשו מפיקי הסדרה בסרטי ההקלטה המקוריים. שם הפרק: "יום הולדת שמח". רוברט וואלד מחליט לבלות את יום הולדתו הארבעים ותשעה בערב שקט בבית, אולם מתברר, כי אשתו וידידיו הכינו לו הפתעה.
שעה 23.20.

שני טלוויזיה

14.9.87

08.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
08.05 שעת כושר.
08.40 ראשית הקריאה — בלי סודות — ל.
09.00 אנגלית ה'.
09.20 חשבון פשוט ד' — כפולות והתחלקות (כ).
10.10 אנגלית ז'.
10.30 הגיל הרך — רגע עם דודלי (כ).
11.00 ערבית מדוברת — ו'—ה' — קריש (אל) סאעה?
11.15 אנגלית ט'.
12.30 גיאוגרפיה של א"י — פני הארץ — ליד הנחל (כ).
12.00 אנגלית ח'.
12.25 תלמוד — שניים אוחזין — היכי רמי, חלק 1 (כ).
13.00 גיאוגרפיה כללית — ז'־ט' — המדבר.
13.30 אנגלית יא־יב'.
13.45 צרפתית — העשרה.
14.00 טלטקסט — נער כאן — חדשות.
14.05 חוכב הטבע פרק 11 — במעלה הנהר ובמורדו הזוג דארל מסייר לאורך הנהר וואי שבוולש.
14.30 קסים קסם.
14.55 נחשון.
15.00 קשר משפחתי.
15.40 שעת כושרץ.
15.50 מאתיים שניות למועצת הלול.
15.55 הפונדק בערוץ חמשת המייל פרק אחרון אמריקה — קייט וקוו נישאים ומפליגים לאמריקה.
17.00 ערב חדש — מנחה רפי רשף.
17.30 דובי'כפת לי "מפגש הכוכבים".
17.55 "אחות קוקייה" — סדרת דרמה.

גיי קר, מגיבורי "הפונדק בערוץ חמשת המייל" (15.55)

קט, שגדלה כבת יחידה, מגלה ששנתיים לפני הלידה, השאירה אמה את אחותה בעגלה בפתח חנות. האם סובלת מרגשות אשם, וקט גדלה באווירה של מתח וחשד.
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 סקירת תכניות (ערבית).
18.35 ספורט (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 "אלגרו" — תכנית אחרונה (ראה הפניה).
21.00 מבט לחדשות.
21.30 "תשדירי שירות" "קשרי משפחה" הפרק התשיעי: "הלאה הנשק הגרעיני" סטיבן ואליס קיטון יוצאים להפגנה נגד הנשק הגרעיני בערב חג ההודיה, ובמקום לסעוד עם משפחתם את סעודת החג הם מבלים את הערב בכלא המשטרה.
22.00 "זה הזמן" — תכנית אירוח שבועית מנחה" רם עברון.
22.50 "מיאמי, מחלק המוסר" שם הפרק "איש לא חי לנצח".
23.35 פסוקו של יום. חדשות הלילה.

ערוץ 2

19.00 החתול שמיל
19.30 חיבור שני — ג'או כלוס־אנג'לס
20.00 מבט שני
21.00 פופ 2.

"אלגרו" — לאחר חמש עונות מגיעה הסדרה לסיומה. בתכנית, שהוקלטה באולם האודיטוריום בחיפה משתתפים: התזמורת הסימפונית חיפה, המוסיקאים אליהו גמליאל ויעקב מישורי, והמנכות של יעל בק. המנחה יצחק שמעוני. שני צמדי הזמרים — מן הגבעון ומן האוניברסיטה של חיפה.
שעה 20.02.

שלישי טלוויזיה

15.9.87

08.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות
08.05 שעת כושר
08.15 חשבון ד' — חשבון פשוט — מדוע אסור לחלק באפס? (ב).
08.40 ראשית הקריאה — בלי סודות — ר.
09.00 אנגלית ח'
09.20 תרגום לערבית — טבע — השלד.
10.10 אנגלית ז'
10.30 הגיל הרך — רחוב סומסום.
11.00 צרפתית על יסודי
11.15 חשבון ה' — שברים שקולים (ב)
11.30 ארץ מולדת — סדרה א' — בפתח תקופה (ב)
12.00 גיאוגרפיה ז'־ט' — מדבר יהודה.
12.25 ספרות על־יסודי.
13.00 מוסיקה על־יסודי — מסע אל תרבויות — מסע אל הג'ז
13.30 מדעי הטבע — הישרדות ־ אי הצבים
14.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות
14.05 סרט קולנוע — "ארץ גדולה". צ'ד מורגן וג'ו ג'יגר, בוקר ואדריכל המכור לטיפה המרה, מבקשים להפוך עיירה קטנה בקנזס לעיר. הם מתכננים להביא בקר מטקסס ע"י הקמת מסילת ברזל שתעבור בעיירה וכך להביא לשגשוגה.
15.45 שעת כושר
16.00 פרפר נחמד
16.25 רובוטריקים
17.00 ערב חדש — מנחה אילנה דיין
17.30 שלוש, ארבע, חמש וחצי — "הזומר מארץ סין" על פי ספרו של האנס כריסטיאן אנדרסן.
17.55 אָלֶף

לוני אנדרסון, היא ליק מקגייוור ב"קלי קלות" (23.05)

18.20 ילדים בעולם
18.35 הגיע זמן לשון — פינתו של אבשלום קור
18.30 קיצור החדשות
18.32 סיט תעודה — תרבות המערב סדרה בת 13 פרקים, העוסקת בהשפעת התרבות המערבית שיצאה מאירופה ומארה"ב אל כל קצווי תבל. פרק א' סוקר את תרבות תאילנד, סין, יפן והודו
19.30 חדשות
20.00 כותרות מבט
20.02 "מישהו מטפל בך" הפרק החמישי: "כקוף בבני אדם" שמועה כי כלבו "האחים גרייס" עומד להימכר לחברה יפנית מוציאה את העובדים להפגין ברחוב ראוניגג 10.
20.30 "עוד להיט" — לקט משירי "דיבור חדיש" ולהקת "אהה"
21.00 מבט לחדשות
21.30 תשדירי שירות
21.40 מבט שני
22.20 "קצה העולם" (ראה הפניה)
23.05 "קלי קלות" הפרק השני: "עניין של גאווה" באלי וריקארדו עוברים להתגורר אצל ליק אחייניתו של באלי. בעקבות החלטתה לקנות להם בגדים חדשים היא נתקלת בתגובות בלתי צפויות.
23.30 פסוקו של מקום מבט אל אשקלון חדשות הלילה.

"קצה העולם" — פרק שלישי: קיט מטפלת בנוק לאחר שנפצע בהתפוצצות. והוא מספר לה את סיבת השינה בינו לבין אביו. היחסים ביניהם מתחדקים. העובדים הוותיקים של התחנה מסכימים להמשיך ולעבוד בשטח קיט. בעיית המים מחמירה וקיט נאלצת ללוות כסף כדי לקדוח ולמצוא מים.
שעה 22.20.

רביעי טלוויזיה

16.9.87

08.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות
08.05 שעת כושר
08.15 גיאוגרפיה של א"י — פני ארץ.
08.40 אנגלית ו'
09.00 מדעי הטבע יסודי.
09.20 אנגלית ז'
10.00 שעת כושר
10.10 מדעי הטבע ה'־ו' (ב).
10.30 הגיל הרך — פרפר נחמר.
11.00 חשבון ו' — השבר העשרוני.
11.15 אנגלית יא־יב' — HELLO ISRAEL — DEMOCRACY IN ISRAEL
11.30 יהדות — קשת וענן — יום תרועה (ב)
12.00 אנגלית ח'
12.25 אנגלית י'
13.00 מדעי הטבע — על יסודי — מזכוכית מגדלת למיקרוסקופ אלקטרוני
13.30 גאוגרפיה של א"י — פני הארץ — שלוש גבעות
14.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות
14.05 האוניברסיטה הפתוחה 1. יוון הקלאסית — הארץ והים 2. מוסיקה כיתת אומן — המורה והתלמיד
15.00 טוב טוב הגמד — מסיבה עליזה
15.25 ישר ולענין — מי אניז נער כושי בשם טיירון מתקשה למצוא את עצמו שכן הוא חי בצל אחיו המבוגר ממנו שנהרג בתאונת דרכים
15.40 שעת כושר
15.50 מאתיים שניות למשרד הבריאות
16.00 גברת פלפלת — מתי המלח
16.10 שביל באמצע שביל בצד — עמק החולה.

מוטי ברכאן, מספר את משלי להפונטיין (18.20)

16.20 פיצוחים — שעשועון טלוויזיה נושא פרסים
17.00 ערב חדש — מנחה גדעון רייכר

"מינארו הגרגרן"
18.20 משלי לה פונטין "הצפרדע שרצתה להיות גדולה כשור"
18.30 קיצור החדשות (ערבית)
18.32 "חקלאות היום" (ערבית) 1. גידול וטיפוח של סוסים 2. הזית (ערבית)
19.00 "בקו הבריאות": מחלות עיניים תורשתיות (ערבית)
19.30 חדשות
20.00 כותרות מבט
20.02 "שלום ירושלים — הלו קלף" — תכנית בשידור ישיר (ראה הפניה)
21.00 מבט לחדשות
21.30 תשדירי שירות
21.35 מוקד
22.05 סרט קולנוע — "בעין עירומה".
23.35 פסוקו של יום. חדשות הלילה

ערוץ 2

08.30 שידור ישיר ממשפט דמיאניוק
16.00 המשך משפט דמיאניוק
19.00 שישאר בינינו — טלתרום 1970
19.30 תקציר משפט דמיאניוק
20.00 בידור — ארץ טרופית יפה
21.00 פופ 2.

"שלום ירושלים — הלו קלף". דו־שיח בשידור ישיר בין נוער בארץ לבין נוער בגרמניה, בו ישוחחו על נושאים המשותפים לנוער בישראל ובגרמניה, ולנוער בכלל. היכרות קצרה עם המשתתפים מן הארץ ומגרמניה תיעשה באמצעות סרטונים שצולמו לקראת האירוע. קהל בני־נוער יהיה נוכח באולפן והתכנית תשודר בעת ובעונה אחת, בגרמניה ובישראל. מנחה: דוד ויצטום.
שעה — 20.02.

חמישי טלוויזיה

17.9.87

08.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
08.05 שעת כושר.
08.15 יהדות — מושגים ביהדות.
08.40 ראשית הקריאה — בלי סודות.
00.00 גיאוגרפיה של א"י — (כ).
09.20 מדעי הטבע ז'־ט'.
10.10 אנגלית ה'.
10.30 הגיל הרך — מה פתאום.
11.00 אנגלית ו'.
11.15 ערבית — ערבית מדוברת ד'־ה' — מרחבא.
11.30 אנגלית ח'.
12.00 מדעי הטבע — על יסודי.
12.25 אנגלית ט'
13.00 הסטוריה — מתולדות ישראל.
13.30 מוסיקה.
14.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
14.05 בלי סודות — ר'.
14.30 קשר משפחתי.
15.10 רחוב סומסום.
15.40 שעת כושר.
15.50 מאתיים שניות למועצת הלול.
16.00 זהרוזה — שידור חי.
17.00 ערב חדש — מנחה דן מרגלית.
17.30 ריצ'רץ' "מתיחות".
18.00 "הבילבולים" — סדרת הנפשה של וולט דיסני.
18.25 "פסוקו של מקום" — מבט אל אשקלון.
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 למשפחה (ערבית).
19.00 "מפגש" תוכנית דיון שבועית בענייני אקטואליה (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 מבט ספורט.
21.00 מבט לחדשות.

בראיין ג'נטלמן, בסרט התעודה "ריגול למען חברים" (22.00)

21.30 תשדירי שירות.
21.35 "אף פעם לא מאוחר" הפרק 13 "עשה כמו ידיך".
22.00 "ריגול למען החברים" — סרט תעודה.
22.50 "פרקליטי אל־איי" — הפרק האחרון: "מתנות חג המולד".
23.35 "הגיע זמן לשון" לקראת ראש השנה, אבשלום קור מספר בפינת הלשון השבועית שלו על "הבן יקיר לי — שיר לראש השנה".
חדשות הלילה.

ערוץ 2

08.30 שידור ישיר ממשפט דמיאניוק.
19.00 דובי יכפת לי
19.30 תקציר משפט דמיאניוק
20.00 תצפית: 1. פסיכומטריה 2. נמ"ר 3. טיול בחרמון.
20.30 ארג'ין לפסנתר — רקודי להקת הבלט הלאומי ההולנדי.

תכניות טלוויזיה ביום שישי 18.9.87

בשעה 21.15 "ממני" — תכנית ראיונות עם מני פאר.

בשעה 22.15 סרט טלוויזיה "בנייגאן מתי היל שובי" לין רדגרייב, אלמנה ומורה לאמנות מנהלת רומן בעיירתו עם גבר נשוי, בעל חברה לעריכת לוויות. כשהיא פוגשת את מיק מניגאן, עיתונאי שעשה הקריירה שלו כבר מאחוריו, נראה לה כי בעיירתה הרומנטיות קרובות לפתרון. אולם מתברר כי הידידות המתפתחת בין השניים מביאה בעיות משלה. השחקנים: מרי טיילור־מור, רוברט פרסטון ושם וואטרסטון. בימוי: גלאן מיקלין דילבר.

תחנות זרות טלוויזיה

המזרח־התיכון טלוויזיה

יום שישי 11.9.87

13.00 מסע בעולם המצוייר. 13.30 ימי העמק האבודים (מצוירת). 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 ילדי החכובות (מצויירת). 17.00 סופרבוק (מצויירת) 17.30 היצורים הסלעיים. 18.00 חבורת קוסבי. 18.30 קשרי משפחה (קומית). 19.00 חדשות. 20.00 פול גאי (מעולה). 21.00 סרט (ערבית). 22.30 מעשיות משפחות (ערבית).

שבת 12.9.87

13.00 וורי וודפקר (מצויירת). 13.30 המשפחה הביונית. 14.00 דניס (מצויירת). 14.30 מיסתרי האוקינוס. 15.00 עולם החיות. 16.00 כדורגל (אמריקאית). 16.30 סרט — "החוף הספרדי" עם ג'ורג' אוהרה. 19.00 כדורגל (ברזיל). 20.00 היאבקות. 21.00 סרט — "הינדנבורג" עם ג'ורג' סקוט. 23.00 מועדון 700. 23.30 חיים אחרים (סדרה).

יום ראשון 13.9.87

13.30 חיים אחרים (סדרה). 14.00 מועדון 700. 14.30 מעשיות משמחות (ערבית) 15.00 וודל גמירו. 16.30 סרט (ערבית). 17.00 הבית המעופף. 17.30 היצורים הסלעיים. 18.00 משפחת וולטן. 18.30 כפיות של כסף (קומי). 19.00 שיטים דוקה. 20.00 מופעים קלסיים. 21.00 סרט — "אחות לוחמים" עם גלן פורד. 22.30 מעשיות משמחות (ערבית).

יום שני 14.9.87

13.00 ילדי החבובות (מצויירת. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 16.00 שוכני הסלעים. 16.30 סרט — "לואיזה" עם רולנד ריגן. 17.00 ספר הספרים. 17.30 היצורים הסלעיים ולילדים. 18.00 ימים מאושרים. 18.30 לורן ושירלי (קומי). 19.00 חדשות. 20.00 מאנגום. 21.00 סרט — "300 הספרטנים" עם ריצ'רד איגן. 23.00 מועדון 700. 23.30 — חיים אחרים (סדרה). חדשות.

יום שלישי 15.9.87

13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 16.30 סרט — "קופר קניון" עם ריי מילנר. 17.00 הבית המעופף (מצויירת). 17.30 היצורים הסלעיים (לילדים). 18.00 מסע בין כוכבים (דמיוני). 19.00 חדשות. 20.00 צוות לעניין. 21.00 מקגיוור (בלשי). 22.00 זאב־אוויר (מתח). 23.00 מועדון 700. 23.30 חיים אחרים (סדרה).

יום רביעי 16.9.87

13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 ילדי החבובות (מצויירת). 16.30 סרט — "נולד לרשע" עם רוברט ריאן. 17.00 ספר הספרים. 17.30 היצורים הסלעיים ולילדים. 18.00 חן לי הורדנות (קומי). 18.30 משפחת המכל. 19.00 חדשות. 20.00 רצח כמשיכת קולמוס. 21.00 המחנך (סדרה). 21.30 ניוהארט (סדרה קומית). 22.00 המשווה (בלשי). 23.00 מועדון 700. 23.30 חיים אחרים (סדרה).

יום חמישי 17.9.87

13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 ילדי החבובות (מצויירת. 16.00 שוכני הסלעים. 16.30 סרט — "המלשין" עם ויקטור מקגלן. 17.00 הבית המעופף. 17.30 היצורים הסלעיים ולילדים. 18.00 נובה. 18.30 דוק פילוט. 19.00 חדשות. 20.00 סקוקרו ונכרת קינג ובלש. 21.00 הדרך לשמיים (דרמה). 23.00 מועדון 700. 23.30 חיים אחרים (סדרה).

הטלוויזיה הירדנית

יום שישי 11.9.87

13.30 כדורגל. 15.30 המצלמה הנסתרת (רק בערוץ 1). 15.45 גוף האדם (רק בערוץ 1). 16.00 סרט עלילתי (רק בערוץ 1). 16.30 סרט עלילתי באנגלית (רק בערוץ 1). 17.30 סרט עלילתי בצרפתית. 17.50 נשים קטנות (רק בערוץ 1). 18.00 ההיסטוריה של הנפט (רק בערוץ 1). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 לקט שירים. 19.30 חדשות בעברית. 19.45 ההיסטוריה של הרפואה (דוקומנטרי). 20.30 משפחת קוסבי (קומדיה אמריקנית). 21.10 פלקון קרסט. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סיפור פנימי (סידרה אנגלית עם רוי כרסון).

שבת 12.9.87

17.30 צוקי (רק בערוץ 1). 17.30 עולמו של וולט דיסני (על אחרי גוף — בערוץ 1) 18.00 תכנית בצרפתית. 18.15 ילדי רחוב די.ג'י.סי. (רק בערוץ 1). 18.30 אשנב לעולם (צרפתית). 18.40 החיים בשנות האלפיים (רק בערוץ 1). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 מאוהדים אנו עומדים (קומדיה אנגלית). 21.10 אישים ומאורעות סידרה דוקומנטרית (רק בערוץ 1). 21.30 בידור וצ'ל להקות מכל הזמנים. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סרט עלילתי באורך מלא.

יום ראשון 13.9.87

17.20 עולם החיות (רק בערוץ 1). 17.30 סרט עלילתי בצרפתית (רק בערוץ 1). 18.00 כפר בין הענקים ותכנית בצרפתית לילדים. 18.30 קוריון (סידרה בצרפתית). 18.40 ההיסטוריה של הלנוש (רק בערוץ 1). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 לקט שירים. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 התכנות וקומדיה אמריקנית. 21.10 קטה שבורה (דוקומנטרי). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 האנטר (סידרת מתח). 23.10 מישהו מטפל בך וקומדיה אנגלית.

יום שני 14.9.87

15.30 התנוכים — סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 17.00 הנמרים 17.10 על טעם ועל ריח (רק בערוץ 1). 17.30 כפיות כסף ולילדים בערוץ 1). 18.00 השוטרת (סידרה בצרפתית). 19.00 חרקות בצרפתית. 19.15 מגזין ספורט בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 "הלו הלו" (קומדיה אנגלית). 21.10 "מוסוליני" — סדרה דוקומנטרית עלילתית. 22.00 חדשות באנגלית 22.10 הצוף (סידרה אנגלית). 23.10 ספינת האהבה.

יום שלישי 15.9.87

15.50 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 16.30 על טעם ועל ריח (רק בערוץ 1). 16.30 הרכבת הסודית (רק בערוץ 1). 17.00 סיפורים קצרים (רק בערוץ 1). 17.15 על טעם ועל ריח (ערוץ 1). 17.30 סרט דוקומנטרי באנגלית (רק בערוץ 1). 18.00 תוכנית בידור בצרפתית. 18.10 עולמו של וולט דיסני (רק בערוץ 1). 18.30 — כדורגל בינלאומי (רק בערוץ 1). 19.00 חדשות בצרפתית. 20.30 צרות כפולות וקומדיה אמריקנית. 21.10 אהדה (סידרת מתח אמריקנית). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 מגדלה (דרמה אנגלית על חיי נלסון מגדלה). 23.10 פתוח כל שעות היממה (קומדיה אנגלית).

יום רביעי 16.9.87

16.40 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1) 17.00 ילדת הפלא (רק בערוץ 1). 17.25 המגלים (רק בערוץ 1). 17.50 בית חולים (רק בערוץ 1). 18.00 חמש נערות בפריס (סידרה בצרפתית). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 ירדן היום (צרפתית). 19.30 חדשות בעברית. 20.30 אל תחכה לי (קומדיה אנגלית) 21.10 דרך המשי (דוקומנטרי על השפעות המזרח הרחוק). 21.40 האבקות חופשית (רק בערוץ 1). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 בית משותף (סידרה אמריקאית). 22.20 האבקות חופשית (רק בערוץ 1).

יום חמישי 17.9.87

17.00 המטוס של דון גוט — לילדים, באנגלית (רק בערוץ 1). 17.15 אי המרים (לילדים, בערוץ 1). 17.45 עולם החיות (רק בערוץ 1). 18.00 רחוב קרלו (צרפתית). 18.20 תיאטרון האגרות (רק בערוץ 1). 18.30 פסטיבל הג'אז העולמי. 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 סידרה צרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 19.45 מגזין ספורט. 20.30 קייט ואלי (קומדיה). 21.10 בדרך לטקסס (סידרה אמריקאית). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סרט עלילתי באורך מלא.

שישי רדיו

11.9.1987

קול המוסיקה

06.01 צלילי בוקר.
07.09 בהאונה נינוחה — ברהמס: 16 ולסים אופ. 39 לפסנתר כ"א ידיים. בטהובן: דואו מס' 2 לכנור וצ'לו בפה מג'ור. מישל ריצ'רד דה ללנד: ממעמקים מוטט לסולנים מקהלה ותזמורת. ראמו: הודו האצילה חלק 2 אריות ומחולות בעיבור המלחין. מוצארט: רביעייה במי במול מג'ור.
09.00 קונצרט בוקר רחמנינוב: רפסודיה על נושא של פגניני. קורנגולד: קונצ'רטו לכנור ותזמורת ברה מג'ור. ברהמס: רינלדו — קנטטה לטנור מקהלת גברים ותזמורת. רימסקי־קורסקוב: שהראזאדה. מוצארט: קונצ'רטו לפסנתר ולתזמורת במי במול מג'ור.
11.57 פינת השיר: משירי מאיר ויזלטיר.
12.00 מן הסרטייה הסולנים מוזמנו ויואלדי: ארבע העונות קונצ'רטות לכינור ולכלי־קשת.
13.05 בהאונה נינוחה רוסיני: הפתיחה האיטלקית באלג'יר. פאגניני: קונצ'רטו מס' 1 ברה מג'ור לכנור. שוברט: סימפוניה מס' 6 ברו מג'ור. מנדלסון: רביעייה כלי קשת במי מינור אופ. 44 מס' 2. ברהמס: מחול הונגרי מס' 17 בפה דיאז מינור.
16.00 לקראת שבת — יוהן פרידריך פאש: קונצ'רטו ברה מינור לגיטרה ותז. כלי קשת. פאול בן חיים: סימפוניה מס' 2.
18.00 לבקשתכם — מוצארט: סונטה לפסנתר ולכנור. ברהמס: סימפוניה מס' 4. ברוך: פנטסיה סקוטית לכינור ותזמורת. בטהובן: סונטה מס' 23 לפסנתר ("אפסיונטה"). בריטן: מדריך לתזמורת לבני הנעורים.
18.00 דור הזהב — אמנים גדולים בהקלטות היסטוריות רביעיית בוש — ביצירות שוברט תכנית ראשונה. פנטסיה ברו מג'ור ד. 934, רביעייה ברה מינור העלמה והמוות ד. 810.
19.00 מוסיקה קאמרית — מוצארט: חמישיית כלי קשת ברו מג'ור, ברהמס: שלישייה ברו מינור לפסנתר כינור וצ'לו.
20.05 מומרת הארץ.
20.27 פינת השיר.
20.30 קונצרט ליל השבת — סופה: הפתיחה בקר, צהרים וערב בוינה. רוזריגו: פנטסיה לבן אצולה. גריג: סוויטה לירית. שופן: סונטה מס' 3 בסי מינור. דבוז'אק: סימפוניה מס' 9 במי מינור (מן העולם החדש). סן־סנס: הבנו אופ. 83. פרוקופייב: הסוויטה לויטננט קיזה.
23.00 ברק הברוק ורסיסי רנסנס.

רשת א'

07.30 רדיו קל.
08.05 פעמי המורח — מצער פזמונים בסגנון מזרחי.
10.05 שיריקה — מחולות ושירים משלנו.
11.05 היום השישי — מגזין למסורת ופולקלור.
12.05 מעורב ים־תיכוני — עם ג'ו עמר.
13.00 חדשות ותוכניות באנגלית.
13.30 חדשות ותכנית בצרפתית.
14.05 בראש צעיר — מגזין לילדים ולבני נוער.
15.00 קבלת שבת.
16.05 נושא במוקד עם ד"ר עמיה ליבליך — מחקר על הישראלי המתגייס.
17.10 שירי עדות.
18.05 מוסף רדיו לספרות.
19.05 זמר לשבת.
19.30 שירותים לעולים.

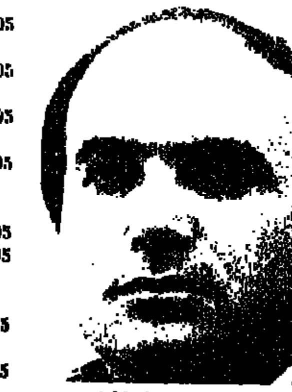

ד"ר יוסי קוציק, בתכנית "בראש ציוני" (גל"צ 18.05)

22.05 כי טוב הזמר — מופע פומבי. משירי הזמר העברי בשנות ה־50. עם חוקר המוסיקה הישראלית — נחום הרציון (ש"ח).
23.05 להיטים נפולפלים — להיטי הזמר המזרחי של כל הזמנים.

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה.
08.05 כל צבעי הרשת — מגזין יומי.
12.10 עריקת פתיחה — לקראת משחקי הכדורגל בשבת.
13.05 בחצי היום — חדשות ופזמונים.
14.06 לראות או לא לראות — יומן חדשות לתרבות ולאמנות.
15.06 בשמים לשבת — עם יהורם גאון.
16.05 עובר ושב עם דוד מרגלית.
17.05 מאחורי הכותרות — מגזין לרדיו, לטלוויזיה ולעיתונות.
18.06 השבוע שלי — עם העתונאי יוסף לפיד.
19.05 הסור השבועי.
20.05 השושנה פורחת — רומנסות, שירים ופיוטים ממורשת יהדות ספרד.
22.05 הבה נצא במחול — ריקודי עם.
23.05 בין שישי לשבת — שיחה בשניים בין יצחק לבני לבין אפרים זינגר — מזכיר המשמרת הצעירה של מפלגת העבודה.
00.10 שיר אינו רק מנגינה — שירים עבריים בנוסא אחר.

גלי צה"ל

00.05 צלילי בוקר.
06.30 פוקחים עין.
07.07 תוספת בוקר — צביקה שפירא ועתוני סוף השבוע.
08.00 בוקר טוב ישראל.
09.05 כילי נעים — עם מולי שפירא.
11.05 קולה של אמא — עם אלכס אנסקי.
12.05 סנדלים — שעתיים נעולות עם דורי בן זאב.
14.05 עוד לא שבת — עם שלמה ארצי.
15.05 תחת שמי מוסקבה — נחמה ליפשיץ מגישה שעה עם השירים הרוסיים היפים של להקת אופסה.
16.05 שיר בעקבות בשקט.
18.05 בראש ציוני — צביקה ספירא משוחח עם יוסי קוצ'יק עוזר שר הקליטה.
19.05 גבר אשה 1987 — תכניתה של ערנה עברון.
20.05 לא על הלוף לבדו — מוסיקה ומשחקי רדיו נושאי פרסים.
22.05 עשן בעיניך — שעתיים של שירים עם גדי לבנה.
00.05 מופע הרדיו והטרנזיסטור של יואב קוטנר.
02.05 לא רוצים לישון.
05.05 צלילי בוקר.

רשת ג'

06.04 יום ששי חזר.
08.05 להיות שם — שעה אחת, שפה אחת.
09.05 אגן הים התיכון.
11.05 משהו משהו — עם מיכל שמואלי.
13.05 צפיחית בדבש — עם דן כנר.
15.05 לפנות ערב — שירים עבריים.
17.05 כאן, שם ובכל מקום.
19.05 צליליל שבת — עם לאה ליאור.
20.05 ומר שבוה — שירים עבריים.
22.05 טיול לילי — שירים עבריים.
23.05 איזה לילה — מסיבת ריקודים — עם איתן גור.

שבת רדיו

12.9.1987

קול המוסיקה

07.08 שחרית לשבת — ראמו: סוויטה מתוך קסטור ופולוקס; מוצארט: דיברטימנטו מס' 7 ברה מג'ור; באך: קונצ'רטו ברנדנבורגי מס' 2 בפה־מג'ור; מנדלסון: קונצ'רטו מס' 2 ברה מינור לפסנתר ותזמורת; גוסק: סימפוניה קונצרטית ל־2 נבלים ולתזמורת; דבוז'אק: סוויטה אמריקנית.
09.00 דפי פסנתר — הורוביץ במוסקווה.
10.00 קונצרט השבת — מהקלטות התזמורת הסימפונית ירושלים רשה"ש — הנדל: סוויטה מתוך מוסיקה על פני המים; רספיגי: ארני רוונא; רחמנינוב: קונצ'רטו מס' 3 ברה מינור לפסנתר ולתזמורת. מילואים: רביעייה בסול מג'ור אופ. 76 מס' 1.
11.57 פינת השיר — משירי מאיר ויזלטיר.
12.00 אמן רגול — הכנר פייר אמויאל.
13.05 קונצרט לצהרי השבת — קודאי: האדי יאנוש סוויטה; גרשווין: קונצ'רטו בפה לפסנתר ולתזמורת; צ'ייקובסקי: מפצח האגוזים לקט מתוך הבלט.
15.00 אינטרלוד רצף מוסיקלי.
16.00 חליל במים — מחיי קלוד דביסי. מסייה קרוש, אנטידילטאנט, מכתבי הביקורת המוסיקלית של המלחין.
17.00 פגוש את האמן הישראלי — ברכה עדן — אלכסנדר תמיר (פסנתר ב־4 ידיים ושני פסנתרים): מנדלסון: אלגרו ברייאנט לפסנתר ב־4 ידיים, אופ. 92; ברהמס: סימפוניה מס' 3 בפה מג'ור;

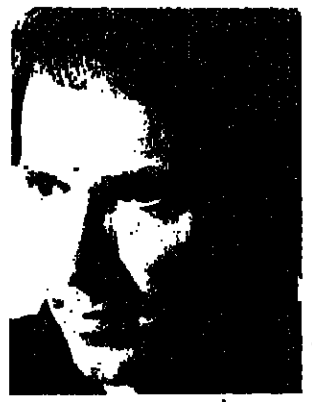

אושיק לוי, משתתף בתכנית "רדיו־דרמה" (מ' 18.00)

קוטיטמן: רוטציות — באסו רציטטיבו ל־2 פסנתרים.
18.00 רדיו דרמה — מצב העניינים: א. שטוטגרט; ב. התחייבות; מאת גרהם סוונל; תרגום: גבי פלג, בימוי: עירן בניאל; משתתפים: אושיק לוי, רבקה נוימן ויעל פרל.
19.00 הקונצרט שלי עם יצחק גור.
21.05 אופרה — בנג'מין בריטן: פיטר גריימז.

רשת א'

09.05 עולם המדע.
09.30 דעת־קול — תיבת דואר בענייני מדע.
10.05 מילים שמנסות לגעת — שם הוורד — מאת אומברטו אקו ספר על ספרים. תכנית שניה: חולשותיו ומעלותיו של הספר כרומן היסטורי. משתתפים: פרופ' מלאכי בית־אריה — מנהל בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי, פרופ' שולמית שחר וד"ר רוני ברקאי. קורא: מוטי ברכאן.
11.00 רדיו־דרמה — גיתה. מאת יעל מדיני. בימוי: רוני ניניו. משתתפים: עליזה רוזן, גיטה לוקה, רבקה גור, יעל ברנפלד, אברהם סלקטר ואיתן פריבר (ש"ח).
12.05 מישור תעודה — איראן — חברה [illegible].
13.00 חדשות ותכנית באנגלית.
13.30 חדשות ותכנית בצרפתית.
14.05 בראש צעיר — פינות, שירים וברכות כבקשתכם בשידור חי.
15.00 א"ע — חדשות.
15.05 שבת אחים — סדרת תכניות על הווי ופולקלור לאור הזכרונות — עם ח"כ יוסי שריד.
16.05 מושגים — עם הרב ישכר על מנהגי אכילה — עם ד"ר יורם מלבסקי, ד"ר אירים קלקא ומגן ברושר (ש"ח).
17.10 סימודרדיו — שימל — מאת יוסי הדר מגיש: עמי טראוב.
17.40 שירים עבריים.
18.06 מסביב לעולם בשעה קלה.
18.55 פינת השיר.
19.05 אנתולוגיה קטנה לשירה — פגישה עם משורר — משירה יהודה לייב טלר האידי־אמריקני — עם פרופ' דן מירון.
19.30 שירורים לעולים.
22.10 מלווה מלכה.
23.05 סליחות בנוסח יהודי ספרד — שידור חי מבית־הכנסת בירושלים. חדשות השעה 24.00 לא יועברו.

רשת ב'

07.11 זמר זמר לך.
08.05 מי ישן — אגדות, סיפורים ופינות הומור.
09.05 שאלה של טעם.
09.55 עזריה אלון מספר על נוף הארץ.
10.05 יומן השבוע.
11.05 אולפן קיץ — עורכת ומנחה: רבקה מיכאלי.
13.05 און קשבת — עם עדנה פאר.
14.11 ארץ חמדת.
15.05 רף ועוד רף — עם יעל בן יהודה.
16.05 כדור בראש — קתדרה לכדורגל עם טדי פרויס וחברים.
16.30 שירים ושערים — דיווחים על השערים שיובקעו במשחקי הלי־גה הלאומית בכדורגל ופזמונים.
18.30 ממגרש הספורט.
19.05 הקול קולנוע.
20.05 כוכב הערב. עם לה קומפניון רה־לה־שנסון.
21.05 יומן השבוע (ש"ח).
22.05 הקשר המוסיקלי עורך ומנחה: אהוד מנור עם רמי קליינשטיין. (ש"ח).
23.05 פסקול — שירים מתוך מחזות, סרטים ומחזות מוסיקליים.
23.05 הוי ארצי מולדתי — שירים עבריים.

גלי צה"ל

06.10 צלילי שבת.
07.05 יופי של שירים.
08.05 "מעל ומתחת לשמיכה".
09.05 "מקהלה עליזה" — שירי וסיפורים לילדים עם שרה רורון.
10.05 "במקום מוגן" — מערכונים ושירים עם שירה גרא.
11.05 "במצב הנוכחי" — עם יוסי עבארי ודני וסלי.
12.05 "טעם של טעם" — עורכת ומגישה: אורלי יניב.
13.05 שאלות אישיות — יעקב אגמון משוחח עם פרופ' ארי קאופמן — מנהל מכון טרומן באוניברסיטה העברית.
14.05 "הכל וורס".
15.45 841 נוסע צפונה צפונה — רומנרדיו מאת איתמר לוי.
16.05 "סינימה שבת" — תכנית לענייני קולנוע. מגיש ועורך: גידי אורשר.
17.05 "ספרים רבותי ספרים" — המגזין הספרותי של גלי צה"ל.
18.05 קיץ צרפתי 87 — עם רוני תורן.
19.05 "משלנו" — מצעד הפזמונים העבריים. מגישה: מירב אופיר.
20.05 מצעד הפזמונים הלועזיים.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 שירי עבריים.
22.05 "מסורת מסורת" — במוצאי יום מנוחה.
23.05 "עושים מדינה" — עורך ומגיש: דודו דיין.
00.05 ציפורי לילהמארח — קובי מידן מארח את השחקנית עדנה פלידל המגישה את השירים האהובים עליה.
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה.
05.05 צלילי בוקר — שירים עבריים.

שידורי צה"ל 2

09.00־19.00 גל עברי — עשר שעות של שירים עבריים ברצף.
09.05 "העולם שמח" — משירי חברי להקת "כוורת" (חלק ב').
12.05 "לחדש לתיאבון" — להיטים עכשוויים.
14.05 "יופי של שירים".
17.05 באים מאהבה — שירי אהבה.

רשת ג'

07.05 צלילים למוכרת — שירי העבר.
08.05 גוונים — שירים עבריים.
10.05 על בטוח — להיטי כל הזמנים.
12.05 להיטים להיטים.
14.05 כוכבים.
15.05 אתם זוכרים את השירים.
17.05 שיר בין ערביים.
19.05 זמר שבוה — שירים עבריים.
20.05 [illegible] — מתורת פזמונים.
22.05 טילל ליל — שירים עבריים.
23.05 רדיוזוטק — פזמונים בשעה קצב.

ראשון רדיו

13.9.1987

קול המוסיקה

06:01 "צלילי בוקר"
07:09 "בהאזנה נינוחה": הנדל: קונצ'רטו בסי במול מג'ור לנבל ולתזמורת אופ. 4 מס' 6; ג'וליאני: סונטה גדולה לחליל ולגיטרה; שוברט: סימפוניה מס' 8 בסי מינור "הבלתי גמורה"; צ'ייקובסקי: וריאציות על נושא רוקוקו לצ'לו ולתזמורת; פורה: "קליגולה" למקהלה ותזמורת; פורה: פרלוד מתוך "פנלופה"
09.00 "קונצרט בוקר": קורנגולד: שלישייה מס' 1 לפסנתר, כינור לצ'לו; שוסון: קונצ'רטו ברה מג'ור לפסנתר, כינור ורביעיית כלי קשת; ברהמס: 4 שירים למקהלת נשים, 2 קרנות ונבל; בטהובן: סונטה מס' 8 בסול מג'ור לכינור ולפסנתר אופ. 30 מס' 3; מוצארט: קונצ'רטו מס. 25 ברו מג'ור לפסנתר ולתזמורת; שסורה: סימפוניה מס' 9 בסי מינור "עונות השנה"
11.57 "פינת השיר" משירי ש. שלום
12.00 "אמנים באולפן" מבחר יצירותיו של צ. אבני לרגל יום הולדתו ה־60: חמישייה לכלי נשיפה (1959); סונטה — אפיטף (1979); מערת צדקיהו (1987; השמעת בכורה)
13.05 "בהאזנה נינוחה" מיצירות: באך ובניו.
15.00 "מוסיקה כאן ועכשיו" חלק מס' 2 של קונצרט "מוסיקה חדשה מישראל": עמי מעייני: ארבסקה לחליל ולנבל; אבל אהליך: "מותו של דן פאגיס"; שולמית רן: "שחקן": מונולוג לקלרניתה; קפריצ'ו: עודד זהבי: חוט
16.00 "מוסיקה ליום ראשון": ג'והן־

שולמית רן, בתכנית "מוסיקה כאן ועכשיו" (מ' 15.00)

טברנר: מגניפיקט בלה; י. ס. בארו: קנטטה מס' 45; ורדי: רקויאם
18.00 "דפי פסנתר": באך: 14 אינבנציות בשלושה קולות; בטהובן: סונטה מס' 14 ברו מינור "אור ירח"; ברטוק: "לילדים" הקובץ השלישי
19.00 "מוסיקה קלאסית קלה"
20.05 "אינטרלוד" — רצף מוסיקלי
20.27 "פינת השיר"
20.30 "הקונצרט הקאמרי השבועי" מפסטיבל ישראל 1984 שלישיית אמראוס עם הפסנתרנית פנינה ולצמן מיצירות מוצארט פרק שלישייה לכלי קשת בסול מג'ור רביעייה לפסנתר וכלי קשת בסול מינור דיברטימנטו לכלי קשת במי במול מג'ור
20.30 "קונצרט קצר"
23.00 "מחזורי יצירות": בטהובן: סונטות לכנור ולפסנתר שלישיות

רשת א'

07.30 "רדיו־קל"
08.05 "חוגה" — עם בני הנדל
08.05 "טלרדיו" — שירות מידע למאזינים מנחה: משה טימור
10.05 "שירקוד" — מצלות ושירים משלנו
11.05 "מגיני בוקר"
12.05 "מערב ים־תיכוני" — עם חופני כהן
13.00 חדשות ותוכניות באנגלית (+ רשת ה')
13.30 חדשות ותוכניות בצרפתית
14.06 "בראש צעיר" — מגזין יומי לילדים ולבני נוער
15.30 "האוניברסיטה הפתוחה" — צרפתית למתקדמים
16.05 "רדיו־עשרה" — מגזין נוער
17.10 "שירי עמים"
18.06 "מנחת ערב"
19.05 סיכום המשנה היומית
19.30 שידורים לעולים
22.05 "תפוח ועץ" עורכת ומנחה: רבקה מיכאלי יועץ לתכנית ד"ר עמירם רביב — פסיכולוג חינוכי קליני והעצם "קשיי הסתגלות לגן ולכתות הראשונות של בית־הספר"

רשת ב'

07.00 "הבוקר הזה"
08.05 "עושים עניין" — עם גבי גזית ושלום קיטל
09.05 "כוכב הבוקר" עם ריקי גלסון
10.05 "כל צבעי הרשת" — מגזין יומי
12.10 "אלף־אלף ב"בית" — עם אהוד מנור
13.05 "בחצי היום" — חדשות ופזמונים
14.06 "לראות או לא לראות" — יומן חדשות לתרבות ולאמנות
14.30 "בת צחוק" — הווי והומור
15.05 "רגעי קסם"
16.05 "יומן כלכלה" —
16.30 "על מספרים ואנשים" — מגזין המשק והחברה
17.05 "שירים ושעורים"
17.55 "קראתי ספר" — קוראים ממליצים
18.06 "מדרום לסמבטיון" — עם יהודים ועל יהודים בדרום־אמריקה
19.05 "היום הזה"
19.35 "עם ישראל" — מוסף לעניינים יהודיים בעולם
20.05 "אומר בשבחין" — פיוטים ופרקי חזנות ספרדיים
22.05 "שירים מדרום־אמריקה"
23.05 "מדרום לסמבטיון" — עם יהודים ועל יהודים דיון בדרום־אמריקה בהשתתפות מומחים ובגל פתוח הנושא: "האמנם היבשת המובטחת?" תולדות ההתיישבות היהודית בדרום־אמריקה וגלגוליה עד היום הזה

גלי צה"ל

06.05 צלילי בוקר — שירים עבריים.
06.30 "פוקחים עין"
07.07 "שבע אפס שבע" — עם אלכס אנסקי.
08.00 בוקר טוב ישראל
09.05 "אילה בוקר" — עם אלי ישראלי.
10.05 "מוסיקה" — עם אורלי יניב.
11.05 "נכון לעכשיו" — עם רפי רשף.
13.05 "אחר אחר" — להיטים עבריים. עורכת ומגישה: שירה גרא
14.05 "דו רה יומי" — עם דני קרפל ודובי לנץ.
15.05 "שירים לחג" — עם ארז טל.
16.05 "ארבע אחרי הצהריים" — שעה של שירים עבריים.
17.00 "ערב טוב ישראל"
18.05 "שעה קלה על כלכלה" — עם שמואל נחושתן.
18.45 "משולש" — עימות יומי בעינייני השעה.
18.57 הודעות לחיילים.
19.05 "רדיו ספורט".
20.05 "עושים מדינה" — עורך ומגיש: דודו דיין (ש"ח).
21.00 מבט לחדשות.
21.30 לילה לא שקט.
22.05 "על הדבש ועל הכיפאק" — שירים שהחבר'ה אוהבים.
23.05 "עשרים וארבע היום שהיה" — עם ירון וילנסקי.
23.55 "שיחת חצות" — עם הרצל בן־אשר־דיקן הסטודנטים במכללת תל־חי.
00.05 "ציפורי לילה" — עם שלמה ארצי. תכנית מוסיקלית בנימה אישית.
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה.
05.05 צלילי בוקר — שירים עבריים.

שידורי צה"ל 2

19.05 "רדיו רדיו" — עם יואב קוטנר.
20.05 "סכבבבסיס" — מידע, רשי"מ, משחקי רדיו ומוסיקה
22.05 "הפסקת עשר" — עם מיכל ניב.
23.05 "קול הג'אז הזה" — עורך ומגיש: דני קרפל.

רשת ג'

06.04 "בחורה לאושר"
07.07 "שיר בבוקר בבוקר"
09.05 "מה, כבר תשע?"
10.05 "דברים טובים"
11.05 "שבעים מי יודע" — שירי שנות השבעים
12.05 "אהבה יומיומית"
13.05 "רק בימי חול"
14.06 "לי ולך" — שיר וברכה
15.05 "חדש, חדיש ומחודש"
16.05 "הצגה יומית"
18.06 "מצעד הפזמונים הלועזיים"
21.05 "אדום עתיק" — שירים שלא נס ליחם — עם מיכל שמואלי
23.05 "הלילה הוא שירים"

שני רדיו

14.9.1987

קול המוסיקה

06.01 צלילי בוקר.
07.09 בהאזנה נינוחה — מנדלסון: סימפוניה נעורים מס' 9 בדו מג'ור; מוצארט: קונצ'רטו מס' 17 בסול מג'ור לפסנתר ולתזמורת; ז'אן־פיליפ רמו: חגיגות הבה אופרה בלט.
09.00 קונצרט בוקר — רספיגי: חלונות כנסייה; הצ'טוריאן: קונצ'רטו לכנור ולתזמורת; הובאנס: רפסודיה ארמנית מס' 3 לתזמורת ולכלי קשת; שפור: חמישייה ברו מינור לחליל, קלרנית, קרן בסון ופסנתר; שוסטקוביץ': קונצ'רטו מס' 1 במי במול מג'ור לצ'לו ולתזמורת; ביזה: רומא סימפוניה ברו מג'ור.
11.57 פינת השיר — משירי ש. שלום.
12.00 מן הסרטייה — דביסי: פינת הילדים — סוויטה; ראבל: מבוא ואלגרו לנבל, חליל, קלרנית ומיתרים; דביסי: תיבת הצעצועים.
13.05 בהאזנה נינוחה — באך: קונצ'רטו ברנדנבורגי מס' 6 ברה מג'ור; מוצארט: קונצ'רטו מס' 9 במי במול מג'ור לפסנתר ולתזמורת; ובר: רביעייה בסי במול מג'ור לפסנתר ולכלי קשת; גלינקה: סינפוניטה לתזמורת כלי קשת.
15.00 הסברה מוסיקלית — הנחיות הרגש — תכנית עשירית.
16.00 מאולמי הקונצרטים שלנו — הפילהרמונית הישראלית, מנצח: רימונד לפארה, סולנים: שילה ארמסטרונג — סופראן, אלכסיס וייסנברג — פסנתר; פרסל: קנטטה; ברהמס: קונצ'רטו מס' 1 לפסנתר ולתזמורת (ש"ח).

שילה ארמסטרונג, זמרת הסופרן (קול המוסיקה 16.00)

18.00 דגש על הביצוע — על אחת כמה וכמה.
19.00 בין חברים — מעולם מטעמי המוסיקה — מיצירותיו של גבריאל פורה.
20.05 אינטרלוד — רצף מוסיקלי.
20.27 פינת השיר.
20.30 מאולמי הקונצרטים בעולם — קונצרט בסורה אוסטריה ושכנותיה — איטליה — רספיגי: מורקות רומא; בוותני: קונצ'רטו לכנור ותזמורת אופ. 35 א'; מליפיירו: הפסיון מתוה — מיסתורין לסופראן שני טנורים בריטון מקהלה ותזמורת.
22.30 פעם ועוד — סטיבן סקוט: מוסיקה למיתרים מקושתים.
23.00 מחזורי יצירות — בטהובן: סונטות לכנור ולפסנתר שלישיות.

רשת א'

07.30 רדיו־קל.
08.05 חוגה — עם בני הנדל.
08.27 משפט דמיאניוק — שידור חי מבנייני האומה בירושלים.
13.05 שירים עבריים.
13.30 חדשות ויומן באנגלית.
13.45 חדשות ויומן בצרפתית.
14.06 בראש צעיר — מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.27 האוניברסיטה הפתוחה — יהדות ארצות־הברית במאה ה־20 — תפיסת היהדות בקרב יהודי ארצות־הברית — חלק שני — פרופ' ישעיהו ליבמן.
15.57 משפט דמיאניוק — שידור חי מבנייני האומה בירושלים.
19.05 סיכום המשנה היומית.
19.30 שידורים לעולים.
22.05 לכל אדם כוכב — עם האסטרולוג אילן פקר, שידור חי מפועדון הקומקום בתל־אביב.

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה.
08.05 עושים עניין — עם גבי גזית ושלום קיטל.
09.05 כוכבת הבוקר — עם דיון וורוק.
10.05 כל צבעי הרשת — מגזין יומי.
12.10 אלף־אלף ב־בית — עם אהוד מנור.
13.05 בחצי היום — חדשות ופזמונים.
14.06 לראות או לא לראות — יומן חדשות לתרבות ולאמנות.
14.30 בת צחוק — הווי והומור.
15.05 רגעי קסם.
16.05 יומן כלכלה.
16.30 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה.
17.05 שירים ושעורים.
17.55 קראתי ספר — קוראים ממליצים.
18.06 מדרום לסמבטיון — עם יהודים ועל יהודים בדרום־אמריקה.
19.35 דין ודברים — מגזין לענייני חוק ומשפט.
20.05 סולם הזמירות — מצעד הפזמונים המסורתיים.
22.05 שירים מדרום־אמריקה.
23.05 מדרום לסמבטיון — עם יהודים ועל יהודים בדרום־אמריקה — דיון בהשתתפות מומחים ובגל פתוח: עלייה שבין מצוקה לרווחה על קשיי העלייה וקשיי הקליטה של יהודי דרום־אמריקה.

גלי צה"ל

06.05 צלילי בוקר — שירים עבריים.
06.30 פוקחים עין.
07.07 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי.
08.00 בוקר טוב ישראל.
09.05 אילה בוקר — עם אלי ישראלי.
10.05 מוסיקה — עם אורלי יניב.
11.05 נכון לעכשיו — עם רפי רשף.
13.05 אחר אחר — להיטים עבריים. עורכת ומגישה שירה גרא.
14.05 דו רה יומי — עם דני קרפל ודובי לנץ.
15.05 שירים לחג — עם ארז טל.
16.05 ארבע אחר הצהריים שעה של שירים עבריים.
17.00 ערב טוב ישראל.
18.05 ספרא וסייפא — ירחון לענייני ספרות צבאית. עורך ומגיש: איתן גלבוע.
18.45 משולש — עימות יומי בענייני השעה.
18.57 הודעות לחיילים.
19.05 שירים מכאן — שירים עבריים עם שירה גרא.
20.05 ספרים רבותי ספרים — המגאזין הספרותי של גל"צ (ש"ח).
21.00 מבט לחדשות.
21.30 לילה לא שקט.
22.05 על הדבש ועל הכיפאק.
23.05 עשרים וארבע — היום שהיה — עם ירון וילנסקי.
23.55 שיחת חצות — עם הסופרת הדרה לזר.
00.05 ציפורי לילה — עם יאיר לפיד. תוכנית מוסיקלית בנימה אישית.
02.05 לא רוצים לישון מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה.
05.05 צלילי בוקר — שירים עבריים.

שידורי צה"ל 2

19.05 רדיו רדיו — עם יואב קוטנר.
20.05 סכבבבסיס — אינפורמציה. רשי"מ, משחקי רדיו ומוסיקה.
22.05 הפסקת עשר — עם מיכל ניב.
23.05 קול הג'אז הזה — עורך ומגיש: דני קרפל.

רשת ג'

06.04 בחורה לאושר — להיטים ותיקים.
07.07 שיר בבוקר בבוקר — שירים עבריים.
09.05 מה, כבר תשע? — עם אבי אתגר.
10.05 דברים טובים — עם שמירה אימבר.
11.05 שבעים מי יודע — שירי שנות השבעים.
12.05 אהבה יומיומית — עם יוסי סיאס.
13.05 רק בימי חול — עם מנחם פרי.
14.06 לי ולך — שיר וברכה.
15.05 חדש, חדיש ומחודש — עם שוש עטרי.
16.05 הצגה יומית — עם יקיר אביב.
18.06 היה היה — מצעד פזמוני העבר — עם קובי ברקאי.
20.05 קו ההתחלה — תקליטי שירים ראשונים.
21.05 קצת אחרת — פופ מתקדם עם אורלי מורג.
23.05 הלילה הוא שירים.

שלישי רדיו

15.9.1987

קול המוסיקה

06.01 צלילי בוקר.
07.09 בהאזנה נינוחה — בוקריני: קונצ'רטו ברה לחליל ולכלי קשת; היידן: שלישיית בריטון מס' 109 בדו; ברליוז: רומנס וקפריס; פולנק: סוויטה צרפתית על פי נושאים של קלוד ז'רבז; פאריש: קונצ'רטו בסול מינור ולתזמורת; דביסי: רפסודיה לסקסופון ותזמורת; ראבל: רומנסה יהודית ספרדית / רומנסה ספרדית עממית; מוצארט: "הלצה מוסיקלית".
09.00 קונצרט בוקר — בטהובן: מוסיקה ל"אגמונט"; ברהמס: שישייה לכלי קשת מס' 1 בסי במול מג'ור; שוברט: סונטה בלה מינור ד. 821 "ארפג'יונה"; מהלר: סימפוניה מס' 9 ברה מג'ור.
11.57 פינת השיר — משירי ש. שלום.
12.00 מן הסרטייה — השלישייה הישראלית עם מאיר רמון, קרן — ברהמס: שלישייה לקרן, ברהמס: שלישייה לכינור, צ'לו ופסנתר.
13.05 בהאזנה נינוחה — מרש ק. 24 — מיצירות מוצארט: סרנדה מס' 7 "סרנדת הפנר"; קונצ'רטו לפסנתר בסי במול מג'ור; אקוולטטה יובילטה.
15.00 מוסיקה צעירה.
16.00 מאולמי הקונצרטים בעולם — פסטיבל שבועות המוסיקה ברלין 86 — המוסיקה הקאמרית של שוסטקוביץ' הרביעייה הפילהרמונית, להקת שרוין מיצוקי שוראי — סופראן הרטמוט הל — פסנתר היינר הופנר — טנור בריגוט בלייי —

מאיר רימון, עם "השלישייה הישראלית" (מ' 12.00)

אלט מיילה שטוקהאוזן — פסנתר.
1. רביעייה מס' 13.
2. 2 קטעים לשמינית כלי קשת.
3. 6 שירים ספרדיים.
4. שלישייה מס' 1 בדו מינור לפסנתר כנור וצ'לו.
5. מתוך שירי עם יהודיים.
6. חמישייה לפסנתר וכלי קשת.

18.00 ממדף התקליטייה.
19.00 פניני אופרה — מאת: ורדי.
20.05 אינטרלוד — רצף מוסיקלי.
20.27 פינת השיר.
20.30 מאולמי הקונצרטים שלנו — הפיל הישראלית/מנדי רודן ג'פרי קאהן, (פסנתר) הקלטה: 23.2.87, היכל התרבות תל־אביב — צבי אבני: מטמורפוזות על כורל; ברטוק: קונצ'רטו מס' 3 לפסנתר; צ'ייקובסקי: סמפוניה "מנפרד בסי מינור".
22.30 ג'ז קלאסי.
23.00 מחזורי יצירות — בטהובן: סונטות לכנור ולפסנתר שלישיות.

רשת א'

07.30 רדיו־קל.
08.05 חוגה — עם בני הנדל.
08.27 משפט דמיאניוק — שידור חי מבנייני האומה בירושלים.
13.05 שירים עבריים — מביאה לשידור: דליה חורש.
13.30 חדשות ויומן באנגלית.
13.45 חדשות ויומן בצרפתית.
14.06 בראש צעיר — מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.27 האוניברסיטה הפתוחה — הספרות העברית ותנועת הפועלים ב"ארץ־ישראל" "היש משמעות למורשת תנועת הפועלים בספרות" ר' רבשיה — חלק שני.
15.57 משפט דמיאניוק — שידור חי מבנייני האומה בירושלים.
19.05 סיכום המשנה היומית.
19.30 שידורים לעולים.
22.05 שנינו יחד וכל אחד לחוד עורך ומנחה: יובב כץ "הדימוי העצמי" — משתתפים: אברהם טל ומשה פאר.

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה.
08.05 עושים עניין — עם גבי גזית ושלום קיטל.
09.05 כוכבי הבוקר — עם לוס פנצ'וס.
10.05 כל צבעי הרשת — מגזין יומי.
12.10 אלף־אלף ב־בית — עם אהוד מנור.
13.05 בחצי היום — חדשות ופזמונים.
14.06 לראות או לא לראות — יומן חדשות לתרבות ולאמנות.
14.30 בת צחוק — הווי והומור.
15.05 רגעי קסם.
16.05 יומן כלכלה.
16.30 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה.
17.05 שירים ושעורים.
17.55 קראתי ספר — קוראים ממליצים.
18.06 מדרום לסמבטיון — עם יהודים ועל יהודים בדרום־אמריקה.
19.35 עולם חדש — מגזין חדשותי לענייני האדם וסביבתו.
20.05 פרקי חזנות "כבקשתך".
22.05 שירים מדרום־אמריקה.
23.05 מדרום לסמבטיון — עם יהודים ועל יהודים בדרום־אמריקה — והפעם: דיון בהשתתפות מומחים ובגל פתוח: "הסמכה, הטנגו וההורה" העלייה במשך השנים מדרום־אמריקה, השתלבותה בישראל ותרומתה לחברה ולמדינה.

גלי צה"ל

06.05 צליל בוקר — שירים עבריים.
06.30 פוקחים עין.
07.07 שבע אפס שבע — עם איתן ליפשיץ.
08.00 בוקר טוב ישראל.
09.05 אילה בוקר — עם אלי ישראלי.
10.05 מוסיקה — עם אורלי יניב.
11.05 נכון לעכשיו — עם רפי רשף.
13.05 אחר אחר — להיטים עבריים. עורכת ומגישה: שירה גרא.
14.05 דו רה יומי — עם דני קרפל ודובי לנץ. (ש"ח).
15.05 שירים לחג — עם ארז טל.
16.05 841 נוסע צפונה צפונה — רומנרדיו מאת איתמר לוי.
16.15 ארבע אחרי הצהריים — שעה של שירים עבריים.
17.00 ערב טוב ישראל.
18.05 שעה קלה על כלכלה — עם שמואל נחושתן.
18.45 משולש — עימות יומי בענייני השעה.
19.05 שירים עבריים.
20.05 ספרא וסייפא — ירחון לענייני ספרות צבאית. (ש"ח).
21.00 מבט לחדשות.
21.30 לילה לא שקט.
22.05 על הדבש ועל הכיפאק — שירים שהחבר'ה אוהבים.
23.05 עשרים וארבע היום שהיה — עם ירון וילנסקי.
23.55 שיחת חצות — עם אהוד גרא' מנכ"ל כח המשימה הכלכלי.
00.05 ציפורי לילה עם אביהו מדינה.
02.05 לא רוצים לישון.
05.05 צלילי בוקר שירים עבריים.

שידורי צה"ל 2

19.05 רדיו רדיו — עם יואב קוטנר.
20.05 סכבבבסיס — מידע, רשי"מ, משחקי רדיו ומוסיקה.
22.05 הפסקת עשר — עם מיכל ניב.
23.05 קול הג'אז הזה — עורך ומגיש: דני קרפל.

רשת ג'

06.04 בחורה לאושר — להיטים ותיקים.
07.07 שיר בוקר בבוקר — שירים עבריים.
09.05 מה, כבר תשע? — עם אבי אתגר.
10.05 דברים טובים — עם שמירה אימבר.
11.05 שבעים מי יודע — שירי שנות השבעים.
12.05 אהבה יומיומית — עם יוסי סיאס.
13.05 רק בימי חול — עם מנחם פרי.
14.06 חדש חדיש ומחודש — עם שוש עטרי שידור חי [illegible] בהרצליה.
16.05 הצגה יומית — עם יקיר אביב.
18.06 מקום בצמרת — מצעד הפזמונים הישראליים עם מנחם פרי.
21.05 אדום עתיק.
23.05 פניני ג'אז — עם לאה ליאור.

רביעי רדיו

16.9.1987

קול המוסיקה

06.01 צלילי בוקר
07.09 בהאזנה נינוחה — היידן: סימפוניה מס' 88 בסול מג'ור; בטהובן: קונצ'רטו מס' 1 בדו מג'ור; ברהמס: הקונצ'רטו הכפול בלה מינור; דביסי: סוויטה וזעירה
09.00 קונצרט בוקר — רוסיני: הפתיחה לאופרה וילהלם טל; מוסורגסקי: תמונות בתערוכה (בעיבוד ראבל); וייטאן: קונצ'רטו מס' 4 לכינור; ברליוז: ילדותו של הנוצרי
11.57 פינת השיר — משירי ש. שלום
12.00 אמנים באולפן — ל. ויינר: סונטה בפה דיאז מינור; ל. ויינר: 4 ריקודי עם הונגריים; ליסט: סונטה מס' 104 של פטררקה
13.05 בהאזנה נינוחה — היידן: הסימפוניה הצבאית בסול מג'ור מס' 100; שוברט: רוזמונדה מוסיקה למחזה; רוסיני רספיגי: מוסיקה לבלט "חנות הקסמים"
15.00 מוסיקה ויוה — מורטון סבוטניק: רפרוף כנפיים; סטיב רייך: תהילים
16.00 קונצרט מהקלטות התזמורת הסימפונית ירושלים רשה"ש; טלמאן: קונצ'רטו לחצוצרה ותזמורת; צ'ייקובסקי: וריאציות על נושא רוקוקו לצ'לו ולתזמורת; שוסטקוביץ': סימפוניה מס' 8; ברהמס: וריאציות על נושא שומאן.
18.00 שעה עם... פורה: מוסיקה קאמרית ושירים
19.00 מוסיקה אהובה עליכם: רחמנינוב: סימפוניה מס' 2
20.05 אינטרלוד — רצף מוסיקלי
20.27 פינת השיר

אוריאל אופק, על המוטר "הגבעות הכחולות" (א' 22.05)

20.30 אופרה — דיוקן של מריה קאלאס
23.00 מחזורי יצירות: בטהובן: סונטות לכנור ופסנתר שלישיות

רשת א'

07.30 רדיו־קל
08.05 חוגה — עם בני הנדל
08.27 משפט דמיאניוק — שידור חי מ"בנייני האומה" בירושלים
13.05 שירים עבריים
13.30 חדשות ויומן באנגלית
13.45 חדשות ויומן בצרפתית
14.06 בראש צעיר — מגזין יומי לילדים ולבני נוער
15.27 האוניברסיטה הפתוחה הכנענים לאום חדש נולד — פרופ' עוזי אורנן
15.57 משפט דמיאניוק — שידור חי מ"בנייני האומה" בירושלים
19.05 סיכום המשנה היומית
19.30 שידורים לעולים
22.05 הגבעות הכחולות — על אוריאל אופק — משתתפים: בינה אופק, ד"ר מירי ברוך וחמי גוטמן (ש"ח)
23.05 שירים עבריים

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה
08.05 עושים עניין — עם גבי גזית ושלום קיטל
09.05 כוכב הבוקר עם פרנקי ליין
10.05 כל צבעי הרשת — מגזין יומי
12.10 אלף־אלף ב־בית — עם אהוד מנור
13.05 בחצי היום — חדשות ופזמונים
14.06 לראות או לא לראות — יומן חדשות לתרבות ולאמנות
14.30 בת צחוק — הווי והומור
15.05 רגעי קסם
16.05 יומן כלכלה
16.30 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה
17.05 שירים ושעורים
17.55 קראתי ספר — קוראים ממליצים
18.06 מדרום לסמבטיון — עם יהודים ועל יהודים בדרום־אמריקה "היום הזה"
19.35 מוסף לענייני צבא ובטחון
20.05 צמוקים ושקדים: חזנים בימי אלול
22.05 שירים מדרום־אמריקה
23.05 מדרום לסמבטיון — עם יהודים ועל יהודים בדרום־אמריקה דיון בהשתתפות מומחים ובגל פתוח: ישראל הקטנה ביבשת הגדולה על מעמדה המדיני הכלכלי של מדינת ישראל בדרום־אמריקה

גלי צה"ל

06.05 צלילי בוקר
06.30 פוקחים עין
07.07 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי.
08.00 בוקר טוב ישראל
09.05 אילה בוקר — עם אלי ישראלי.
10.05 מוסיקה — עם אורלי יניב.
11.05 נכון לעכשיו — עורך ומגיש: רפי רשף.
13.05 אחר אחר — להיטים עבריים עורכת ומגישה: שירה גרא.
14.05 דו רה יומי — עם דני קרפל ודובי לנץ.
15.05 שירים לחג — עם ארז טל.
16.05 ארבע אחרי הצהריים
17.00 ערב טוב ישראל
18.05 אבות ובנים — סדרת תכניות המארחת קציני צה"ל ובניהם. תכנית שלישית: עם תא"ל א' ובנו סגן צח מחיל הים. מראיין: מיכה שגריר. (ש"ח)
19.05 שירים עבריים.
20.05 גבר ואשה 1987 — תכניה הראשונה של ערנה עברון עם גבי ניצן. (ש"ח)
21.00 מבט לחדשות.
21.30 לילה לא שקט.
22.05 על הדבש ועל הכיפאק — שירים שהחבר'ה אוהבים
23.05 עשרים וארבע, היום שהיה — עם ירון וילנסקי.
23.55 שיחת חצות — עם בני ואדה עורך עתון "הפעמון".
00.05 ציפורי לילה עם נתן רטנר ואבי קושניר.
02.05 לא רוצים לישון
00.05 צלילי בוקר

שידורי צה"ל 2

19.05 ראיון רדיו עם יואב קוטנר.
20.05 סכבבבסיס אינפורמציה. רשי"מ, משחקי רדיו ומוסיקה
22.05 הפסקת עשר עם מיכל ניב.
23.05 קול הג'אז הזה עורך ומגיש: דני קרפל.

רשת ג'

06.04 בחורה לאושר — להיטים ותיקים
07.07 שיר בבוקר בבוקר — שירים עבריים
09.05 מה, כבר תשע? עם אבי אתגר
10.05 דברים טובים — עם שמירה אימבר
11.05 שבעים מי יודע — שירי שנות השבעים
12.05 אהבה יומיומית — עם יוסי סיאס
13.05 רק בימי חול — עם מנחם פרי
14.06 לי ולך — שיר וברכה
15.05 חדש, חדיש ומחודש — עם שוש עטרי
16.05 הצגה יומית — עם יקיר אביב
18.06 הצעקה האחרונה — עם יגאל רביב
20.05 סימני דרך — שירים עבריים
21.05 צליל מכוון
23.05 הלילה הוא שירים

חמישי רדיו

17.9.1987

קול המוסיקה

06:01 "צלילי בוקר"
07:09 "בהאזנה נינוחה" — מיצירות: מונטוורדי, ויוואלדי, מוצארט, היידן ופרוקופייב.
09:00 "קונצרט בוקר" — מיצירות: מוצארט, באך, ברהמס, דביסי ומנדלסון.
11:57 "פינת השיר" — משירי ש. שלום
12:00 "מן הסרטייה" — מיצירות: וויליאם ברד, ג'ון דאולנד ובריטן
13:08 "בהאזנה נינוחה" — כרוביני: הפתיחה "אנקריאון"; רודריגו: קונצ'רטו פסטורלי לחליל ותזמורת; בטהובן: שישייה במי במול מג'ור לשתי קלרניתות, שתי קרנות ושני בסונים; פרסל: שקון בסול מינור לתזמורת כלי קשת; רחמנינוב: קונצ'רטו מס' 3 ברה מינור לפסנתר ותזמורת.
15:00 "מפגשים מוסיקליים"
16:00 "אתנחתא" (ש"ח) לנורית ואמנון סילבר־צ'לו ופסנתר: פרסקובאלדי — קסאדו: טוקאטה ברה מג'ור; בטהובן: סונטה מס' 3 בלה מג'ור אופ. 69; ע. פרטוש: "יזכור"; סוק: בלדה וסרנדה, אופ. 3; מארטינו: וריאציות על שירי עם סלובאקי; סקריאבין: פנטסיה, אופ. 28.
17:30 "קשת של צלילים" — היידן: קסציון ברו מג'ור לגיטרה כנור וצ'לו: שלישיית פסנתר.
18:00 "פורטרט" — מריה קאלאס וג'ורי סטפנו.
19:00 "מוסיקה קלאסית קלה".
20:05 "אינטרלוד" — רצף מוסיקלי.
20:27 "פינת השיר"
20:30 "קונצרט מהקלטות התזמורת הסימפונית י־־ם רשה"ש:

אלכס אנסקי, מגיש "שבע אפס שבע" (גל"צ 07.07)

וויוולדי: "סתו ו"חורף" מתוך "עונות השנה"; שומאן: סימפוניה מס' 3 (ריינית); לאון שידולבסקי: "עקיבא בן יוסף" צרפניו: שלישייה ל־3 חלילים.
22:00 "אנתולוגיה" — משירת דויד גסקוין — המשורר הסוריאליסט האנגלי בן זמננו עם המשורר והמתרגם גיורא לשם.
22:30 "ג'ז קלאסי" — "דור הזהב" — אמנים גדולים בהקלטות היסטוריות (ש"ח) רביעיית בוש ביצירות שוברט: פנטסיה בדו מג'ור; רביעייה ברה מינור "העלמה והמוות"

רשת א'

08:05 "חוגה" — עם בני הנדל
08:27 משפט דמיאניוק — שידור חי מ"בנייני האומה" בירושלים
15:00 "בראש צעיר" — מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15:30 "האוניברסיטה הפתוחה" — צרפתית למתקדמים (ש"ח)
16:05 "ארץ לא נודעת"
17:00 חדשות ותכנית בצרפתית
17.30 חדשות ותכנית בצרפתית
18:06 "מנחת ערב"
19:30 שידורים לעולים
22:05 "יש ליחלום" — עורך ומנחה יובב כץ, עם ד"ר אביטל לוי וניצה אברבנאל.

רשת ב'

07:00 "הבוקר הזה"
08:05 "עושים עניין" — עם גבי גזית ושלום קיטל
09:05 "כוכב הבוקר" — עם כוכבי דאירן
10:05 "כל צבעי הרשת" — מגזין יומי
12:10 "אלף־אלף ב־בית" — עם אהוד מנור
13:05 "בחצי היום" — חדשות ופזמונים
14:06 "לראות או לא לראות" — יומן חדשות לתרבות ולאמנות
14:30 "בת צחוק" — הווי והומור
15:05 "רגעי קסם"
16:05 "יומן כלכלה"
16:30 "על מספרים ואנשים" — מגזין המשק והחברה
17:05 "שירים ושיעורים"
17:55 "קראתי ספר" — קוראים ממליצים
18:06 "מדרום לסמבטיון" — עם יהודים ועל יהודים בדרום־אמריקה
19:00 "היום הזה"
19:35 שירים עבריים
20:05 "שורשים" — שבועון לענייני פולקלור ועדות.
22:05 "שירים מדרום־אמריקה"
23:05 "מדרום לסמבטיון" — עם יהודים ועל יהודים בדרום אמריקה — דיון בהשתתפות מומחים ובגל פתוח: "אמריקה הדרומית — "היבשת האבודה" האם יש עתיד לקיום יהודי של ממש בדרום־אמריקה
01:08 "מדרום לסמבטיון" — עם יהודים ועל יהודים בדרום־אמריקה — שידור מיוחד ליהודים בדרום־אמריקה בנושא "עלייה, קליטה, שיכון, תעסוקה ועוד. שידור חי

גלי צה"ל

06:05 צלילי בוקר
06:30 "פוקחים עין"
07:07 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי
08:00 בוקר טוב ישראל
09:05 "אילה בוקר" — עם אלי ישראלי
10:05 "מוסיקה" — עם אורלי יניב
11:05 "נכון לעכשיו" — עם יוסי עבארי
13:05 "אחר אחר" — להיטים עבריים. עורכת ומגישה: שירה גרא
14:05 "דו רה יומי" — עם דני קרפל ודובי לנץ.
15:05 "שירים לחג" — עם ארז טל
16:05 "ארבע אחרי הצהריים" — שעה של שירים עבריים.
16:54 "באופן מילולי" — פינתו של אבשלום קור
17:00 "ערב טוב ישראל"
18:05 "שעה קלה על כלכלה" — עם שמואל נחושתן
18:57 הודעות לחיילים
19:05 שירים עבריים
20:05 40 שנה לאוצר החייל — תכנית מיוחדת במלאת 40 שנה לבנק אוצר החייל (ש"ח)
21:00 מבט לחדשות
21:30 לילה לא שקט
22:05 "על הדבש ועל הכיפאק" — שירים שהחבר'ה אוהבים
23:05 "עשרים וארבעים שהיה" — עם ירון וילנסקי
23:55 "שיחת חצות" — עם רפאה שוסמן — יו"ר הועדה לזכויות האדם במפלגת העבודה.
00:05 "ציפורי לילה" — עם אלי ישראלי.
02:05 "לא רוצים לישון"
05:05 צלילי בוקר — שירים עבריים

שידורי צה"ל 2

19:05 "רדיו רדיו" — עם יואב קוטנר
20:05 "סכבבבסיס" — שידור ישיר מעיר הנוער 87.
22:05 "הפסקת עשר" — עם מיכל ניב
23:05 "קול הג'אז הזה" — עורך ומגיש: דני קרפל

רשת ג'

06:04 "בחורה לאושר" — להיטים ותיקים
07:07 "שיר בבוקר בבוקר" — שירים עבריים
09:05 "מה כבר תשע?" — עם אבי אתגר
10:05 "דברים טובים" — עם שמירה אימבר
11:05 "שבעים מי יודע" — שירי שנות השבעים
12:05 "אהבה יומיומית" — עם יוסי סיאס
13:05 "רק בימי חול" — עם מנחם פרי
14:06 "לי ולך" — שיר וברכה
15:05 "חדש, חדיש ומחודש" — עם שוש עטרי
16:05 "הצגה יומית" — עם יקיר אביב
18:06 "קולי־בר" — שבועון פופ
20:05 "סימני דרך" — שירים עבריים
21:05 "מופע רוקי"
23:05 "הלילה הוא שירים"

שחמט

בעיות וסיומים

בעיות השבוע

ב־5430 חילופי מטים נאים, במט־עזר פתרונים הרמוניים (5431).

5430. 1. צ'פיזני
צ'רבוני גירניק 1986
פרס מיוחד

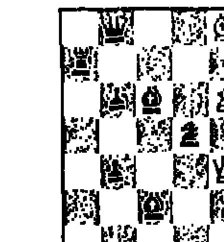

מט בשני מסעים — 11 + 8

5431. פרופ' מ. מילאנוביץ' — Prof. M. Milanovic
יוגוסלביה — Yugoslavia
מקורית — Original

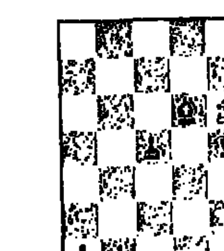

מט עזר בשני מסעים, תאומים — 8 + 6
א, דיאגרמה ב. פרש לבן על הו במקום רץ לבן.

פתרונים אל העורך, רח' רמת הגולן 43, ירושלים 97703.

בעיה רב־תכליתית

לפני כמה חודשים נפטר בגיל 57 גדול המחברים הפינים מאטי מוליניאמי. הוא חיבר למעלה מ־600 בעיות וזכה בפרסים רבים, בעיקר בשטח הדו־מסעיות ומטי־עזר. בשנת 1976 הוענק לו התואר אמן בינלאומי, ויתכן שעם פרסום אלבומי פיד"א הקרובים יוענק לו תואר רב־אמן (לפחות 70 נקודות באלבומי פיד"א).

הבעיה הבאה הינה הישג יוצא־דופן: ארבע בעיות שונות בדיאגרמה זהה, וארבע הכתרות למנות שונות!

מאטי מוליניאמי
פינלנד 1967
פרס ראשון

10 + 8 א. מט בשני מסעים.
ב. מט עזר בשני מסעים.
ג. מט לדעת בשני מסעים.
ד. מט בשני מסעים

פתרונים

א) 1. ה8־פ. ב) 1. ח5. ת8־מה. 2. ח4+. מה:ח4; ג) ח8־ה. ח5. 2. רג2. ח4א. ד) 1. ח5. ה8־א. 2. ח4+. צ:ח4, מט.

לבעיה 5411 (קוזירה)

[illegible] מח7, קיים דואלי 2. נג7+ וגם [illegible]

פתרונים

5420 (מעירו) 1. פח6.
5421 (גאראן) 1. מוה6. צח2+ 2. מרפ. [illegible]

יוסי חטה

קרבות ותחרויות

גורביץ' משם

בעת האחרונה זוכה רב האמן מיכאל גורביץ' מברית המועצות לשורת הצלחות מרשימה. לאחר שסיים במקום השני בתחרות בה השתתפו 13 רבי אמנים בלנינגראד, (בתחרות ניצח רפיק ואגניאן) הוא ניצח בתחרות בינלאומית במוסקבה. עשרה מבין 14 משתתפי התחרות הם רבי אמנים וממוצע מד הכושר של משתתפיה הוא 2531, דהיינו דרגה 12 בדרוג התחרויות. גורביץ' צבר – 8.5 נקודות בהקדימו את אולג רומאנישין (שניצח את גורביץ' בתחרות) – 8, דולמאטוב, מאלניוק והמועמד החדש לאליפות העולם היארטרסון מאיסלנד – 7.5 כ"א, לדנר – 7, לפוטיאן וראזובאייב – 6.5 כ"א, בנו'מין מארה"ב (שהשתתף בתחרות ירושלים אשתקד) ויפים גלר – 6 כ"א, פטורסון מאיסלנד – 5.5, ואסיוקוב והאנגלי הודג'סון – 5 כ"א, יונסקו מרומניה – 4.5. כל אלה שלא מצויין ליד שמם שם המדינה ממנה באו, הם מברית המועצות.

מפגש בין הגברות הראשונות

שתי השחמטאיות בעולם, אלופת העולם לנשים מאיה צ'יבורדאנידזה מבריה"מ וז'וז'ה פולגאר בת ה־18 מהונגריה, התמודדו ביניהן בתחרות שנערכה בבילבאו שבספרד. ז'וז'ה, אינה משחקת, עקרונית, בתחרויות לנשים בלבד, אך הפעם נפגשו השתיים בתחרות שכל שאר משתתפיה הם גברים. המשחק בין השתיים הסתיים בתיקו לאחר 15 מסעים בלבד. היתה זו ז'וז'ה שהציעה תיקו במצב מסובך וההצעה התקבלה. צ'יבורדאנידזה הפתיעה גם, בתיקו עם סגן אלוף העולם בשחמט, אנאטולי קרפוב. שתי השחמטאיות הנחילו לרב האמן היוגוסלבי הנודע ליובומיר ליובוייביץ את שני הפסדיו בתחרות זו.

הדרוג הסופי: קרפוב – 7, אנדרסון משבדיה – 6.5, ליובוייביץ וצ'יבורדאנידזה – 5.5 כ"א, פולגאר ואנדרי סוקולוב הנודע – 4.5 כ"א. אילסקאס ואוצ'ואה, שניהם מספרד – 4 כ"א (אילסקאס החמיץ נצחון בטוח על קרפוב) פרנאנדז מספרד – 3, איסטה מספרד – חצי נקודה.

אליפות תל־אביב

ביום חמישי 1.10, בשעה 18.00 תפתח במועדון הפועל ת"א „בית תבורי", האליפות הפתוחה השניה של תל־אביב. התחרות תערך לפי השיטה השווייצרית ב – 9 סיבובים והמשתתפים יערכו אחת לשבוע.

התחרות הראשית מיועדת לשחמטאים בעלי מד־כושר מ – 1850 נקודות ומעלה. כן תערך תחרות נוספת לשחמטאים שמד הכושר שלהם נמוך מ – 1850 נקודות.

פרטים להרשמה במועדון ב„בית תבורי". טל. 03־232989.

פרס יופי

השבוע, משחק שזכה בפרס יופי בתחרות נוער בינלאומית שנערכה בז'נבה בשווייץ. שני השותפים למשחק הם אמנים שווייצרים. במשחק דלהלן נראה כיצד מנוצלת היטב השליטה באלכסונים לביצוע תחבולה מרשימה.

פתיחה אנגלית
לבן: לנדנברגה שחור: אדלר
ג'נבה 1987

1. ג4, ה5; 2. פ־ג3, פ־ו6; 3. פ־ו3, ה4 (מסע זה מאפשר לשחור לצאת, בקלות, בעמדה שקולה מהפתיחה) 3. ה:ד4; 4. מה:ד4, פ־ג6; 5. מה־ד2, פ־ו6; 6. ב3 (המשחק: מארטינוביץ' – רוקאבינה שנערך ביוגוסלביה ב־1985, נמשך: 6. ... ר־ב4; 7. ר־ב2, מ־ה7; 8. צ־ד1, 0־0; 9. פ־ד5, פ:ד5; 10. ג:ד5, פ־ה5; 11. ר־ד2 (והמשחק הסתיים במהרה בתיקו). 6. ... ר־ב4+ (האיום ד־6־ד5; מונע את התמרון 7. ר־ב2, ופ־ג3־א4) 7. ה3, 0־0; 8. ר־ב2, ר־ה8; 9. מ־ה2, פ־ה5; 10. פ־ד4 (תכנית מוטעית. הפרש ניצב בעמדה גרועה. נחוץ 10. פ־ד4, ועל ר־ה6 בא 11. ג5) 10. ... ח5; 11. ר־ה2, צ־ה8; 12. 0־0־0, פ־ה6; 13. מ־ב1? (נחוץ 13. ח4) 13. ... ח4; 14. פ־ד2, ח3; 15. ז3.

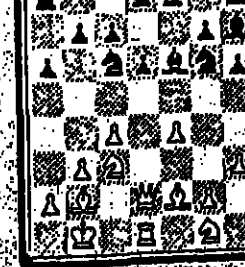

15. ... פ:ה4; 16. פ:ה4, ר:ה4; 17. ר:ז7, צ:ה4 (עתה, לאחר 18. ר:ח8, ר:ה4; 19. מ:א1, ר:ח2, לשחור יתרון בשני רגלים) 18. ר־ד3, צ־ד4 19. ר:ד4, מ:ד4; 20. ר:ב6, מ:ד4 (עתה מבוצעת השליטה באלכסון ח8־א1) 21. מ:ז1, מ:ד6; 22. ר:ג3, צ:ה8; 23. מ־ד2, צ:ה3 והלבן נכנע.

אבי אמיר

תשבץ 201

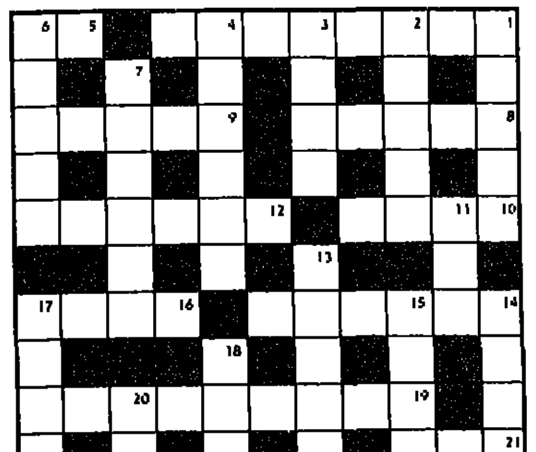

מאוזן: 1. האלוף הטרי בריצה הקצרה. 5. חיה טורפת ממשפחת הכלבים. 8. המצאות במצב גרוע. 9. הכנוי לבן מעמד האצילים השמרנים בפרוסיה בסוף המאה ה־19. 10. רתבה סלולה. 12. עיר במרכז הארץ. 14. צמר טורקי משובח. 16. חבור, צרוף. 19. אנשים נבחרים בדור. 21. מין קיטונית. 22. אקרובטיות.

מאונך: 1. עוף מים. 2. ממנהיגיה הראשונים של תנועת העבודה בארץ. 3. נסמך. 4. נוסח אחר, גרסה נוספת (כ"מ) 6. צמח מדבר ממשפחת הסילקיים, בעל גבעולים בשרניים הבנויים חלקים, חלקים. 7. מצביא בקרתגו. 11. שיטה להסתרת מידע. 13. ארכי הגמון, מראשי הכנסיה. 14. עטוף, לוט. 15. מין קוץ. 17. פחדים, אימות. 18. גיוס לצבא. 20. מין צמח מטפס בעל פרי מאכל.

אגוזן 201

מאוזן: 1. איזה מין אינו נכלל בשבעת המינים? (8). 5. תנאי להבאת ילדים לעולם (2). 8. תן סָכרו הוא מבקש לעתים קרובות (5). 9. הרקוד האהוב כנראה על גיבורו של דיקנס (5). 10. המנעות ממעבר אצל המלווים (4). 12. הבסיס למשקה זה נוצר ע"י חברת הגז (4,2). 14. העם צמת מן הלשד (4,2). 16. הקוטב החשמלי גורם לי שלא אשאר במקומי (4). 19. במקום זה נעריך גיור מחודש לואננו (6,3). 21. הכניס כסף לתכנית חסכון חדשה למחבלים (3). 22. אלימות מלולית רגשית הנעשית באומץ רב (3,4).

מאונך: הטכס לאחר שבעבר חפר את הבור (5). 2. המקוה האחרון במדינה? (3,2). 3. מבקריה יהנו ממנה (4). 4. המשך התכנית הכלכלית והגרושין שאחריהם ישאר מדבר פוליטי (6). 6. שמה טל, אך כל שם יהלום אצלה (5). 7. בירושלים הכל נוצר אולי בנסז ההיפך הוא הנכון? (6). 11. לא יאומן כי יסופרו (3). 13. חולה אסטמה שאינו מוכן להמתין בתור (3,3) 14. החזון שפרח עם החברה (4). 15. מי שאינו מסכים מראש, בד"כ לא ישתכנע גם לאחר שזו הובאה לפניו (5). 17. שמענו שלפרסי ההוא מעולם לא היתה דליפה בביתו (5). 18. לפני שהוציאוהו מן הארכיב לסדרה בטלוויזיה הורידו ממנו את האבק וניקו היטב (4). 20. סמל השלום באיזורנו (3).

פתרונות

תשבץ 200 — אגוזן 200

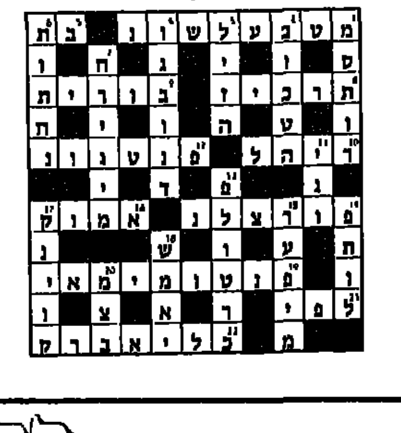

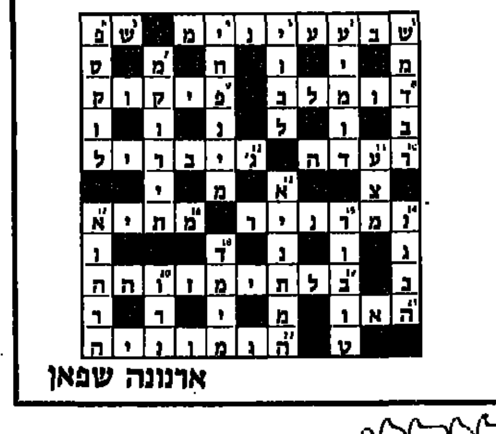

ארנונה שפאן

ברידג'

ברייטון

כפי שכבר ניחשתם בשבוע שעבר, השם „ברייטון" יוזכר במדור זה מעתה ואילך, עד להודעה חדשה, והפעם – מפגש בין דנמרק לאיטליה.

צפון: ♠QJ 9 8 4 ♥K 10 9 7 6 ♦---- ♣K 10 7

מערב: ♠10 3 2 ♥5 ♦K 9 8 6 4 3 ♣A 8 2

מזרח: ♠A 6 5 ♥J 8 4 3 ♦7 2 ♣J 9 6 4

דרום: ♠K 7 ♥A Q 2 ♦AQJ 10 5 ♣Q 5 3

מחלק: מזרח
פגיעים: מזרח־מערב
ההכרזה:

חדר פתוח

מזרח	דרום	מערב	צפון
בוצ'י	שאלק	מוסקה	בואסנארד
----	*1 קלאב	**1 ספייד	***דאבל
רידאבל	1 בלי שליט	----	****2 דיאמונד
----	2 בלי שליט	----	3 ספייד
----	3 בלי שליט	----	4 הארט
----	----		

* חזק.
** אינו מחייב ספייד ארוך, אלא, בדרך כלל, צבע צדדי ארוך.
*** 2 קונטרולים.
**** פורסינג סטיימן

חדר סגור

קוך	בוראטי	מולר	דנה
----	1 דיאמונד	----	1 ספייד
----	2 בלי שליט	----	3 הארט
----	4 הארט	----	----

המשחק נראה פשוט, אולם הוא מסתבך. בחדר הפתוח הוביל מזרח ב־7 דיאמונד. מלכה מהדומם כוסתה במלך והכרוז חתך. הוא המשיך במלך ובמלכה הארט, והחלוקה הגרועה מתגלה. הכרוז המשיך במלך ספייד שנדחה, וספייד נוסף נלקח על ידי מזרח שחזר בשליט. הכרוז שיחק את האלוף דיאמונד, אולם מזרח סרב לחתוך. הכרוז עדיין יכול למסור שתי לקיחות, אולם אסור לו להשליך את הקלאב מידו על הדיאמונד משום שאז הוא עלול לאבד את השליטה על המשחק, ולכן המשיך בדיאמונד קטן, כשהוא חותך בידו, מזרח עדיין לא חתך מעליו. הכרוז המשיך בסידרת הספייד מידו, ומסר בסוף לקיחה בהארט ולקיחה בקלאב (האלוף) וביצע את החוזה.

בחדר הסגור, יצא מזרח בקלאב, שנראית כיציאה הנוחה ביותר לכרוז. מערב זכה באלוף והמשיך בקלאב. הכרוז זכה במלך, המשיך במלכה ואלוף הארט, ומשנתגלתה החלוקה המשיך במלך ספייד. מזרח זכה בסיבוב השני של ספייד, והמשיך בקלאב. הכרוז זכה בדומם, המשיך באלוף ומלכה דיאמונד, ומשמערב שיחק קטן, חתך בידו. כדי להמנע מחלוקה גרועה בספייד, חתך ספייד קטן בדומם, המשיך בנסיך דיאמונד שנחתך בידו (למרות שמערב לא כיסה) ומזרח חתך מעליו והמשיך בקלאב ה־13. קלף זה הוציא את השליט האחרון מיד הכרוז והוא נאלץ למסור שליט נוסף למזרח ונכשל בביצוע החוזה שנראה פשוט לאחר היציאה (אומנם תיכנון המשחק לא היה מבריק) ודנמרק זכתה ב־10 נקודות.

ארנונה שפאן

מחברות הקולנוע

בייבי אריזונה

כן, בהחלט. האחים ג'ואל ואיתן כהן, שני הקולנוענים הצעירים היהודיים ממיניאפוליס – אלו שהביאו לנו את „רציחות פשוטות" הנפלא – מצליחים לשעשע אותנו בסרטם החדש „בייבי אריזונה". סרט שהוא אוסף של הברקות חזותיות מרהיבות, מהנות ושובביות המחפות על כלום תכני ושטחיות רעיונית. מקבץ של סגנונות, ומשחק הצלבה אבסורדי ומצחיק בז'אנרים. שפע ציטוטים מסרטים אחרים, הומור שחור ואירוני בצד נמרחות סנטימנטלית שנכנעה למסורת הקומית ההוליוודית. הלקסיקון הקולנועי המרתק והמפתיע שלהם מוכיח שהם יודעים קולנוע, ויודעים להשתעשע במה שאחרים עשו – אך עדיין לא למדו לעשות משהו עצמאי ושלם משלהם. הסרט גדוש בבדיחות ובפרטים ומאחד בין קומיקס לסרטים מצוירים למדע בדיוני נוסח „מקס הלוחם בדרכים". צידו הוויזואלי הפלסטי הנהדר של הסרט, והגגים המבריקים – לא במהרה יישכחו.

ניקולאס קייג' (מימין) והולי הנטר בסרטם של האחים כהן „בייבי אריזונה"

ניקולאס קייג, בן ה־22, השחקן שבגיל כה צעיר הופיע בתפקידים ראשיים ב„מועדון הכותנה" וב„להתחתן שנית" של דודו קופולה, וב„בירדי" של אלן פארקר, מגלם בסרט את דמותו של פושע קטן שרוצה להקים משפחה עם הסוהרת שלו, אך השניים לא מצליחים להביא ילדים, ולכן חוטפים אחד מסוחר והיטים שיש לו יותר מדי. עוד משתתפים: הולי הנטר בתור אד אשתו, טרי ווילסון בתפקיד סוחר הרהיטים העשיר, ג'והן גודמן (שהיה „כל אדם" בסרט „סיפורים מהחיים") הוא החבר שבורח מהכלא, פרנסס מק'דורמונד (האשה ב„רציחות פשוטות") וסם מק'מרפי הם החברים הבלתי נסבלים עם שפע צאצאים מגעילים. „סיוון", ת"א.

המשפחה

סאגה משפחתית שביים הבמאי האיטלקי אטורה סקולה, שסרטיו הזכורים לטוב עוסקים גם הם במשפחות ובפליטיקה: „משפחת המלוכלכים" משנת 75, ו„יום מיוחד" משנת 77. בשנים האחרונות ראינו בארץ שניים מסרטיו האחרונים: „הנשף" ו„מקרוני". „המשפחה" („לה פמיליה") מתרכז בחיי משפחה בורגנית ברומא, מראשית המאה עד ימינו. בדרכו המיוחדת, באיטיות ובעדינות, בחום ובתבונה, ובמבט חודר – סוקר סקולה את הרגעים הקטנים והשוליים המרכיבים את החיים ואת ההתנסות האנושית הקיבוצית. ציר הסרט הוא קארלו, אותו אנו פוקדים כל עשר שנים, מהולדתו ועד גיל שמונים, שמונים שנה, מתוכן רבות שנות הבדידות והעצב.

את חייו מסכם קארלו כחיים מלאים וראויים, בלי הרבה התרגשויות ודרמות. אבל מי אמר שצריך לעשות „רעש" בחיים. סרט חכם. משתתפים: ויטוריו גאסמאן („בושם נשים") כקרלו המבוגר, סטפניה סטנדולי („המפתח") כרעייתו, האוהבת, פאני ארדן („מלו") כאחותה והאהבת נעוריו של קארלו, ג'ו קאמפה באדריאנו, האהובה בצעירותה, אנדריאה אוצ'יקיפנטי כקרלו הצעיר, פיליפ נוארה כארוס של אדריאנה, ועוד רבים רבים אחרים המרכיבים את השבט המשפחתי הענף. „לב", ת"א.

פגישה עיוורת

הבמאי הוותיק בלייק אדוארדס, קולנוען שמצליח לעשות סרטים אישיים בתעשיית הסרטים ההוליוודית הלחצנות („ויקטור ויקטוריה", „10", ולאחרונה „סיפור מהחיים") שב עם קומדיה פרועה אודות פגישה עיוורת שטובעת בשפע של טעויות ומסתיימת באסון. השחקן־זמר רוק **ברוס ווליס**, זה שכל צופי שידורי המידל־איסט מכירים אותו מהסדרה המשעשעת „אור הירח" לצידה של **סיביל שפרד** – מגלם בסרטו של אדוארדס את דמותו של מנהל פיננסי שאפתן בחברה גדולה, שמנסה להשיג פגישה עיוורת עבור קליינט חשוב. הנערה שתהפוך את חייו הנורמליים על פיהם היא **קים באסינגר**, האיילה היפהפיה מ„אהבה מטורפת", „ללא רחמים" ו„תשעה וחצי שבועות של שכרון חושים". את החבר הקנאי והנרגז שלה מגלם ג'ון לרקוויץ הזכור מסדרת הטלוויזיה „בית דין לילי". „רב חן", תל־אביב.

ג'ון לרקוויץ, ברוס ווליס וקים באסינגר בסרט „פגישה עיוורת"

אני והחבר'ה

טוב

הבמאי האמריקני רוב ריינר – לשעבר „ראש כרוב", אסקופתו הנדרסת של ארצ'י באנקר ב„הכל נשאר במשפחה", ומי שביים את „רומן על בטוח" ואת „ספיינל טאפ" המשעשע, שב עם סיפור נעורים מתקתק המבוסס על ספרו של הסופר האמריקני סטפן קינג, שאחדים מסיפוריו כבר עובד לקולנוע, וביניהם „קרי" של בריאן דה פלמה. הסיפור מסופר מנקודת מבטו של הסופר הבוגר, אותו מגלם ריצ'רד דרייפוס (שנראה לאחרונה ב„אושי הפח"), הנזכר בימי נערותו בעיר הולדתו השכוחה במדינת אורגון. או בא פלאש־בק ובו סיפור מסעו ההרפתקני עם שלושת חבריו, החולמים להפוך לגיבורי העיירה. בתפקידים הראשיים מופיעים ארבעה נערים, חלקם מוכרים: ויל ווי'טון מהסרט „ארוכה הדרך הביתה", וקורי פלדמן שהשתתף בהפקותיו של שפילברג: „אגוניס", ו„הגרמלינס". הסרט מלווה בשירים מוכרים משנות ה־60 וביניהם השיר „סטנד ביי מי" שזכה לעיבוד מחודש בפי הזמר בן קינג. „רב־חן", ת"א.

גברים, גברים...

כמעט טוב

כשהבעל מגלה שאשתו בוגדת בו, הוא לרוב אינו מרשה לה את מה שהוא מרשה לעצמו. כך קורה גם לגיבור הקומדיה הגרמנית „גברים, גברים...". פרסומאי צעיר, מצליח ומשעמם, המנהל רומנים מהצד אבל לא מבין למה אשתו העדיפה גבר אחר על פניו, הרי הוא כל כך נפלא.

את הסרט ביימה בחן רב וב"יד נשית רגישה" הבמאית הצעירה **דוריס דוריי**, הנושג „יד נשית" מעורר קונוטציות של עיוותן „לאשה". אבל במקרה של דוריי הכוונה היא למבט הנשי הייחודי על הגברים, כפי שהם באמת וכפי שהם נראים בעיניה. שלא כמו סוזן זיידלמן ב„גבר בהזמנה" ודיאן קוריס ב„גבר מאוהב" שהציגו אידיאל גברי רומנטי, קוריי הגרמניה מנסה להתמודד באמת עם דמויות של גברים בשר ודם, על חולשותיהם ומעלותיהם. זאת למרות שהעלילה הקאמרית סובבת סביב הציר הבנאלי של המשולש הרומנטי והידידות הנרקמת בין הבעל למאהב. לא ידידות נברית אמיצה נוסח אחוות לוחמים, אלא משהו הרבה יותר מעודן. דווקא האשה בסרט מצטיירת כדמות פחות אמינה, טפילית, קוקטית, ומניעיה הפסיכולוגיים אינם ברורים. על כן, מהבחינה הפמיניסטית בה מתיימרת דוריי לעסוק, היא מגישה מנה צמחונית למדי. „לב", ת"א.

האלמנה השחורה

כמעט טוב

אשה המחתקה אחר צעדי אשה אחרת, עד שהיא מתחילה לאמץ את זהותה, עשויה להיות בסיס דרמטי עז מבע למותחן פסיכולוגי. אך הבמאי הוותיק **בוב רפאלסון** („רסיסי חיים", „הדוור תמיד מצלצל פעמיים") פספס כל אלמנט מבטיח בסרטו החדש „האלמנה השחורה", כולל את הרמזים בנוסח היצ'קוק ואת האלמנטים האפלים שהוא עצמו שתל. רפאלסון עשה סוויץ' והעביר את עלילת המותחן הקונוונציונלית לידיהן של נשים, כך שבריא לנו שעוד נוכה לראות פה גם קרב ציפורניים קטן שעילתו גברים. השחקנית **דבורה ווינגר** („משפט הנשרים") נכנסת לנעליו של המפרי בוגארט והיא מגלמת אקוויוולנט נשי לדמות הבלש המרופט. בסרטו של רפאלסון היא חוקרת פדרלית המתחקה אחר צעדיה החמקניים של פושע פסיכופטית יפהפיה ורוצחת שרצחה בתכנון מחושב וקפדני את סדרת בעליה העשירים. החקירה הופכת למרדף אובססיבי ולמאבק כוחות סמוי ואירוטי בין שתי הנשים. שלתוכו שורבבו כל מיני רמזים לסביים תמוהים. **תרזה ראסל** היא האלמנה הקטלנית, ובתפקיד בעליה הנרצחים מופיעים: **ניקול ויאמסון**, **דניס הופר** („קטיפה כחולה") **וסמי פריי** ("הנתופפת הקטנה") הזכור גם כאחד מסדרת מאהביה האינטופיים של בריג'יט בארדו. „דקל", תל אביב.

בלוז לחופש הגדול – גת, ת"א
בית האמיצים – מוזיאון ת"א
החנות מעבר לפינה – זוכלת, ת"א
ז'אן דה פלורט – צפון, ת"א
ימי רדיו – לב, ת"א

משפחת פלודר

מספיק

הכלאה בין „משפחת המלוכלכים" של אטורה סקולה ל„סלאח שבתי" של קישון, תוציא את „משפחת פלודר". משפחה של מזוהמים שהעירייה נאלצה להעביר באופן זמני לווילה בשכונה אקסקלוסיבית. אקט המזעזע את השכנים הסנובים עד עמקי נשמתם הבורגנית. מה שהיה יכול להיות קומדיה אנרכיסטית הפך ל„בורקס" הולנדי דוחה, צפוי, משעמם ועשוי בטעם רע עם הומור ממוחזר, שביים **דיק מאס**, אשר סרטו „המעלית" זכה לשבחים בפסטיבל קאן 83. משתתפים: נלי פריג'ה בתור אמא פלודר הענקית, השולטת על כל המשפחה בכוח הזרוע ובזמנה הפנוי מוקקת שיכר וזוללת מזון לכלבים. היוב סטפל בתפקיד הבן הצ'חצ'ח ג'וני המתאהב באשתו של וברדיש מקומי. ורנת ואן טהוף השוטעת בתפקיד הבת העושה עסקים בסגנון צ'צ'ולינה בעידן הטרום־פרלמנטרי שלה. „אורלי", ת"א.

נרדפי החוק

טוב מאוד

סרטו החדש של ג'ים ג'ארמוש הוא קומדיה שחורה ופיוטית שמתייחסת אל הקלישאות הסגנוניות של הסרטים ההוליוודיים ועושה בהם שימוש אירוני. כמו בסרטו הקודם והמצליח „זרים מגן עדן" גם ב„נרדפי החוק" יש שלוש דמויות שאחד מהם מהגר, הנודדים משום מקום לשום מקום. השלושה, ג'ק הסרסור הקטן (ג'ון לורי), זק הדיסק־ג'וקי (טום וויטס) ורוברטו המהגר האיטלקי הליצני (רוברטו בניני) נאסרו על לא עוול בכפם ונכלאים, בתא כלא משותף. הם מצליחים לברוח, אבל אצל ג'ארמוש אין שום בריחה נועזת כמו בסרטים, ושום ידידות גברית אמיצה. ערכים אלו מוצגים במלוא עליבותם מפני שהחדמויות שלו הן היפוכם של הגיבורים הגבריים, ולכן גם בריחתם מגוחכת. העלילה של ג'ארמוש אנמית, איטית ורזה, ואין אצלו שום דרמות. כתמיד מה שיש אצלו זה נוודי שום מקום העושים דרכם מכלום לכלום, ועולם אפור, ייחודי ומוזר, עצוב ויפה כמו חלום, ומכוער ועזוב, ולכן בה מציאותי, עירוב של סוטו ופוטו, אגדה וחלום בלהות, וכתמונה זהו גם עולם קסמי. יש בסרט הרבה מעמדים קומיים שלא במהרה יישכחו. „לב", ת"א.

● פסטיבל הקולנוע של ירושלים שתקיים בראשית הקייץ, אירח, כזכור, את הבמאית ההונגריה הנודעת מארתה מאזרוש („יומן נעורים"). גם פסטיבל חיפה העומד בפתח, יזכה לאורחים נכבדים מתעשיית הסרטים ההונגרית, שתלווה גם בכתבים מהעיתונות ההונגרית. במהלך הפסטיבל יוקרנו שישה סרטים הונגריים המהווים פנורמה של הקולנוע הלאומי ההונגרי העכשווי, ביניהם סרטו של פאל שנדור „סובלנות", „הדור הדגול" של פרנק אנדראס שזכה בפרסים חשובים בפסטיבלים בינלאומיים, וסרטים אחרים, כולל שניים דוקומנטריים. עם המשלחת יגיע יאנוש הונאר, מנהל „הונגרו פילם" – חברת הסרטים הלאומית של הונגריה.

★

● האם מיקי רורק יפתח את פסטיבל הקולנוע של חיפה? השאלה הזו עדיין פתוחה. החודש מנהלים אמרגני הפסטיבל מגעים עם כוכבי קולנוע ידועים. גם שמו של דואן אוניל הועלה, אך הוא התנה את בואו בהשתתפותה של רעייתו. „האקס, מלאכית" מארק פוסט. סרט נוסף שאולי יוקרן בפתיחה, מייד לאחר הסרטו „חומו מלך ירושלים", הוא סרטו החדש של אורי ברבש „החולמים".

★

● בחול המועד סוכות, 14/10, תקרין הטלוויזיה הלימודית מרתון של סרטים ישראליים קצרים שנעשו בשנים האחרונות בידי סטודנטים לקולנוע. בסיום המרתון, יוקרן סרט ישראלי ארוך המוקדש לשייקה אופיר.

★

● רשות השידור והקוויאנית מנהלת מגעים עם הטלוויזיה הישראלית כדי לקבל את סרטו של רם לוי: „לחם", להקרנה באהצם. בתמורה הם מציעים סרט בשם: „אורה".

★

● הגלסנוסט עושה את שלו גם בתחום התרבות, בקשרים בין ישראל לברית"מ. בשבוע שעבר הגיעו לארץ שתי סיגורות ידועות בקולנוע הרוסי: הבמאי גיורגי דנליה והתסריטאי רזו גבריאדזה, מחברת הסרטים הסובייטית „מוספילם". השניים נפגשו עם מנחם גולן בפסטיבל הקולנוע במוסקווה, ומתגבשה צמח הרעיון לעשות קופרודוקציה רוסית־אמריקנית שתצולם בארץ אודות תלאותיו של עולה גרוזיני המגיע לישראל.

יעל ישראל